

NET HURBIL: Non galdu dira Asian falta diren milioika neska?

ARGIA

2006ko maiatzaren 21a | LXIX. urtea | 2.041 zenbakia | 3,50 euro

Pirinioetako azken biztanleak

Carmen Gallastegi, ekonomialaria ►

“Ekonomiaren ikuspegitik, merkeago da baserritarrei zerbitzuak jartzea, hirira joan daitezen bultzatzea baino”

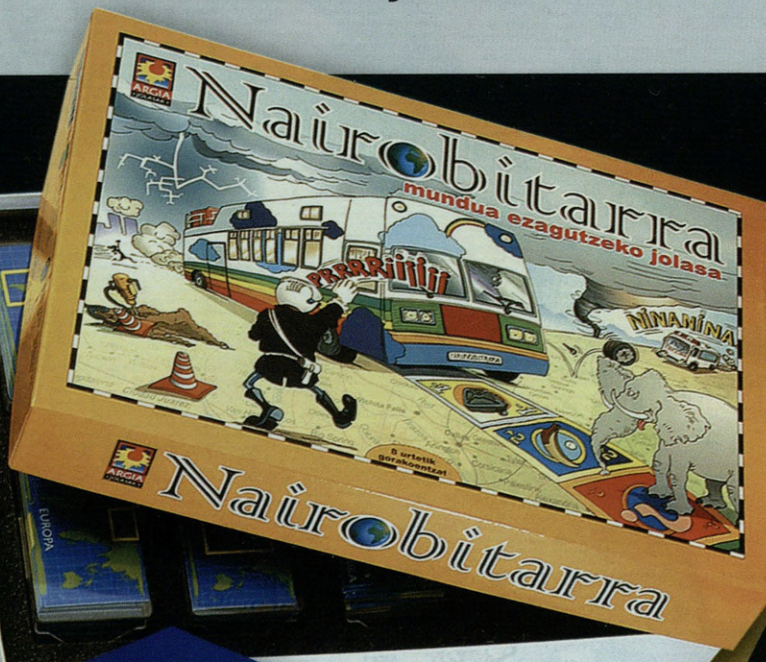
◀ Nuria Lopez de Gereñu, Eusko Jaurlaritzako Garraio eta Herrilan sailburua
“AHT proiektua ez dator Europatik, proiektua Europarekin batera garatu behar dugu”

Jolasak opari

Bidaiazaleentzat edo erronkak gustoko dituztenentzat.
Jolastuz ikasi eta irakurtzen dibertitu nahi dutenentzat,

ARGIAren jolasak.

**Oparitu
itzazu!**

ESKAERAK

© 943 37 15 45

denda@argia.com

www.argia.com

Gaiak

- 18 **Konposta eta birziklapena:**
Etiket garbitzen da herria.
Estitxu Eizagirre.

Iritziak

- 23 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
24 **Agurtzane Intxaurreaga.**
Pentsamenduaren harira.
25 **Kike Diez de Ultzurrun.**
Nafarroa, eskuindarren lubakia.
27 **Amatiño.** Estrabonen eta
Plinioren trenak.
Joxe Mari Ostolaza. Gutxieneko.
28 **Ramon Ibeas.** Agur eta ohore, Galbraith jaunari.

Carmen Gallastegi.

Erdiko kaiera

- 29 **Rafa Rueda, popean eroso.**
Jon Gurrutxaga.
32 **Ongi etorri Gatazka,**
gero arte Likiniano.
A. H. Perez de San Roman.
34 **Ezpalak.** Katixa Garate.
36 **Argitalpenak: Alberto**
Ladroni elkarriketa.
Pilar Iparragirre.
38 **Denbora-pasak.**
40 **Ihesi: Karakatetik Euskal Herria**
ikusten da. Ainhoa Lendinez.
44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre,
Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.

Rafa Rueda.

N. Lopez de Gereñu.

Termometroa

- 49 **Ibilaldia 2006: Txintxirri ikastolak du lekukoa.**
Zihara Enbeita.
54 **Bero-beroa.**
56 **Net Hurbil. Famili**
plangintza nesken
kalterako bihurtzen denean.
Pello Zubiria.

4 | Pirinioak

Garapenerako planaren bila

Nafarroa Garaiko Pirinioak oro har mendialdeko zonaldeetan gertatzen ari denaren isla dira: herrietan gero eta bizilagun gutxiago geratzen da eta jendeak nahiago ditu hiriak. Horri aurre egiteko, konponbideen bila hasi dira bertako biztanle, eragile eta politikariak. Ekimen erabakigarriak abiatu ezean, egoerak okerrera egingo du.

26 | **Luparekin**
Jakes Bortairu

58 | **Azkena**
Jose Inazio Ansorena

11 | **Carmen Gallastegi**
Miel A. Elustondo

46 | Nuria Lopez de Gereñu

Errepideak, trenbideak, aireportuak hala nola itsas portuak... beharrezko ditugu herritarrok. AHT da gure lurraldean eztabaida gehien sorrarazi duena. Gainerakoei garrantzia kendu gabe, euskal Yaz aritu gara bereziki EAEko Garraio eta Herrilan sailburuarekin.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzioa: Mikel Asumendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetza: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140, 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetza: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S. Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Iparraldeko Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Besté atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

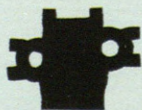

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

kutxa

• ASTERO GAIA •

Pirinioen despulazioa

Patua aldatzeko beranduegi?

Zerbitzu eskasia, errepide kaxkarrak, lan falta, herrian bizitzaren kostu ekonomikoa... Ugariak dira Nafarroako Garaiko Pirinioen hustea eragin duten arrazoiak. Zonaldean biztanle gutxi geratu dira eta gehientsuenak zaharrak. Beraz, belaunaldi berriak erakartzen ez badituzte, heriotza da Pirinioen patua. Nafarroako Gobernuak alarma gorria piztu du eta zonaldea berreskuratzeko plan estrategikoa abiatu berri du, baina bada fio ez denik. Beranduegi ote da Pirinioak berpizteko?

MIKEL GARCIA
Argazkiak: Dani Blanco

IRUÑETIK EKIALDERANTZ abiatu eta autoan kilometro batzuk egin ostean Pirinioetako paisaia zoragarrietan murgildu gara. Zortea izan dugu, udaberriko arratsalde eguzkitsua da, baina hala ere igaro ditugun herrietan inor gutxi ikusi dugu kalean. Aurkitutako taberna urriak erdi itxita daude, herrietako plazak hutsak, eta jolasean ari diren haurren argazkia lortzea ezinezkoa izan zaigu. Gehienez ere, bankuan eserita dauden adineko bizilagunak, nekazari eta artzain gutxi batzuk eta ikastetxearen alboan seme-alaben zain dauden lauzpabost emakume topatu ditugu. Herriei bizia falta zaie, edo bizilagunak behintzat bai, eta datuak horren lekuko dira –ikus azken orrialdeko koadroa–. Hain zuzen ere, despoblazioa eta biztanleriaren zahartzea arazo komunak dira Pirinioetako herrietan.

Mugak oso zehaztuta ez badaude ere, Nafarroa Garaiko Pirinioak hainbat herri eta Aezkoa, Zaraitzu, Erronkari eta Erro bailarek osatzen dute –ikus azken orrialdeko koadroa–. Bailara bakoitzak 7 eta 12 herri artean eta 1.000

biztanle inguru ditu. Duela urte batzuetatik, “seme, ikasi ezazu, ni baino hobe bizitzeko” mezuak gazte asko goi mailako ikasketak egitera Iruñera eraman ditu eta gehienak hirian geratu dira lanean. Exodo handiena gaur egun 30 eta 55 urte bitartean dituzten lagunena izan zen eta hutsune hori nabaria da herrietan. Jende gaztea falta da, haur gutxi jaiozen dira eta zahar asko dago. Ondorioz, despoblazioaz gain heriotzek ere biztanleriaren gutxitzea dakarte. Tradizionalki Pirinioetan nagusitu diren nekazaritza, abeltzaintza edo egurraren ustiapenen gainbeherak, hiriek eskaintzen dituzten lan aukerek, bikotea bilatzeko nahiak eta zerbitzu faltak ere askori eragin die herriatik alde egiteko erabakian. Gainera, ondorioak bi norabidetan doaz: bizilagunak joan egiten dira, zerbitzu gutxi dagoelako, eta Administrazioak gero eta zerbitzu gutxiago eskaintzen ditu herrietan, biztanleria gutxituz doalako.

Esaterako, bailara guztietan medikua ia egunero gerturatzen bada ere, medikuz asko aldatzen dutela diote bizilagunek. Otsagabian, azken

BUNGALOW ETA AKANPATZEKO EREMU BERRIA

**Aritzaleku
kanpina**

San Pedro z/g. LERATE (Nafarroa)

Tfnoa. 948 395 064/686 699 133

Faxa. 948 395 067

e-posta: aritzale@net-way.net

www.aritzaleku.com

Allozko urtegian hainbat jarduera egin ahal izanen dituzu, esaterako, bela. Horretan ikasi edo aritu nahi baduzu, Nafarroako Bela Eskolaren zerbitzuak izanen dituzu.

Pirinioen despoblazioa

urte honetan hamar bat mediku igaro dira dagoeneko. Ginekologoarengana joateko berriz, Zangozaraino gerturatu behar dira –Zaraitzutik 45 kilometrora– eta haurdunaldietan ez da batere atsegina. Gainera, ez dago Zangozarako autobusik eta adineko emakume gehienek ez dute gida baimenik. Pirinioetan garraio publiko gutxi dago, maiztasun urria du eta ez da herri guztietara iristen. Irakaskuntzari dagokionez ere, irakasleak urtero aldatu ohi dituzte, inork ez duelaiko geratu nahi, eta adin eta maila desberdineko eskolak osatu behar dira. Ikasgela berean lau maila bateratu izan dira. Halaber, 16 urte betetzerakoan ikasten jarraitu nahi dutenek bailaretatik atera beharra daukate. Argindarraren kasuan, neguan hirian baino argi eten eta argi gabeko ordu gehiago jasan behar izaten dituzte. Horrez gain, taberna eta denda ugari itxi dira eta masa kritikorik ez dagoenez, produktuen salneurriak garestiagoak izan ohi dira.

Benetako apusturik ez

Arazo horiei guztiei aurre egiteko lanean dabilen pertsona eta taldeen artean, Cederna Garalur elkarte aipa daiteke. Nafarroako mendietako herrien garapena du helburu eta Foru Erkidegoan zehar dituen garapen agentzien bidez, bideragarritasun eta aholkularitza lanak egiten ditu. Amaia Mauleonek 20 urte daramatza Nabaskozen (Zaraitzu) bizitzen eta Cederna Garalurren egiten du lan; zehazki, Erronkari eta Zaraitzu bailaretako arduraduna da. Bere ustez, ez da Pirinioen berpiztea sustatzeko apustu politikorik egin, ez Europako

Pirinioetatik egindako bisitan jaso ditugun irudiak. Eskuineko orrialdean, Aezkoako Hiriberri.

Batasunaren aldetik, ezta Espainiako nahiz Nafarroako gobernuen aldetik ere. Europaren diskurtso ofizialak aurrekontuen zati garrantzitsu bat nekazal politiketara bideratzen dela dioen arren, politika horiek ez dute lortu jendea lehen sektorean finkatzea eta sektore horri eustea garrantzitsua da, Pirinioetan duen tradizioa mantentzeko eta ingurumena eta dibertsitatea kontserbatzeko. Baina Europako laguntzak ez dira eraginkorrak izan, familia ustiapenak babestu beharrean, ustiapen handiak hobetsi dituztelako. Espainiako Estatuan errenta gehien jasotzen dituen pertsona Albako dukesa izatea adierazgarria da. Pirinioetako ustiapen mota, ordea, oso desberdina da eta hala ere politika bera da denentzat. “Lehiakorak izateko, ustiapen handiagoak izatea sustatzen da –azaldu digu Mauleonek–, instalazioetan diru gehiago gastatzea, baina hemen ez da bideragarria, zonaldeko ezaugarriek eta klimak eraginda errentagarritasuna beste lekuetan baino txikiagoa delako eta merkatuan, oster, edozein zonaldeko produktuek berdin balio dutelako”. Nekazaritzaz eta abeltzaintzaz gain, basozaintza ere gainbeheran

dago. Konponbidea? Mauleonen esanetan, lehenengo sektorea ekonomikoki eta sozialki aintzat hartzea. Bertako ekoizpena diruz laguntzea beharrezkoa da, baina langileak erakartzeko hori bezain garrantzitsua da ogibide horiek ez gutxiestea eta gizartean baloratuak izatea.

Bigarren sektoreak, industriak alegia, ez du tradizio handirik, eta bizilagunek berau indartzearen inguruan iritziz kontrajarriak dituzte.

Emakumezkoak, are gutxiago

55 URTETIK GORAKO gizonezkoa. Hori da bailaretako bizilagunaren profila. Cederna Garalurrek duela urte batzuk egindako azterketaren arabera, 25 urtetik 45era dituztenen artean hirutik bi gizonezkoak dira eta %50 ezkongabeak. Egoera aldatu ezean, datu horiek edozein gizarte heriotzara daramate. Horregatik, emakumeak erakartzeko eta lan munduan barneratzeko politikak sustatzea beharrezkoa ikusten dute denek. Egun, ordea, kontrakoa gertatzen da, lehenengo sektorea tradizionaliki gizonezkoei lotua baitago eta emakumeak hirira alde egiten du,

aukera berrien bila. Emakumearen irudia lehenengo sektoreari lotzea edo turismoan emakumeek lan gehiago eskuratzea lortu behar da. Gainera, berdintasunaz hitz egiten bada ere, haurrak zaintzeko ardura gehien hartzen dutenak emakumeak izaten jarraitzen dute eta herrietako zerbitzuak eskasak badira, egoera are okerragoa da umeei dagozkien beharretan. Esaterako, ez dago ongi antolatutako 0 eta 3 urte bitarteko haurren hezkuntza ziklorik eta elkarriketatutako ditugun Pirinioetako amen esanetan, laguntzarik gabe zaila da betebeharrak guztiei aurre egitea.

Hala ere, bere izena ez argitaratzeko esan digun 50 urteko Aezkoako Hiriberriko emakumeak aurrera ateratzea lortu du. 1990. urtean, Hiriberrin landetxea jarri zuen lehenengoa izan zen, garai hartan Aezkoa ez baitzen turistikoa. Proiektua beldur pixka batekin hasi zuen, baina ondo atera zaio eta landetxe arrakastatsua du orain. “Nire esperientziak beste batzuentzako balio dezake eta berdina egingo dute agian. Horrelako negozioak beharrezkoak ditugu, herria berpiztea lortzen dutelako”, dio. Dударik gabe, mota horretako ekimenek itzuliko diote zonaldeari garai batean izan zuen bizia.

Gazte ugari Pirinio aurreko Agoitz herriko fabriketan egiten du lan eta fabrikak bailaretan ipiniz gero, belaunaldi berriak herrian bertan geratuko liratekeela uste du hainbatek. Mauleonentzat, berriz, Pirinioak industri zona bilakatzeari zentzugabekeria da. Zonaldeko baliabide naturalei lotutako industriak badu zentzua, egurrekin zer ikusia duenak, adibidez, “baina bat-batean ezin dugu pentsatu bailara bakoitzean ez dakit zenbat pertsona behar ditugula industrian lan egiten; oreka aurkitu behar dugu”. Ekimen pribatua bultzatzea ere beharrezkoa ikusten du Félix Jamar Aezkoako Batzar Nagusietako lehendakariak. Bere esanetan, jendea gogorik gabe dago eta ilusioa itzuli behar zaio, zonaldean negozioak jartzeko laguntzak bideratu behar dira.

Esperantza turismoan

Hirugarren sektoreari edo turismoari dagokionez, bertakoak ados daude: Pirinioak erakargarriak dira, baina kalitate oneko turismoa

Bizilagunak joan egiten dira,
zerbitzu gutxi dagoelako, eta
Administrazioak gero eta zerbitzu
gutxiago eskaintzen ditu herrietan,
biztanleria gutxituz doalako

eskaintzeko oraindik gauza asko daude egiteko. Turistak ez du dirurik uzten zonaldean, ez dagoelako non gastatu. Halaber, eztabaida bizia dago Egurraren Museoa eta Mendiaren Museoa egiteko, saltoki berriak irekitzeko edo Iratiko basoa berpizteko proiektuen inguruan.

Jamarren iritziz, turismoak Pirinioen garapenaren motorra izan behar du. Dena den, Mauleonek ohartarazi du turismoa ez dela bailarek bizirauteko duten panazea eta arriskutsua dela zonaldeko ekonomia jarduera bakarrean oinarritzea. “Bizilagunek eta politikoei erabaki beharko dugu nola eta nora arteko turismoa nahi dugun: zein turismo kopuru jasateko prest gauden eta turismo jasagarria ala makina bat lagun ekarriko dituen kapital handiko turismoa nahi dugun”.

Aipatutako lan aukerak handitzeaz, sustatzeaz eta diruz laguntzeaz gain, herriek biztanleak bereganatu nahi badituzte, zerbitzuen hobetzea ezinbestekoa izango da, eta arestian azaldu ditugu jada Pirinioetan dauden zerbitzu

ERROTA - EL MOLINO kanpina

- 1.300 lagunentzako lekua • Partzela hesituak eta gune zabala hesitugabea • Partzela bakoitzean ura, argindarra eta estolda • Bungalow telebistarekin alogerean hartzeko aukera • Ostalua • Logelak literekin, eta pentsio erdia edo osorako prezio bereziak • Ur beroa doan

Mendigorría, Nafarroa • Tel. 948 34 00 04 • fax 948 34 00 82
e-mail: info@campingelmolino.com • web: www.campingelmolino.com

Bizimodua zaratatik urrun

Jendeak herrietatik alde egiten du, baina badira kontrakoa aukeratu dutenak ere. Erreportajeon zehar aipatu ditugun herrietako desabantailak jasaten dituzten arren, hirian baino gusturago bizi dira mendi artean. Maite Madoz Iruñean jaio zen, baina ama Zaraitzuko du. 1998an, Otsagabia gustuko zuelako eta bertako mutil batekin maitemindu zelako, herrira joan zen bizitzera. Beste lagun batekin, *Mendixut* herri aldizkaria sortu zuen eta pozik bizi da Pirinioetan. Dena den, azken hamar urte hauetan herriko ia gazte guztiak joan direla eta gogorra dela dio. Lehen, hiruzpalau taberna zituzten bertan, orain bakarra dute eta denda ugari itxi dituzte. Gero eta urriagoak diren zerbitzuez kexatu da eta ez du pentsatu ere egin nahi seme-alabek 16 urte betetzen dituztenean ikasten jarraitzeko izango dituzten arazoetan. Hala eta guztiz ere, argi dauka etorkizunean herrian jarraituko duela, umeak bertan hazi nahi dituelako, herritarrekin harreman hurbila duelako eta "leihoa ireki eta mendia ikustea Iruñeko kaleak ikustea baino atsegina da delako". David Salbotxek 31 urte ditu eta ama Bidankozekoa du. Txikitatik Iruñean bizi izan bada ere, askotan bisitatu du herria. Duela bost urte inguru, hiriburuz aspertuta, natura eta lasaitasun bila Bidankozen gelditzea erabaki zuen. Landetxea eraiki eta turismotik bizitzeko asmoa du orain. Herrian 44 lagun baino ez dira eta bakoitzak bere bizimodua egiten omen du: paseatzera edo ehizatza joan, mendian ibili edo baratzean aritu. Ez daude gazte asko eta lau lagun herriko tabernan elkartu ohi dira, "eta lau diodan zehazki lau gara, ez gehiago". Erronkarin eta Izaban gazte gehiago biltzen dira eta kultur dinamika oparagoa dute. Elkarte ugari daude eta hainbat gairen inguruko tailerrak eta zinema zikloa egiten dituzte. Oro har, giro lasaia nagusitzen da zonaldean eta hain zuzen ere hiriko estresetik ihesi, bake hori hautatzen du hainbatek.

Europako dirua

Nekazaritzara bideraturiko Europako laguntzak ez dira eraginkorrak izan, familia ustiapenak babestu beharrean, ustiapen handiak hobetsi dituztelako. Espainiako Estatuan errenta gehien jasotzen dituen pertsona Albako dukesa izatea adierazgarria da. Pirinioetako ustiapen mota, ordea, oso desberdina da eta hala ere politika bera da denentzat.

gabeziak. Noski, bertara bizitzera doanak argi izan behar du hirietan baino zerbitzu gutxiago izango dituela. Horietako asko ezin dira herri guztietan jarri, jende oso gutxi bizi delako, baina bai ondoko herriren batean, inguruko guztientzat. Bizi kalitate ona eskaintzea da gakoa, eta era berean, zerbitzuek ekonomikoki Iruñean baino kostu handiagoa ez izatea. Egun, herrian bizitzea garesti ateratzen baitzaie bizilagunei. Etxebizitzak erosteko diru laguntzak banatzea eta azpiegiturak hobetzea ere jendea erakartzeko bidea dela uste dute bizilagunek. Inguruko herriei nahiz Iruñeari komunikatzen duten errepideak, adibidez, ez dira onak eta bihurtzeko beteta daude. Komunikabideak hobetuko balira, Iruñean lan egin arren jendea bailaretan bizi ahalko litzatekeela eta despoblazioari aurre egiteko alternatiba egokia izan daitekeela uste du Cederna Garalurreko lehendakari José Javier Esparzak.

Aldaketaren atarian?

Hain zuzen ere, errepideen hobekuntza ildo nagusietako izango da Nafarroako Gobernuak abiatu berri duen Pirinioen Garapenerako Plan Estrategikoan. Besteak beste, gobernu nafarrak zonaldea zeharkatuko duen hiru erraileko errepidea egitea adostu du Frantziarekin eta Isuko portua hobetu nahi du. Pirinioetako Plan Estrategikoa idatziko duen lan batzordea martxoan sortu zen eta Nafarroako Gobernuak sail guztietako, Cederna Garalurreko, lau bailaren batzar nagusietako eta Pirinio aurreko Agoitz eta Irun-berri herrietako ordezkariak osatzen dute. Lehenengo bilera martxoan bertan izan zuten eta plana idazteko sei hilabeteko epea adostu zuten, ekainean jada lehenengo zirriborroa aurkezteko itxaropena duten arren. Orain arte, planean jaso daitezkeen helburuak eta proiektuak aztertzen dituzte, maiatzean zehar Pirinioetako hainbat lekutan izan dira, proposamen gehiago jasotzeko asmoz, eta ondoren, proiektu estrategikoak aukeratu, horien kostuak baloratu eta gauzatzeko epeak finkatuko dituzte. José Andrés Burguete Nafarroako Gobernuak Ingurumen Saileko kontseilari eta planaren koordinatzaileak ziurtatu digunez, proiektu horietako batzuk 2007ko aurrekontuetan sartzea eta hartara datorren urtean bertan abiatzea da asmoa.

Batzordeko ordezkariak planerako 300 proposamen baino gehiago jaso dituzte, horietako asko nahiko zehatzak —zaharrentzako egoitza egitea, ibai ingurua garbitzea...— eta horregatik ez dira onartuak izango. Burguete argi utzi du hasieran behintzat soilik proiektu estrategikoak sustatuko dituztela, zonalde guztiari eragingo diotenak. Ekimenak oraindik ez daude guztiz erabakita, baina lan mundua eta ekonomia; azpiegiturak eta errepideak; gizarte, osasun eta hezkuntza zerbitzuak; ingurumena; lurralde antolamendua eta etxebizitza dira hobetu nahi

Otsagabia

MENDIXUT

Gainbeherak ez du muga administratiborik

Nafarroa Garaiko Pirinioek bat egiten dute Zuberoa eta Nafarroa Beherekoekin eta mugaren bi aldeetan dituzten arazoak berdintsuak dira. Larrainen (Zuberoa) iaz jazotako egoeraren adierazgarri da. Paueko Akademia Ikuskaritzak 2005ean itxi nahi zituen ikastetxeen artean Larrainekoa zegoen, baina horrek –ikastetxeak zazpi ikasle baino ez izan arren– gerora herriaren heriotza ekarriko zuen eta bizilagunek protestak hasi zituzten. Zerbitzu publikoak kentzearen aurkako sinbolo bilakatuta, Larraineko ikastetxeak manifestazio batean 300 lagun baino gehiago bildu zituen eta azkenean ikastetxea mantentzea lortu zuten. Azken finean, herri txikiek badakite indarra egiteko elkarlana oso garrantzitsua dela eta mugaz gain-

diko kolaborazioa ohikoa da. Luzaide (Nafarroa) mugan dago eta bertako alkate Juan José Caminok kontatu digunez, muga inguruko herriek elkarte komuna sortu nahi dute, Europako laguntzekin proiektu bateratuak bultzatzeko. Bi urte daramatzate lan horretan, baina elkarte legalizatzeko arazoak dituzte. Luzaiden, gainera, etorkizunean merkataritzaren aldeko apustu garrantzitsua egin nahi dute eta bezeroak batez ere Ipar Euskal Herriko eta Frantziako erosleak dira. XIX. mendean 1.200 biztanle eta egun 450 bizilagun dituen herri honetan, merkataritza zentroak eraikitzen ari dira, Iparraldeko bezeroak erakartzeko eta lana sortzeko asmoz. Bakoitzak dituen baliabideak aprobetxatzen ditu, despopulazioaren mehatxuaren aurrean.

dituzten ardatz nagusiak. Félix Jamar Aezkoako Batzar Nagusietako lehendakari eta, beraz, batzordeko kidearen esanetan, euskara ere lehentasunen artean dago. Funtsezko kultur ondarea izanik, gazte eta adindunentzako euskara eskolak antolatzea eta zonalde guztian euskarari tratamendu berezia ematea da helburua. “Gobernuak duen jarrera duela ere, zonaldekoek horren aldeko apustua egingo dugu”, dio ziur.

Mesfidati

Larrialdi Plana izenarekin ere ezagutzen dena berandu iritsi dela uste du hainbatek. Baina Ingurumen kontseilariaren arabera, Pirinioek eskaintzen dituzten baliabideak aprobetxatuz eta helburuak ondo zehaztuz gero zonaldeko egoera alda daiteke, Nafarroako Gobernuaren konpromisoa handia dela baitio; azken finean, sail guztiek hartzen dute parte batzordean. Cederna Garalur elkarte eta batzarkideak ere itxaropentsu ageri dira, planean Gobernu bera dagoelako. Argi dute aprobetxatu beharreko aukera dela eta proiektu estrategiko egoiak aukeratzen badira, Pirinioen egoerak hobera egin dezakeela. Zonaldeko bizilagunen

arte, ordea, denetarik dago. David Salbotx Bidankozen (Erronkari) bizi da eta ez da fio: “Hauteskundeetarako 12 hilabete falta direla nabari da. Aurreko hauteskundeetan berdina esan ziguten eta lau urtetan ez dute ezer egin. Gainera, plan partehartzailea izango dela saldu digute, baina aurrez idatzia dutela uste dut”. Kontatu digunez, Pirinioetan eskuineko independenteek agintzen dute eta Nafarroako Gobernuarekin harreman ona mantentzen dute. Horregatik, are harrigarriagoa iruditzen zaio orain arte ezer egin ez izana. Maite Madoz Otsagabian (Zaraitzu) bizi da eta berak ere zalantzak ditu. Plana hasieratik gaizki abiatu dela uste du, Gobernuak berak esan duelako bileretan nork parte hartu behar duen “eta Gobernuak badaki nori deitu dion. Bailara bakoitzetik gutxienez bi lagunak joan beharko lukete, iritzi desberdinak jasotzeko”. Foru Gobernuak euskararen inguruan duen politika ikusita, hizkuntza horrek lehentasuna izango duela sinestea ere zaila iruditu zaie biei. Horrez gain, Agoitz eta Irunberri Pirinio aurreko herriak planean sartzea arraroa dela dio Madozek, bertan ez dituztelako bailaretako arazo

ITSAS MENDI

Karabanak eta autokarabanak

- Europako marka garrantzitsuenak :
KNAUS, HYMER, HOBBY, BENIMAR, SUN
ROLLER, RIMOR.
Salmenta ondorengo zerbitzu bermatua

- Furgoneten eraldaketa

E-posta: itsasmendi@itsasmendi.com / www.itsasmendi.com
Errep. Nazionala 1 - 20140 Andoain (GIPUZKOA)
Tel. 943 59 32 90 - Faxe: 943 59 41 73

Nafarroa Garaiko Pirinioak

Nafarroako Pirinioek 1.895 kilometro koadro dituzte (Nafarroako %18a).
Nafarroako %25 natur gune babestuak dira eta horietako %45
Pirinioetan daude.

Abaurregaina	Gazteluberri
Abaurrepea	Gorza
Aezkoako Hiriberri	Irunberri
Agoitz	Itzaltzu
Artzibar	Izaba
Aria	Jaurrieta
Aribe	Longida
Auritz	Luzaide
Bidankoze	Nabaskoze
Burgi	Orbaitzeta
Erro	Orbara
Erromantzatua	Orontze
Erronkari	Orotz-Betelu
Espartza	Orreaga
Ezkaroze	Otsagabia
Galoze	Sartze
Garaioa	Urraulbeiti
Garde	Urraulgoiti
Garalda	Urzainki
	Uztarroze

BIZTANLERIA:

2005. urtean: Nafarroako biztanleriaren %1,9a.
1.000 biztanletik gorako herriak: Agoitz eta Irunberri.
500 biztanlera iristen diren herriak: Erro (747)
eta Otsagabia (651).
30 herri inguru ez dira 300 biztanlera iristen.

IRUÑEAREKIKO DISTANTZIAK:

Gertuen: Agoitz (17 km.)
Urrutien: Uztarroze (104 km.)

HERRIETAKO BATEZ BESTEKO ALTITUDEA: 668 METRO.

Baxuena: Luzaide (367 metro)
Altuena: Orreaga (952 metro)

Iturria: Nafarroako Pirinioen Garapenerako Plan Estrategikoaren araberrako datuak. Planak Pirinio aurreko Agoitz eta Irunberri herriak barne hartzen ditu.

berdinak eta biztanle faltarik ez dutelako. Are gehiago, etxebizitzak eraikitzen ari dira Agoitz eta Irunberrin eta Pirinioetako hainbat bizilagun bertara joan dira bizitzera.

Hala ere, bizilagunek onartu dute herritarren aldetik ere inplikazioa falta dela. "Errua gurea ere bada, ez gaude elkartuta eta badirudi ez dakigula benetan zer nahi dugun", aitortu digu Madozek. Azken finean, biztanle kopuru urria dela-eta, bizilagun askok kargu politikoaren bat izan du eta jendea nekatuta dago. Erabaki egokiak hartzea eta proiektuak benetan aurrera ateratzea beharrezkoa izango da herritarren konfiantza berreskuratzeko eta Pirinioei bultzada emateko. Horretarako, Kataluniako Pirinioak eta Asturiasko mendialdea eredutzat har daitezke. Mendi aldeko herrien despoblazioa

mundu guztian ematen ari den fenomeno da –Araban oso nabarmena da, esaterako– eta beste lekuetan jarraitzen dituzten politikak kontuan hartzea komeni da. Nazioartean, landa eremuak laguntza ekonomikoen bidez sustatzea izan da gobernu gehienek hautatu duten bidea. Dena den, aldaketa eta ahalegin handiagoak egin beharko dira Nafarroako Pirinioetara belanaldi berriak erakartzeko. Elkarriketatutako pertsona guztiek esan digute etorkizuna zaila ikusten dutela, baina Pirinioen Garapenerako Plan Estrategikoa itxaropenerako atea izan daiteke. Etorkizunean, arratsalde eguzkitsu batean bueltatzen garenean tabernak irekita aurkituko ditugu agian, herriko plazak beteta, nekazari eta artzain gazteak lanean eta haur talde ugari kalean jolasean. ■

Carmen Gallastegi

• PERTSONAIA •

«Irabazi kalkulu eskasak egin ditugu»

2005eko Euskadi Ikerkuntza saria jaso du martxoan. Iaz, berriz, Espainiako Ekonomia saria eman zioten. EHUko irakasle da eta Eusko Jaurlaritzako Ekonomia sailburu izan zen 1991n, hiruko gobernua hautsi zen aldian. Politikaria galdu genuen orduan, irakasle eta ekonomilaria irabazi. Irabazi ekonomikoa eta ingurumena behar bezala zaintzea uztartu ditu Carmen Gallastegik bere lanean.

MIEL A. ELUSTONDO
Argazkiak: Dani Blanco

Euskadi saria jaso berri duzu. Lan aitzindaria egin duzula adierazi dute, "eredu bioekonomikoak arrantza sektoreari aplikatzen" asmatu duzula.

Doktore tesia egin nuen. Konturatu nintzen gure itsasoan bazirela aktibo batzuk erabilera librekoak. Arrantzaleek antxoak, legatza, bakailaoa harrapatzen zuten barkua eduki beste beharrik gabe. Esan nahi dut, itsasora joan eta arraina harrapatzen zuten, itsasoaren erabilergatik ezer ordaindu gabe. Itsasoa da faktore bat, naturak ematen duena. Zer ari zen gertatzen, ordea? Erabilera libre denean, behar baino gehiago harrapatzen dela, hau da, ekonomia edo ikuspegi sozialak aginduko lukena baino gehiago.

Beste faktore bat, itsasoaren erabilera, pagatu beharrik izan gabe.

Hori da. Gasolioa pagatzen da, arrantzaleei pagatzen zaie, baina ez itsasoaren erabilerarik. Hortaz, ahal den gehien harrapatzeko joera

Nortasun agiria

Carmen Gallastegi Zulaika (Bergara, 1945). Buru-belarri ikasi zuen belaunaldikoa: hiru neska izan ziren etxean. Inmaculada, ekonomilaria, EHUKo Sarriko Ekonomia fakultateko dekanoa, Pilar, Bilboko Migel Unamuno institutuko irakaslea, eta Carmen bera. Irakasle da Sarrikon. Bertan ikasi eta bertan da lanean, Londresen eta AEBetan ere ikasketak eginda. Eusko Jaurlaritzako Ekonomia sailburu izan zen 1991n, hiruko gobernuak iraun zuen hilabeteetan. Ekonomia du zientzia. Oinarri horren gainean jarri eta egin ohi ditu ikerketak: ingurumena, gizartea, politika... Ibarretxe planari buruzko gogoeta egina da, ekonomiatik. Su-etenari ere egingo lioke: "Denoi komeni zaigu bakea". Ezkondua, hiru seme-alaba ditu. Eskozian bizi du bata, Ingurumen sailburuorde da bigarrena, eta Ingalaterran da hirugarrena.

dago. Horren balioa ez da barneratzen. Horretan, ekonomilaria biologoen lanetara begira hasi zen, haien eredu soilenak hartu zituen eta osagai ekonomikoak erantsi zien. Biologoek zioten: "Legatzaren stocka ehuneko laukoa baldin bada, urtean ehuneko lau horixe harrapatu eta iraungo du espezieak. Hazten den beste harrapatu behar da, ez gehiago". Ekonomilaria, berriz, ohartu zen: "Biologoak ez dute materia primaren balioa kontuan hartu, ez arrantzaleen soldatarik, gasolioaren kostua... Zer gertatuko litzateke aldagai ekonomikoak sartuz gero?"

Horixe zure azterketaren abiapuntua, hortaz.

Bai. Biologoen eredu agregatuak hartu eta aldagai ekonomikoak erantsi. Prezioak, soldatak, irabaziak, deskontu-tasak... Konturatu ginen arrainak ez duela aldi jakin bat bakarrik irauten; alegia, arrainak urteetan irauten du. Ondorioz, dinamikan askatu behar genuen problema. Biologia genuen, batetik; ekonomia, bestetik eta, gainera, osagai dinamikoa. Eta eredu bioekonomikoak asmatu genituen, hau da, zenbat inbertitu behar da aktibo honetan, itsasoan, denboran zehar eta hori dena kontuan harturik: stocka, prezioak, irabaziak...

Askotan egin dizute zure lan honen gaineko galdera. "Eredua bioekonomikoak arrantza sektoreari aplikatuak". Erraza dela esan izan duzu zuk,

baina biologia, ekonomia, matematika... asko jakin behar da.

Erraza da gauza kontzeptualki azaltzea: itsasoa ustiatu dugu, batere pagatu gabe. Gainerakoan, arrazoi duzu: biologia jakin behar da, ekonomia... Arrantzaren testuinguru instituzionala ere kontuan hartu behar da. Ez da eta berdina arrantza maila lokalean gertatzea edo nazioarteko uretan. Biologia, ekonomia, matematika, zuzenbidea... estatistika ere jakin behar duzu, legatza ez dago eta kontatzerik eta estimazio bidez egin behar duzu lan.

Ondarrutarra izan dut urte askoan lankide. Zioen bertako arrantzaleak itsasoa zaindu duela, ez duela behar baino gehiago harrapatu...

Bai, ados naiz. Baina kontua da frantsesa datorrela, beste teknika batekin, diferente eta erasokorragoa, eta eraman beharko ez lituzkeen espezie txikiagoak ere eramaten dituela. Orduan zer? Zer egin nahiko du hemengoak? Haiek bezala egiteko joera izango du, bestela batere gabe geratuko da eta. Azkenean zer? Stocka agortu.

"Frantsesa" datorrela diozu, eta halaxe gaztigatzen digute hedabideek. Aldiz, Ziburu eta Donibane-Lohizunekoak dira arrantzale horiek. Gure hizkuntza bera dute.

Bai horixe. Askotan egiten diot galdera horixe neure buruari. Dena dela, komuna den zerbaiten gainean ari garenean, beti dago sesio eta xextra. Auzoa baduzu ere! Baina egia da: "beste aldekoak" esan izan dugu guk, euskaldunak!

Antxoaren arrantza galarazi behar izan zuten iaz eta, aurten bertan, ez zutela antxoa harrapatzen utzi behar adierazi duzu...

Egia da. Nire ustez ez zuten utzi behar. Ikerketa biologiak aintzakotzat harturik, debekualdia iraunarazi behar zuten. Eta bistan da: antxoa gutxi sartu da. Eta sartu denak, arrautzak zituen! Pixka bat gehiago utzi izan bage-nu... Hemengo kofradiek esaten zuten, utzi

Su-etena

"Su-etena iragarri eta Iñaki Gabilondok Bernardo Atxagari egindako elkarrizketa datorkit. Biak estimatzen ditut. Su-etena eta gero, Gabilondok Atxagari: '... su-etena, nahiz eta beti ibiliko den eltxoa belarriaren atzean'. Eta Atxagak: 'Nik ez dut eltxorik ikusten!'. Ezta nik ere! Alegia, esanez bezala, 'oraingoz ez dugu giro txarrik'. Datorrena datorrela. Baina goza dezagun! Batzuetan ematen du badagoela jendea gure bakea nahi ez duena. Ez al dute nahi herri bat egin dezagun ETA gabe? Hobeto bizi al dira ETArekin, ala? Denok biziko gara hobeto. Ekonomiaren ikuspegitik, laster nabarituko da su-etena: turismoan, atzerriko inbertsioetan, gure lan egiteko moduan, bizi optimismoan... baita gazterian ere".

egin behar zitzaiola antxoari. Jaurlaritza ere iritzi berekoa zen. Ikerketa biologikoek ere gauza bera zioten: "Espeziea arriskuan dago. Argi ibili!". Kostua du, baina horixe da biologia: biologia! Emakume bat erditu behar denean bezala, ezin da lanera joan; jakina, umea egin behar du eta! Biologia. Pena da antxoa harrapatzera joana.

Zergatik joan dira, adierazgarri denak ezezka ari baziren?

Politika. Politika nagusitzen da beti. "Itxi dezagun arrantza aldi batez, baina ez beharko lukeen bezain luze, Frantzia bultzaka ari zait eta. Presioa eginez dator". Pena.

Baliabide naturalak ez dira ongi gestionatu.

Oso gaizki. Ez itsasoa bakarrik, basoak, atmosfera, lurra, ibaiak, oso gaizki gestionatu dira. Doanekoak zirela uste izan dugu eta batere ardurarik gabe jokatu dugu.

Ematen du desagertzea doala arrantza. Eta arrantzaleak. Berdin esango nuke baserriaren gainean. Pikutara doa.

Bai. Lehen sektorearen egoera beldurtzekoa da. Eta, bestalde, ikuspegi ekonomiko, sozial eta ambientaletik oso inportantea da. Bergarakoa naiz eta bertan, gaztetan, ikusten hasi nintzen joera: baserritarra kalera hasi zen. Fabrikara zetorren baina baserriari eusten zioten hala ere. Seme-alabaren bat edo bi lanera kalera etortzen ziren arren, beti geratzen zen baten bat baserrian, lanean, gurasoekin. Baina gero, denak kalera, denak kalera... baserria itxi zuten. Horrek zer dakar: lurra ez zaintzea, sute arrisku handia, bizimodu bera eskasagoa. Herrialde batentzat exodo hori baino askoz aberasgarriago da funtzionatzen duen nekazaritza, bere galgan bada ere, laguntza eta guzti.

Ongi esan duzu. Laguntasuna behar du.

Jakina. Ez dugu nahi baserritarrek biderik gabe, argirik gabe, telefonorik gabe eta beti bat jabez bizitzea. Ez. Ez dugu nahi haurrak

gure
arteak
euskaraz

(1906-1986)

Balendin Enbeita

Euskaltzale bizkaitarrak

100. urteurrenean

“Euskera maite, gaxorik zagoz
eta osakirik ez dozu,
zeure semiak itxi zaituez,
errukarria zara zu.
Ene, euskera, ilgo al zara?
Arren erantzun eizazu!
Zu il ezkeru ez dot nai bizi,
zeugaz eruan nagizu!”

eskolara euripean bidaltzen jardutea, kilometroak eginez. Ez. Zerbitzuak behar dituzte, zerbitzu denak. Ekonomiaren ikuspegitik ere, merkeago da baserritarrei zerbitzuak jartzea, hirira joan daitezen bultzatzea baino. Ikuspegi sozialetik, berriz, ez dago dudarik. Zerbitzuak eskaini behar zaizkie, jendea bizi izan den lekuan bizi dadin lagundu eta bizi estilarari eutsi diezaioten. Ez alderantzizko hori: exodoa, exodoa, exodoa... denok galtzen dugu. Lehen sektoreak osasun ona izan behar du, beti. Gurean, industriak tradizio handia du, eta industriaren alde egin dugu, lana, aberastasuna eta beste dakarrelako. Baina industria defenditu dugun indar berberaz egin beharko genuke baserriaren edo arrantzalearen alde. Defenditu egin behar ditugu.

Gobernuak osatzen direnean, beti dira indar txikiagokoak nekazaritza eta arrantzakoak...

Ez dira txikiagoak; alegia, ez dute aurrekontu txikiagorik, eragin txikiagoa dute. Ematen du beraien diskurtsoa zaharrago dela, baina alderantziz izango da laster: beraien diskurtsoa oso modernoa izango da. Antzekoa gertatu da ingurumenari dagokionez ere. Bakan batzuek baino ez zuten horretaz hitz egiten garai batean. Aurki, aldiz, gehienek hitz egingo dute ingurumenaz, itsasoaren eta basoen ustiapenari buruz, pinuekin egin dugun astakeriaz... Nik uste gizartea aldatzen ari dela, zorionez; gazteak sentiberago direla uste dut.

Ekonomia denontzat

"Ekonomiaren zirrikituen berri zehatz jakitea gaur egun, egia esan, nahiko zaila da, ikaragarritzko ikerketa sakonak egiten ari dira eta. Baina kontzeptu oinarritzkoen berri jakitea, nahiko erraza da, eta uste dut eskolan erraz transmititzeko modukoak direla, gero aurre egin beharko diezu eta haiei.

Maileguak eta. Tipo aldakorra edo tipo finkoa. Beti aholku eske ibili beharrik gabe. Euriborra, Europako banku zentrala. Eta hau eta hura. Eskolan bertan erakuts liteke".

Uste nuen ogasuna, industria, enpresa... zirela ekonomiaren sinonimo, ez ingurumenaren ardura, lehen sektoreari buruzko kezka eta antzekoak.

Ekonomian uste bat nagusitu da: enpresak eragiten du aberastasuna eta hau eta hura. Baina urteak dira ekonomilariak konturatu ginenetik: neurtzen ditugun gauzak ez dira zeharo osoak. Emakumeen lana ez dugu neurtzen, ekonomia murgildua ere ez, ez dugu neurtzen doan ematen zaizkigun baliabideen kostua, naturak ematen dizkigun horiena. Baina ekonomilari baten garunean sartu zen horiek ere neurtu beharra eta akabo, horretara jarri ginen denok! "Baloratzen ari ez naizen aktiboak dauzkate eta!". Horrela hasi zen dena. Baloratzen hasteak ingurumenari kasu egitea ekarri zuen: "Honek balioa dauka eta!" hasi ginen esaten: hondakin-biltegia da, enpresentzako input produktiboa da, aisialdirako ikaragarritzko balioa dauka... "Hainbeste balio eta nola egin dugu ekonomia, hori batere kontuan hartu gabe!". Horrekin batera, munduan ingurumen arazo latzak antzematen hasi direnez gero —ozono geruza, aldaketa klimatikoa...— ekonomilariak ere arreta handiagoa jartzen hasi gara ingurumenari.

Irabazi gordina da ekonomiaren araua: irabazia ken kostua. Ingurumena zaintzeak kostua handitzea dakar, irabazia gutxitzea... Zertan jardun atzetik datozen belaunaldiak begira?

Irabazi motzaren bila abiatzen bagara, ondoko belaunaldiak kontuan hartu gabe, esan nahi du zero balioa ematen diogula ondoko belaunaldiari. Ondoko belaunaldiak kontuan hartu ez eta kostu pribatuak besterik hartzen ez baditugu kontuan, ekuazioa okerra da: irabazia gaizki kalkulatu dago. Irabazi pribatua izango da zeharo, egun bateko lorea, kostu sozialak kontuan hartu ez dituen. Horixe gertatu zaigu. Irabazi kalkulatu eskasak egin ditugula. Ekuazio okerretik abiatu gara eta.

Kostu soziala kontuan hartu behar dela diozu, eta bistan da zer ondorio ekarri dituen gogoa ez hartzeak, eta zer kalte egiten ari garen hurren datozen belaunaldiei: itsasoaren eta itsaskarien egoera, baserria, hirigintza, horko etxetzar eta txaleta...

Agente pribatuak behin ere ez du kostu soziala kontuan hartuko, derrigortzen ez baduzu. Nik uste kostu soziala kontuan hartzen dela, baina familiarekikoa, lagunekikoa, inguru txikiarekikoa denean. Gainerakoan, lasai bizi gara. Hor behar dugu sektore publikoa, jokoaren arauak ezarriko dituen: "Ez, ez, behartu egingo zaitut kostu soziala kontuan hartzera". Lurraren plangintza, adibidez, hiriarena, hemen eta munduan, ez da izan behar lukeen bezain solidoa: ez da epe luzekoa; ez ditu kostu guztiak gogoan hartzen, bai pribatuak eta bai sozialak; irabaziak ere ez dira ondo kalkulatu. Oso arin jokatu dugu. Bihar bertan nahi dugu irabazia. Eta horra emaitza, desastre txiki hau.

Amaierarik ez duena, bestalde.

Nik ez diot ikusten. Hara hor Pasaiaiko portua. Uste nuen horretarako egin genuela Bilbokoa, Autonomia Erkidego osoarentzat. Baina orain, berriz, *giputzak*, batzuk bederen, esaten ari dira Pasaiaiko portuak erabateko inportantzia duela Gipuzkoako ekonomiarentzat. Seguru?

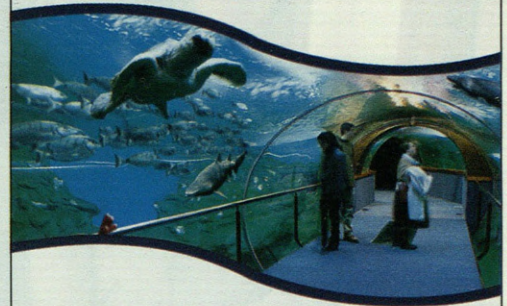
Ikerkuntza saria eman dizutenean, eredu bio-ekonomikoak arrantza sektoreari aplikatu izana ez ezik, beste merezimendu batzuk ere aitortu dizkizute: kontzertu ekonomikoaren gainera azterketa, Europako Batasunean sartzeak ekonomiarentzat duen inportantzia, iruzur fiskala, deslokalizazioa... Oraintxe ari dira Landabenen, Volkswagenei deslokalizazioa dela eta ez dela... Enpresaburuek I + G inbertsio handiagoak eskatzen dituzte, hori delakoan soluzioa. Ikerketan eta Garapenean inbertitzea al da soluzioa?

Ez hori bakarrik. Soluzioaren hanketako bat da. Ez da deslokalizazioa gertatzen den lehenengo aldia. Sarri gertatzen da. Horri

Greba

"Ez zait greba gustatzen. Beharbada nire kontua da. Frankismo garaiarekin lotzen ditut grebak, aldarrikapen politikoarekin, eta uste dut lan aldarrikapena beste era batera egin behar dela. Inportanteegi da eta. Ekonomilarioi kosta egiten zaigu greba ulertzea, denok galtzen dugu eta. Batura zeroa joko da, denok galtzen dugu: langileok, enpresariak... Atera kontuak nola geldituko zen ELAren erresistentzia kutxa Gasteizko Caballitokoaren ondoren. Eta zer irabazi dute? Martin Auzmendik alde egin beharra izatea Lan harremanetarako kontseilutik? Ikaragarria da. Greba... batzuetan ez dago beste biderik, baina ez zait tresna hori gustatzen. Ekonomilariontzat zaila da greba ulertzea".

AQUARIUM

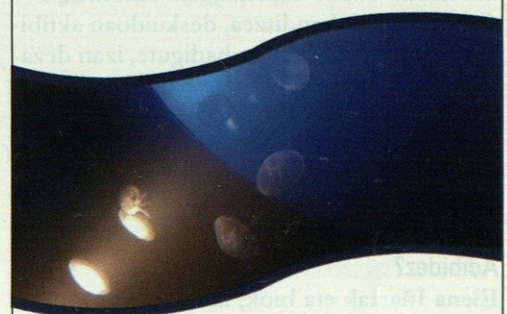
Karlos Blasco de Imaz Plaza, 1

20003 Donostia / San Sebastián (Gipuzkoa)

Tel: 943 44 00 99

e-posta: aquariumss@aquariumss.com

web orria: www.aquariumss.com

AQUARIUM
DONOSTIA-SAN SEBASTIAN

kontra egiteko modu bakarra, modu traumatikoa eta soluzio txarra den arren, hesiak jartzea da: autarkia, mugak itxi. Baina absurdua da. Mundu global honetan zezen handiak toreatu beharrean gaude: identitatea, gizartearen konplexutasuna eta, beste bat, haxe, deslokalizazioa, globalizazioaren ondorio baita. Deslokalizazioa, esaera egina da, baina erronka da, aukera, eta aldi berean, mehatxua. Gestionatu beste erremediorik ez dugu. Hura gestionatzeko hainbat modu daude azkenaldian: adibidez, I + G inbertsioak handitzea, deskuidoan aktibitate batzuek alde egiten badigute, izan dezagun nahiko baliabide beste batzuk sortzeko, baliabide berriak, balio erantsia izango dutenak, aberastasuna eta etekina sortzen segitzeko modua izan dezagun. Beste neurri batzuk ere badira.

Adibidez?

Elena Iñarrak eta biok, lan bat egin genuen deslokalizazioaren kalteak gutxitzeko zer egin zitekeen ikertzeko asmotan eta zenbait proposamen egin genituen: parke teknologikoak klonatzea, adibidez, edo segurantz funtsak sortzea, hau da, enpresak deslokalizazio bidez lortuko dituen irabazien parte bat funtsak sortzeko izatea eskatzen genuen, langile kaltetuek prestakuntza jaso eta lan berria bilatzeko modua izan dezaten. Beste neurri batzuk, ikerketari zegozkion neurriak hartzea. Uste genuen Erkidego honetan egiten den ikerketa oso aplikatua dela, baina oinarritzko ikerketa gutxi egiten

dela. Epe ertainean oinarritzko ikerketa sustatu behar dela esaten genuen guk. Hainbat neurri eta proposamen. Behatokiak sortzea, adibidez. Ausardia izan behar duzu etorkizuna aurreikusteko: zein diren merkatuaren joera nagusiak... Enpresek egiten dute lan hori, baina beraientzat. Egin dezagun gure herriarentzat. Horrelako neurriak, beraz, berri xamarak.

Oraintxe, Evo Moralesek hidrokarburoak nazionalizatuko dituela agindu du. Ekonomia albistea da hori.

Bonba bat da hori! Bonba bat! Ez gara konturatzen zenbaterainoko bonba den... Eta ez dakit Morales bera konturatzen den! Boliviako neska batekin hitz egin nuen albistea jakin nuenean. Bolivian bizimodua ezin atera eta etorri da hona. Fidelia du izena, gure amari laguntzera etortzen da gauetan. Galdetu nion: "Zer iruditzen zaizu?". Eta esan zidan: "Beldurtuta nago". "Zergatik?". "Uste dut ez zuela konpondu ezinik petrolio konpainiei zerga handiagoak kobratuta. Baina desjabetu? Uste dut inor ez zaigula etorriko. Ez dira gurekin fidatuko". Hori analisi bikaina Fideliarena! Hori kultura! Eta nola interpretatu duen notizia. Nik uste ebidente dela multinazionalak esplotatu egin dutela herrialdea, baina horrelako iraulia egitea Moralesek! Ikusiko dugu nola egiten duen. Kontratuak berriz negoziatu besterik ez zeukan...

Fideliak esan zuena.

Horixe, Fidelia esan zuena. "Zortzi eman partez, emadazu laurogeita zortzi. Orain arte kobratutako zergak boskoiztu egingo dizkizut!". Enpresek eutsiko zioten, etekin itzelak dituzte eta. Bonba ikaragarria da. ■

Bertsoa

DOINUA:
GAU EDER BATEK NINDUEN

"Bakea lortuko dugu"

esan diogu elkarri,

aspaldian geundelako

bake horrexen egarri.

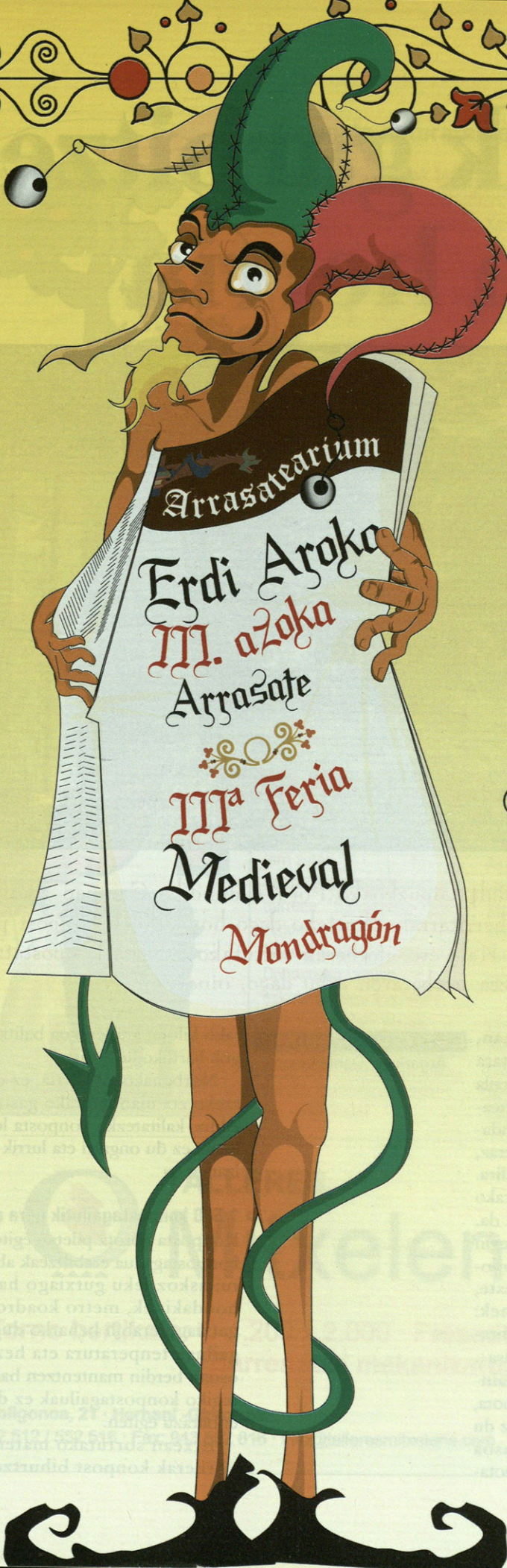
Orain nahiz eta ekonomia

parametroetan jarri,

honetan ere irabazia

ez da kuantifikagarri.

Aitor Mendiluze

Maiatzak 20 eta 21
Arrasate

ARRASATEKO UDALA

Laguntzaileak:

Etxetik garbitzen da herria

Bolognako ereduari begira daude Gipuzkoako Foru Aldundiko Garapen Iraunkorreko buruak, eta hauen erabakiei so herritarrek. Ikusteko dago hondakinek konpost plantan edo errauskailuan bukatuko duten. Hala ere, norberak sortutako zaborra konpostatzea edo-ta birziklatzea norberaren esku dago, oinarrian.

ASPALDITIK EGIN DA KONPOSTA etxean, belar-jendeen hondakinak gorotz pilatara botaz. Eta etxean konposta egiteak abantaila handiak ditu norberarentzat eta are gizartearentzat. Izan ere ez dira milaka kilo hondakin bildu, garraiatu eta tratatu behar. Beraz, kamioi trafikoa eta poluzioa gutxitzen dira. Eta lurraldean hondakinen tratamendurako azpiegiturek duten inpaktua saihesten da. Herritar hauen jokaera arduratsua saritu egin behar dela aldarrikatzen dute hainbat ekologista eta gizarte eragilek, besteak beste, Eguzki taldeko Juan Mari Beldarrainek: “Zaborra da kontsumoaren arabera kobratzen ez den gauza bakarra: argia, ura, gasa... dena kontsumitutakoaren arabera ordaintzen da, baina 5 kilo edo 20 kilo zabor bota, tarifa finkoa dugu denok. Horregatik ez du birziklatzeko eta konpostatzeko pausoa ematen jendeak. Zabor tarifa norberak bota-

ESTITXU EIZAGIRRE
Argazkiak: Dani Blanco

tako kiloen arabera baltz, jende gehiagok hartuko luke parte”.

Norbanakoari, berriz, ez dio funtzionatzeko eta mantenurako gasturik ekartzen. Aldiz, kalitatezko konposta lortuko du, eta beraz ez du ongarri eta lurrik erosi beharrik izango.

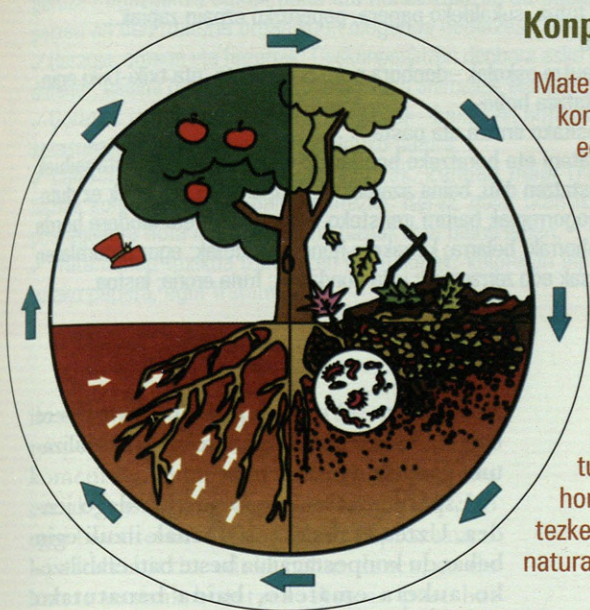
1.500 konpostagailutik gora ari dira lanean
Konposta gorotz piletan egitearen ondoan, konpostagailua erabiltzeak abantailak badi-tu: askoz leku gutxiago hartuko digute hondakinek, metro koadro bakarra. Ur gutxiago erabili beharko dugu, konpostagailuak tenperatura eta hezetasuna urte osoan berdin mantentzen baititu. Eta lora-tegiko konpostagailuak ez die bizilagunei enbarazu egiten.

Etxean sortutako materia organikoa norberak konpost bihurtzeko kanpaina

Konposta naturaren etengabeko birziklapena da

Materia organikoak bizi-ziklo osoa beteko du konpostagailuan, baina kontrolatuago –eguraldiaren gorabeheretatik babestuta– eta beraz, 3 edo 4 aldiz azkarrago. Konpostagailuan naturalki deskonposatuko da, eta irudian agertzen denez, fase horretan mikroorganismoek (bakterioek, onddoek...) eta organismo txikiek (zizareek, barraskiloek...) egingo dute lan. 5-6 hilabete ondoren lortutako humusa edo ongarria zabalduko dugu lorategi edo baratzean, berriro ere landareek bere propietateak xurgatu ditzaten.

Prozesu horretan, eguneroko gure zaborraren %33 den materia organikoa %80 murrizten da. Lau kidez osatutako familiak 320 kilo hondakin gutxiago sor ditzake urtean eta 80 kilo konpost lortu. Hondakinak murriztu bakarrik ez, baliabide bihurtuko dugu. Humusa kalitatezkoa izan dadin, hondakinak ere horrelakoa behar du. Beraz, jaten duguna erreparatzetik hasi gaitzke, hori baita humus bihurtuta inguruan zabalduko duguna. Eta natura jakintsuak, ereindakoa itzuliko digu.

Donostiako Eguzki taldeko kidea den Juan Mari Beldarrain, orain bi urte jarri zuten vermikonpostagailuaren aurrean: "Gipuzkoako Foru Aldundiari, Mankomunitateei eta Donostiako Udalari eskatzen diegu lorategiko konpostagailuak banatu dituzten bezala, vermikonpostagailuak ere banatu ditzatela pisuetan bizi direnentzat".

burutu berri du Gipuzkoako Foru Aldundiko Garapen Iraunkorreko Departamentuak, lurralde bereko mankomunitate denekin elkarlanean eta Hiri Hondakinak Kudeatzeko Plan Orokorren barruan. Lur puska bat izatea da kanpainen parte hartzeko baldintza, konpostagailua lurrean jarri behar baita, ez zoruan. Eta ordu eta erdiko ikastaro batean parte hartzea. Bertan azaltzen da konpostagailua nola erabili, eta ikastaroa bukatutakoan eskuliburua eta konpostagailua banatzen zaie, doan. Gainera, urtebetez telefono eta e-posta bidezko aholkularitza izango dute eskura eta jarraipena egingo zaie. Urriaren erdi aldera hasi ziren ikastaroak, 53 egin dira eta 1.600 pertsona inguru pasa dira bertatik.

Ikastaroa eman duten Artelatz ingurumen zerbitzuetako Aitziber Sarasola eta Arantxa Oriak kontatu digutenez, era guztietako jendeak hartu du parte: "Jubilatu jendeak asko, etxe ondoan baratze edo lorategi txiki bat eduki eta ordu asko pasatzen dute-

TALLERES

Mitxelena s.coop.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000 · Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Eziago poligonoa, 21 · Hernani -Gipuzkoa-

© 943 552 512 / 552 516 · Fax: 943 552 816 · info@talleresmitxelena.com

www.talleresmitxelena.com

Kalitatea ziurtatzeko: ondo sailkatu eta nahastu

Lorategiko konpostagailuan zein zizare bidezko vermikonpostagailuan, konposta egitea oso erraza da, baina bi gauza zaindu behar dira kalitateko humusa lortzeko, usain txarrik ez izateko eta nahi ez dugun animaliarik ez erakartzeko: Konpostara zer bota ondo bereizi behar da, eta astean behin edo bitan egoki nahasi.

KONPOSTATZEN DA

- ✓ Fruta eta barazki hondar gordin, egosi eta erreak.
- ✓ Kafe kondarrak eta iragazkiak, eta tea eta infusio poltsatxoak.
- ✓ Arrautzen kartoizko kaxak, sukaldeko eta komuneko paperaren

kartoi tutua, sukaldeko papera, paperezko ezpain-zapiak...

- ✓ Ogia
- ✓ Arrautza oskolak –denbora asko behar dute, eta txiki-txiki egin da botatzea hobe–.
- ✓ Egositako arroza eta pasta.
- ✓ Lorategi eta baratze hondarrak – lorategiko konpostagailuak konpostatzen ditu, baina zizareek ez dituzte jaten, hortaz ez dutenez, gogorregiak baitira irensteko –: hosto, lore eta landare berde edo lehorrak; belarra; kimaketa-hondar txikituak; egur naturalaren errautsak edo zerrautsak; uzta-hondarrak; fruta eroria; lastoa...

2 minutuan prest

Konpostatzeko ikastaroa ematen duen Artelatz ingurumen zerbitzuak Aitziber Sarasola eta Arantxa Oria begiraleak ikus ditzakegu lorategiko konpostagailua muntatzen. 320 litro eta 420 litrokoak daude eta 80 zentimetro dituzte alde bakoitzean. 50 zentimetrotik metro bat arteko tartea uztea aholkatzen da, eroso erabiltzeko.

nak bertan. 30 urtetik gorako gazteek ere bai, eta hauek birziklapenarekin sentsibilizata daudela nabaritzen da”.

Esperientziarekin oso gustura dago jendea. Uztea erabakitzen duenak itzuli egin behar du konpostagailua beste bati erabiltzeko aukera emateko, baina banatutako 1.500dik gora konpostagailuetatik 3-4 dira itzuli dutenak.

Hirian konposta egiteko

Lurrik ez duten etxebizitzetan bada konposta egiteko beste modu bat: edozein lurren gainean jar daitekeen vermikonpostagailua. Bertan, *eisenia foetida* zizareak usteltzen hasitako materia organikoa jaten du. Onddoak dituzte lagun, hauek bigundutako materia errazago irensten baitute, hortzen faltan. Zizareen liseriketa prozesuaren ondorioz lortzen den humusa hobea da.

Plastikozko lau hankaren gainean, hiru solairu edo bandeja ditu zizare gorrien bizileku den vermikonpostagailuak. Goiko solairuan botatzen zaie janaria eta hondakin freskoena hor egoten da. Erdiko bandejan hondakinak ustelago egoten dira eta hor aritzen dira etengabe jaten zizareak: egunean gramo erdi-gramo bat jaten dute, euren pisua adina, alajaina! Hirugarren solairuan dute habia. Kartoi bustiz egiten dute ohea eta bertan jartzen dituzte arrautzak. Beheko edukiontzia iturria du, eta bertatik isurtzen da sortzen den ongarri likidoa. Konpostagailua produkzio altuenean dagoenean, bi hilero jasotzen da bandeja bat humus, eta astero hiru laurden ongarri likido. Lehen uzta, berriz, 2 hilabete eta urtebete artean jasoko dugu. Zizareen lana azkartu nahi bada, batz besteko tenperaturak 20 gradu inguruak mantendu behar dira, eta janaria ondo txikitu zizareei eman aurretik.

Plastikozko ontzi hau edonon jarri liteke: balkoian, garajea... Mizkinek ez dute sukaldean bertan jartzea oso gogoko. Lasai, zizareak ez baitira sekula ontzitik ateratzen, itxia delako eta barruan baino ez dutelako behar dutena: jakia, hezetasuna,

EZ DA KONPOSTATZEN

- ✓ Olia eta frijitutako edozein gai: konpostagailuaren barruan geruza iragazgaitza egiten baitu eta honek zailtzen du deskonposatzaren ari den materia organikoa oxigenoa hedatzea.
- ✓ Haragia, arraina eta hezurak: Deskonposatzaren denbora asko behar dutenez, usaina botatzen dute, eta inguruko animaliak erakarri.
- ✓ Gorotza: izaki horren elementu toxikoak —bakunak, botikak, gaitasunak...— konpostarekin zabalduko baitira.
- ✓ Landare gaixotuak eta belar txarrak. Zenbait belar txarren haziak konpostarekin zabaldu daitezke. Beraz, belar txarrak konpostagailura bota daitezke, baina haziak izan baino lehen.
- ✓ Tratamendu toxikoa izan duten hondakinak: koloretan inprimatutako papera, egur tratatuak...

NAHASKETA

Material hezeak —barazki eta fruta hondarrak...— eta lehorrak —hosto lehorrak, papera...— ondo nahastu behar dira astean behin edo bitan. Horrela, hezetasuna material denetan homogeneoki banatzen da, materiala oxigenatu egiten da eta material motak birbana daitezke.

Erantsiko diren materialak, konpostagailuaren goiko zatiko materialaren erdiarekin nahastea gomendatzen da. Nahasketa egin ondoren lehor samarra geratu bada, ur pixka bat erantsiko diogu, baina kontu handiz: hezeegi utziz gero, usain txarra sor daiteke. Aldiz, nahasketa hezeegia irten bada, prozesua makaldu egingo da eta beraz, material lehorra erantsiz orekatuko dugu.

iluntasuna —argirik ezin dute jasan— eta temperatura egonkorra. Babesean jartzea komeni da, gehiegizko beroak, hotzak eta euriak erasango ez dien lekuren batean, ito egin baitaitezke. Deskonposizio prozesurako estalkia itxita eduki behar denez, ez du batere usainik botatzen. Astean pare bat aldiz nahastu behar dira hondakinak, oxigenorik falta ez dadin, eta hor askatzen da usaina, baina ez da jasangaitza. Sortzen duen humusak, berriz, baso heze usain freskoa du.

Non eskuratu

Interneteko www.compostadores.com helbidean erosi ahal izango dituzu lorategiko

konpostagailua edo vermikonpostagailua, zizare eta guzti. Bertan duzu gaiari buruzko informazioa ere. Foru Aldundiak banatu duenaren moduko lorategiko konpostagailuak 108 euro balio ditu (320 kilorentzako), eta neurri zein forma desberdinetakoak daude aukeran. Vermikonpostagailuak, berriz, 120 euro balio ditu eta 30 euro zizareek.

Dagoeneko Gipuzkoako mankomunitate gehienek Foru Aldundiaren kanpainaren barruan doako konpostagailu denak banatuak dituzte. Baina itxarote-zerrenda zabalik dago. Gipuzkoarra bazara, lorategiko konpostagailua jartzeko, deitu dagokizun mankomunitatera. ■

%35 birziklatzen dugu

Ecoembes Espainiako Estatuko agentziak argitaratu berri ditu iazko azaroan egindako azterketaren ondorioak eta bertan, hondakinen sailkapen eta bilketaren aurrean Espainiako

Estatuko herritarrek dituzten ohitura eta jarrerak azaltzen ditu. Honen arabera, EAEko biztanleak dira gehien birziklatzen dutenak, baina edukiontzi horian zer sartu behar den eta zer ez ikasi gabe dute oraindik.

2004AN 559 KILO ZABOR sortu zuen EAEko herritar bakoitzak (Eusko Jaurlaritzako Ingurumen Adierazleetak datuen arabera). Hauetatik 193 kilo (%35) birziklatu ziren. Aurreko urtean baino %8 gehiago birziklatu zen, baina pertsonako 26 kilo gehiago sortu ere bai. Gehiago birziklatzearekin batera, hondakin gutxiago sortzea da, beraz, arazoa. Papera da 2004an gehien birziklatu zena (29,97 kilo biztanleko), ondoren beira (21 kilo biztanleko) eta metal zein plastikozko ontziak azkenik (9,42 kilo).

Etxeen %88an bereizi dira hondakinak gaika 2005ean, Espainiako Estatuko batez bestekoa %73 den bitartean. Eta bateriazko pilen eta arropen birziklapena da gehien hazi dena: arropa %56ak birziklatu zuen iaz, eta pilak %40ak.

Plastiko denak ez dira birziklatzen

Azterketaren arabera, biztanleen %44ak ontziak ez diren bestelako plastikoak botatzten ditu edukiontzi horietara. Ordea, botatuko plastiko eta altzairuetatik ontzi hauek

EAEko ia etxe denetan (%92tan) daude zaborrak bereizteko poltsa bat baino gehiago, Espainiako Estatuko batez bestekoa %85 den bitartean.

bakarrrik birziklatzen dira: PET –gasa duten edarien botilak, urarena, olioarena...–, PEAD –garbiketa produktuen botilak eta abar– eta PVC –urarena, olioarena...–. Baita altzairuzko kontserba lata eta edari poteak, aluminiozko edari poteak eta brickak ere. Baina ontziak ez diren plastiko, altzairu eta aluminioak ez dira birziklatzen egun. Ekologista batzuek ordea, kontzientziaz botatzen dituzte edukiontzi horira, bereiziko ez direla jakin arren, galdera hau planteatuz: herritarrek ikasi behar dute birziklatzen diren hiru plastikoak bereizten, edo erakundeek plastiko mota gehiago birziklatzen? ■

IBAI REZIKLETAK

MATERIAL INFORMATIKOAREN BERZIKLETA (Materiala - Tinta - Tonerra)

AURREZTU EZAZU %50 ARTE

Azteiza Torre, 1 bajo DURANGO - Tel: 94 681 58 98 / 616 97 47 58

ASTEBUROA

ETxean, EGUTegi BARIK,
LANEan ARITZEN denAREN 'bulegoa

Agurtzane Intxaurraga

ANTZERKILARIA

Pentsamenduen harira

Batzuetan zaila egiten zait burura datoz-kidan pentsamendu guztiak behar bezala sailkatzea. Bakoitza, garunean dagokion txokoan kokatu, ondoren banaka aztertu ahal izateko. Gaur ere horretan hasi naiz, baina ezinezkoa egiten zait. Ez dut beste erremediorik burura datoz-kidan neurrian bota eta zabaltzea baino.

Lehenengoa: Tunick. Pasatu dira aste batzuk harrez geroztik... Tunick argazkilari newyorktarak hirurehun pertsona eskatu zituenetik, Donostian bere argazkietan modelo gisa agertzeko alegia. Hala ere, hainbat egun pasa ondoren, orain dela gutxi, parkean, emakume batek bertako egunkari batetik lapurtutako orrialde bat eskuetan zuela, haragi multzo mugagabe hartako zein zatitxo zen kontatzen zien lagunei. Bihotza jarrita hitz egiten zien, ezpainetan irriz, goiz hartan bizitakoa berriro ere gogora ekarriz, egun hartan bezain grinatsu. Nola ez ba! Hirurehun beharrean mila eta berrehun pertsona jarri baitziren Tunicken begipean. Guztiak biluzik: hotzari edo beroari, izerdiari ala epeltasunari aurre egiteko prest. Esperientzia berria. Morboa? Ni neu ez nintzen deialdira joan, aitortzen dut ez zitzaidala ezta burutik pasatu ere. Aitortzen dut emaitzak, beste askori bezala, harritu egin ninduela inbidia sorrarazteraino. Inbidia baino, gehiago, akaso, berak erabilitako formula magikoa, neureganatzeko asmo ikaragarria. Egia aitortzen dut, ez nuen imajinatuko hainbeste jende lortuko zuenik, ezta urrik eman ere! Baina hurrengo eguneko egunkarietako argazkiek ez zuten gezurrik ezkututzen. Zer zuen erakargarria Tunicken deialdiak? Zer berritik horrenbeste jenderen erantzuna jasotzeko? Biluzik jarri beharra zegoela? Oraindik ere horretaz pentsatzen dut, batez ere parkeko emakumearen hitzetara itzultzean: "Bai, gizonezkoak gehiago ziren, nabarmen gehiago" esan zuen berak. Nire pentsamenduak *malaletxez* zikintzeko arriskuan zeuden. Tunickek gizonezkoak ere erakartzeko meritua izan zuen, alajaina!

ALBERTO ELOSEGE

Honen haritik nire bigarren pentsamendua: orokorrean kultur ekintza gehientsuenean emakumezkoak gara hartzaile nagusiak, eta hori egia dela jakiteko ikerketa mordoa dago bazterretan. Orain ez asko adibidez, Eusko Jaurlaritzak irakurzaletasunari buruzko datuak zabaldu zituen. Neronek telebistaz entzun nituen lehen aldiz. Irakurlearen eredia emakumezkoa, hoge eta hamalautik beherakoa, batez beste hilean liburu bat irakurtzen duena. Antzokietara jotzen badugu, egoera are larriagoa dela esango nuke. Zenbatetan joan eta ikuslegoaren ehunetik ia gehiena emakumezkoa dela ikusi? Adibideak bata bestearen atzetik.

Hirugarren pentsamendua: Getxoko Antzerki eskolak euskal arte eszenikoen bote-re gunetan, hau da, diru laguntza batzordeetan, antzoki sarean, jaialdietan... gizon eta emakumeen arteko presentziari buruz kaleratutako ikerketari buruzkoa. Eskutan ditut emaitzak. Bi hitzetan esanda: zenbat eta postu handiagoak izan, orduan eta emakume gutxiago erabakiak hartzen. Norbait harritzen al da?

Laugarren pentsamendua eta korapilatsuen niretzat: hirugarren umea dut sabelean eta gutxi falta zaigu bioi elkar ezagutzeko. Hirugarren mutikoa da. Nolakoa izango ote? Besteen antzik izango ote? Dena ondo aterako al da? Ondo etor dadila... Bai, bada, kit horixe dela garrantzitsua. Jakina! Baina eta gerokoak? Gehienek, irri maltzurrez esaten didaten bezala, futbol ekipoa osatuko al dute? Ze, hala

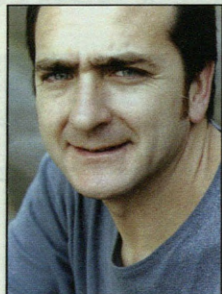
bada aitortzen dut ni ez naizela batere futbol zalea! Tunickek egin duen bezalako deialdietara joango al dira? Irakurtzea gustukoa izango al dute? Arte eszenikoetako ikusle? Mendizale? Zer dakit nik, baina nik badaezpada ezin ahaztuko ditut lagun handi batek, gizonezkoa berau, duela gutxi, sabelean dudari hau ere mutikoa zela jakin zuenean aipatutakoa: "Ez duzu lan makala izango, mutikoak izanik, mutikoen tankeran ez hezten". ■

Nafarroa, eskuindarren lubakia

Eusko Autonomia Erkidegoa galdutzat jotzen dute, baita Katalunia ere. Nafarroa ez, ordea. Nafarroa izanen da Zapateroren asmoei gogor egiteko lekua, borroka tokia. Izan ere, espainiar nazionalista guztien ahaleginak Nafarroan uztartuko dira Espainiari eusteko eta, behin Nafarroa gorrien eta abertzaleen batasunetik salbaturik, errekonkista berriari ekiteko. "Nafarroa galtzen badugu, akabo Espainia" diote behin eta berriz, han eta hemen, Espainiako nazionalismo ilun-nari arnas berria eman nahi diotenek. Ez litza-teke lehen aldia izanen.

Iduri luke Miguel Sanz dela oldarraldi berri horretako buru eta gidaria, bere buruarekin lehian ari baita, egunez egun, gero eta handia-goak botatzen. Azken finean, bere alderdiak Nafarroan ezarri duen moldea dago jokoan, eta hortxe ari da Nafarroa gora eta behera, gure herrialdearen izena etengabe aho mihitan erabiltzeak salbazioa ekarriko diolakoan. Horretan baitatza aferaren muina. Izan ere, urte sail luzearen ondoren, UPNk ez du batere argi ikusten bere etorkizuna urte-beteren buruan eginen diren hauteskundeetan. Jakin badaki nafar gizarteak Diputaziotik kanpo uzten ahal duela, horrek dakarren guztiarekin. Horregatik, espantuka ari dira eta beldurra zabaldu nahi dute gizartean: "Nafarroa arriskuan dago", "euzkadianoek beren hatzapparretan harrapatu nahi gaituzte, gure lurraldea errausteko", "Zapaterok Nafarroa saldu du", "Abertzaleak Nafarroako Gobernuan sartzen badira, Volkswagonek Landabenetik alde eginen du"... Halakoak entzun ditugu eta entzun.

Gainera, ez da kasualitatea Barañaingo astakeria. Iruñerrian antzeko ekintzak gertatu izan dira azken urteotan, Iruñerriko zenbait herritako udal gobernu molde aurrerazaleak hankaz goratu dituztenak. Barañaingo sutea gertatu zen gauean eskuz zirriborratu zituzten Zizur Nagusiko eta Zizur Txikiko euskarazko izen guztiak errepede bazterreko errotuluetan. Alde horretatik, ikerketa ildo nagusiak Espainiako Estatuko diru sektore ahaltsu bat jarri du iker-

DANI BLANCO

tzaileen susmopeak, ETaren indarkeria lazgarriaren bukaerarekin diru galera handia izanen duen sektore bat, hain zuzen ere.

Bertzalde, alderdien artean, UPNek CDN-ren laguntza osoa izanen du, Alli eskuindarren txotxongilo bihurtu baita azkenaldi honetan. Eta ikusteko dago zer eginen duen Nafarroako Alderdi Sozialistaren atal handi batek, Chivite idazkaritzara eramane zuten atalak, hain zuzen ere. Izan ere, Chiviteren alde ateratakoen artean denetarik dago, denetarik salbu eta euskararekiko sentiberatasunik apalena duen jendea. Geroak erranen du ea Zapaterok makurrarazten dituen, baina ez dirudi eginkizun xamurra Felones, Iturbe, Jimenez, Cabrero (UGTkoa idazkaria) eta horiek guztiak soka motzean lotzea, UPNtik oso hurbil daudelako. Dena den, hasi beharko da hizketan PSNko atalik aurrerazaleenarekin eskuindarren altzo pozoitsutik ateratzen laguntzeko.

Batasuna, bere aldetik, bozen prestaketak bake prozesuaren mesedetan atzeratu behar direla predikatzen duen bitartean, aspaldian ari da hauteskundeak buru-belarri prestatzen, gogoz baitabil erakunde ofizialetara itzultzeko. Eta berak bakarrik egin nahi du itzulera, ele ederrez alderdiren bat edo bertze limurtzen saiatzen ari bada ere. Bitartean, UPNen eta hemengo bote-re faktikoetan egiazko beldurra eragin zuen koalizioa -2004ko hauteskunde orokorretan izaniko

arrakastari esker- hasia da aurrerapausoak ematen barne egitura finkatzeari begira. Nafarroan aldaketarik izanen bada, Nafarroa Bairen indarra beharko da. Eta hori egunez egun eraiki beharko dute alderdiek eta koalizioan dauden bertze taldeek, modu horretan Nafarroa Bairen base sozialen nahiarekin bat egiteko. Ez da lan erraza, baina, eskarmentu handiko jendea izanik eta, Nafarroa gogoan, jende aunitzek espero du koalizioari behar bezalako sendotasuna ematea, Nafarroa Bai aldaketa politikoaren egiazko eragile izan dadin. Bertzela erranik, eskuindarren lubakia -gotorleku gaitza- behingoan hausteko. ■

Barañaingo sutea gertatu zen gauean eskuz zirriborratu zituzten Zizur Nagusiko eta Zizur Txikiko euskarazko izen guztiak errepede bazterreko errotuluetan. Alde horretatik, ikerketa ildo nagusiak Espainiako Estatuko diru sektore ahaltsu bat jarri du ikertzailen susmopeak, ETaren indarkeria lazgarriaren bukaerarekin diru galera handia izanen duen sektore bat, hain zuzen ere

Jakes Bortainu

EUSKAL KONFEDERAZIOKO KIDEA

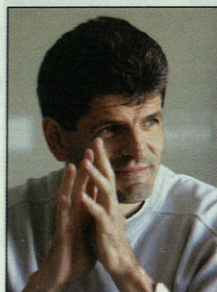
Euskalgintza eta Batera plataforma

A

zken asteetako aktualitatea Iparraldean 110 elkarte edo sindikata biltzen dituen Batera-ko ekimen berriak markatu du. Alabaina, apirilaren 8an iragan zen plataformaren biltzar nagusian, Euskal Herriko departamenduari buruzko erreferenduma galdegiteko izenpetze bilketari hasiera eman zion.

Euskalgintzako herri mugimenduentzat abiatu den ekimen berri honetan parte hartzeko arrazoiak ez dira falta. Lehen-lehenik, leialtasuna. 2002an Batera plataforma sortu zelarik, ordura arte bakoitzak bere aldetik, baina emaitza handirik gabe, borrokan ibili ziren lau sektoreek aliantza estrategikoa osatu zuten, beren indarrak batuz frantses Estatuari hordago ederra botatzeko. Elkartasunezko engaiamendua izenpetu zuten, bakoitzak beste sektoreen aldarrikapenak bere eginez. Hautu haren jarraipena den gaurko 46.000 ize-neko kanpaina honek 2004ko urtarrileko biltzar nagusian ditu erroak. 2003an mobilizazio dinamika indartsua garatu baina frantses gobernamentuaren aldetik ezetz borobilak jaso ondoren, gogoeta eraman zuen orduan Baterak: nola segitu, zer egin etsipena saihesteko eta oztopoak gainditzeko? Bideragarritasun baldintzak biltzen zituzten bi ildo adostu ziren biltzar nagusi

hartan: Laborantza
Ganbara sortzea
herri-

DANI BLANCO

rreren sostenguz eta herri kontsulta antolatzea.

Lehen ildoak ederki bete zuen Baterako bost sortzaileetarikoa den ELB sindikatak, handik urte baten buruan 2005eko urtarrilaren 15ean hain zuzen, Ainize Monjelsen mehatxu eta presioen artean Euskal Herriko Laborantza Ganbaren egoitza irekiz. Bigarren ildoak gauzatzea ADPB (Euskal Herriko departamenduaren aldeko elkarte) eta AED (Departamendu berriaren aldeko hautetsien elkarte) elkarteek —Baterako sortzaileak ere— beren gain hartu zuten. Ildoak gauzatzera koan hipotesi desberdinen artean, frantses

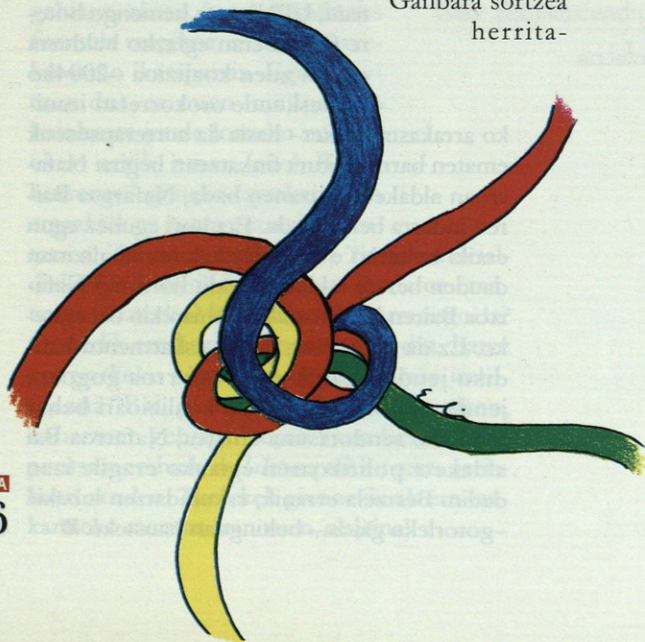
deserdiratze lege berriak sortu paradaz baliatzea hobetsi zuten, hots, lurralde kolektibitate baten hautesleriaren %10ek hala eskaturik, herri kontsulta antolatzearen aukera. Lehen urrats gisa, Iparraldeko auzapez guztiei eskaera babestea galdegin zieten eta 2005eko azaroan gehiengo handi batek baietz erantzun zuen. Orain izenpetze bilketa hasi da, herriz herri dinamizazio taldeak antolatuz eta logikoa da sektore guztiak bertan buru belarri sartzea.

Euskalgintzak duen bigarren arrazoa bere helburu strategi-

koari lotua zaio. Alabaina, lurralde ezagupenik gabe, Iparralde kudeatuko duen instituzio minimorik gabe, euskarak premiazkoa duen hizkuntza bideratzeko baldintzak eskasak dira. Beste herrialde batzuetako esperientziek erakusten dutenez, Euskararen Erakunde Publikoa bezalako tresna tekniko bat askoz emankorrago litzateke bere lan eremu geografikoa gobernatzeko botere gunea ondoan izango balu. Konklusio horretara iritsi ziren jadanik euskararen aldeko elkarte gehienak, 1994n landu eta Euskal Konfederazioaren programa bilakatu zen Euskararen agiria dokumentuak argitaratzerakoan. Geroztik bizi izandako esperientzia guztiek, oztopoek eta inertziek, konstatazio hau baieztatu zuten eta Iparraldearentzat berezko instituzioaren alde euskalgintzako herri mugimenduen jarrera indartu.

Hirugarren eta beharbada arrazoi indartsuena Baterako orain arteko bilana dugu. Apirilaren 8ko biltzarrean Euskal Konfederazioko ordezkariak beste hiru sektoreetakoek bezala, bere arloko egoera aurkeztu zuen. Lau eskakizunetarik koofizialtasuna

Lurralde ezagupenik gabe, Iparralde
kudeatuko duen instituzio minimorik
gabe, euskarak premiazkoa duen
hizkuntza bideratzeko
baldintzak eskasak dira

Laborantza Ganbara sortuz laborariek
erakutsi kemen eta determinazio
irmoak zeharkako ondorio baikorrak
izan dituzte euskararen alde

izan da dudarik gabe aurrerapen konkretuenak lortu dituen. Alde batetik, Ipar Euskal Herrian hizkuntza arazoa badela erabat onartua izan da azken urteetan, hizkuntzaren legezko ezagupenak herritarren eta hautetsien sostengu zabala goa lortu du, arazo saihestezina bilakatuz eta bestalde botere publikoek hizkuntza politika baten eramateko tresna instituzionala sortu dute: Euskararen Erakunde Publikoa hain zuzen. Giro aldaketa honen azken seinalea dugu Akitaniako Kontseilu ekonomiko eta sozialak, Eskualdeko Asanbladak eskaturik, aurkeztu berri duen bi urteko lana. Lehen aldikoz tokiko hizkuntzen egoera aztertu ditu eta okzitaniera eta euskara biziberritzeko politika publikoa proposatu. Bere diagnosian edozein politika emankor eramateko lege ezagupen falta azpimarratzen du.

Egiazko lorpen kualitatiboak diren aurrerapauso horiek euskalgintzako herri mugimenduen lanari zor dizkiogu bistan dena. Baina argi da Baterak sortu indar harreman orokorraren fruitua ere izan dela. Hizkuntzaren arazoa lurralde honen berezietako bat izanik, nahiko onartua da frantses agintarientzat ordain funtzioa betetzen ari dela, beste arloetan mantentzen duen *statu quo* konpentsatzeko nolabait. Horrela, Laborantza Ganbara sortuz laborariek erakutsi kemen eta determinazio irmoak zeharkako ondorio baikorrak izan dituzte euskararen alde.

Azkenik pentsa daiteke Batera dinamikak eta sektoreen arteko elkarlanak eragin baikorra izan duela Euskal Konfederazioak ofizialtasunaren aldeko borrokan urrats konkretuak emateko Herriko Etxei proposaturiko hitzarmenak (1) onartzerakoan (2002tik 41ek izenpetu dute).

Iparraldeko euskaltzaleek herritar gisa beste hamaika arrazoi izan ditzakete Baterako ekimena sostengatzeko, baina argi da euskararendako ere erronka garrantzitsua dela. ■

(1): Herritarrengandik hurbilena den instituzio honetan euskararen erabilpena sustatuz eta xedatuz, hizkuntzari de factoko ofizialtasun zerbait aitortzen zaio, legezko ezagupen eza gaindituz.

TXANDAN

Amatiño

Estrabonen eta Plinioren tren

Orain bi mila urte Estrabonek Akitania eta Iberiaren arteko ibia aipatu zuen eta Pliniok, berriz, Tarraco eta Oiarsoren arteko kartzada. Mila urte inguru geroago, Karlomagnok, goitik behera, eta erromesek, Santiagora bidean, antzekoa egin zuten. Zer gerta ere, euskaldunok betidanik egon gara apopilo bidegurutze honetan eta, orain arte behintzat, inor gutxik egin du alde egiteko plantarik.

Esanak esan, bi mila urte geroago nekez irudika dezakegu Paristik Sevillara eta Bartzelonatik Bizkaiko Golkora bitarteko tren-maparik Euskal Herria gogoan hartu gabe. Erronka, beraz, bat besterik ez da: nola arraio nazioarteko sare luzeen premiak eta euskal gizarteak behar duen *intercity*a egitasmo bakarraz uztartu?

Sei mila milioi euroren aurrekontuaz, abiada handiko trenaren egitasmoa da sekula Euskal Herriaren historian zehar egin den inbertsiorik handiena eta euskal geografia osoa barnegituratzeko oinarriak jartzen dituen lehena. Bost euskal hiriburuak inork inoiz uste baino hurbilago bilduko ditu eta gure hiru esparru politikoak errotoik elkarraraziko.

Ordainketa bete-betean espainiar ogasunaren bizkar izateagatik egitasmo hau "espainiartzat" baztertzen dutenak oraindik ere leize-zulo politikotan bizi dira. ■

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Gutxieneko

Baldintzak bermatu gabe ari dira lanean puntako arraunlariak. Trainerilak ziren lehiatzekoak Ziburu-Donibane-Lohizuneko badian. Eguraldi deserosoa lanerako. Euri hotza eta haizea. Hogeita hamar bat txalupa. Berrehunetik gora kirolari, ehun inguru laguntzaile. Kaian, auto garraiolaria eta autobus zenbait. Lanerako jantziak aldatu, txalupak uretaratu eta estropadak jokatzera egin dute koadrilek. Ezpandan kronometroak eta apuntatzaileak erne. Talde bakoitzeko arduradunak largabistaz hornituak. Bukatu dira estropadak eta portura hurbildu gara. Banaka agertzen dira ekipoak txalupa bizkarrean. Kirolari ikusgarriak. Ez dute aldagelarik. Ez dute dutxarik. Ahal den moduan izerdiak eta bustiak bertako edozein bazterrean xukatu, txandarrak jantzi eta etorri bidetik abiatu dira ogitartekoa eta fruta suspertze gai. Ez diegu txalorik jo. Biharamunean Hondarribian dute zita. Ez dakit han baldintza hobeagotan arituko ote diren. Ez ditut puntako hedabideak ikusi. Emaitzak jakin aldera, galdezka aritu naiz astelehenean. Berri gutxi. Inguru hurbiletik harago, deus ez. Martxa honetan arraunlaririk gabe geldituko gara eta herrigintzak beste eremu oparoa galduko du. Eta orduan hasiko gara porrotaren diagnostikatzen nostalgijari bide eginez. Beranduegi. ■

Ramon Ibañez

KAZETARIA

Agur eta ohore, Galbraith jaunari

La música militar nunca me supo levantar" esaten zuen Paco Ibañezen abesti batek Olimpia antzokian, 1968ko maiatzaren garai berezi hartan. 1968an, ikasleen inguruan hitz egiten zenean argi zegoen zertaz ari ziren, eta era berean, langile-klasea ezaguna zen.

Azken hilabete hauetan, CPEren inguruan, Frantzia kalera irten da berriz ere, ikasleak eta langileak barne. Egia da bestetik, orain, langileak "sindikatu" bezala definitzen ditugula, horregatik, langile-klasea sindikatuen errepresentatzaile bihurtu da. Zentzu honetan, azken urteetan badirudi bitarteko sindikalak direla maiatzaren 1ean kaletan zehar ibili direnak, langileek jai egin duten bitartean.

Garaiak izugarri aldatzen ari dira, eta aldaketa honetan ez da langile-klasea bakarrik aldatu, merkatuaren ekonomia ere gero eta gehiago liberalizatu da, "globalizazio", "deslokalizazio" terminoak, gure eguneroko lengoaiari arruntak bihurtzen ari dira, beraien benetako definizioek zer dioten garbi ez dugun bitartean. Azkenean, eta buruari astindua eman eta gero, uste dut hitz guzti horiekin egoera jakina definitzen saiatzen direla; orain enpresak ez baitira zirenak, langileak ere ez, eta batik bat, lan erlazioak aldatu dira hau da, etekin edo mozkina gero eta kontzentratuagoa dago, esku gutxiagoetan, eta azken hauek gero eta ikus ezinagoak dira. Zer esango luke gaur egun Adam Smith-ek!

Eta bitartean, Andoni Egañak BECen esan bezala, denak —eta denok esango nuke nik— Ikea-ra, ez aulki baten bila, aukeran dagoen zerbaiten bila baizik. A ze pagotxa! Bestetik, administrari politikoak, azal lodiko hori, hemen edo han finkatu nahian, enpresa bere aldera eramanez, diru-laguntzei begira, zergen bidezko etekinean pentsatzen duen bitartean,

DANI BLANCO

gu, langileok, askotan benetan garena izanez kontsumitzaileak.

"Har ezazu dirua eta korri" dio Woody Allenen filma batek, eta nolabaiteko arrazoia bazuela eta duela iruditzen zait. Har ezazu dirua eta korri gastatzera, xahutzera, gozatzera... Solidaritatea? Ah, baina ez ezazu festa izorratu, gaur Opus Dei berak ere ez duela santutasuna lanarekin justifikatzen eta.

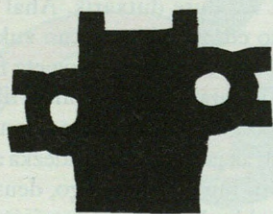
Eta horrela dihoakigu. Pixkanaka zerbitzuko gizarte batean bihurtzen ari gara, edo hobeto esanda, zerbitzatutakoak. Maiatzaren 1a? Sindikalistak mugitu daitezela, horretaz bizi dira eta... Berriz diot, horrela dihoakigu.

Batzuetan Berthol Brechten lerroak errezitatu beharrean sentitzen dut nire burua: "lehenik batzuk eliminatuz joan ziren, eta gero beste batzuek gogorazten zaigu. Baina talde horietako partaide ez ginenek, ez ginen arduratu guregana etorri ziren arte, eta orduan, ez zegoen norengana jo laguntza eske.

Psikiatra batek adierazi zuen bezala, erdi-esklabu bihurtzen ari gara kontsumitzen dugun horretan, gure behar edo ezbeharrei kontsumitu beharrez erantzunez. Azken hau lortzeko, gure lan indarra saltzera prest gaude eta saltzeko behartasunean aurkituko gara, gorpil zoro batean eroriz, ondorioz, Karl Marxek esaten zuen bezala, kapital bati on eginez, zeinek gogoz ikusten gaituen lan eta lan, ezinbestekoak ez diren gauzak eros eta erosi ahal izateko.

Azken finean, *homo consumator* horretantxe bihurtu gara. Horregatik maiatzaren 1a, 1968ko maiatza bezain arrotza eta urrun ikusten dugu. Gizarte konpromisoa edo lanean ardura, Biblian dagoen madarikazioan bihurtu dugu "*Comerás con el sudor de tu frente*" nahiz eta zenbaitzuek "*Con el sudor del de enfrente*" egiteko asmoa eta ahalegina izan. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

Kulturgintza
Ongi etorri Gatazka,
agur Likiniano

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Osasuna
Egunero 10 intxaur
jateak bihotzekoak
saihesten laguntzen du

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Intsektu ehizan

Ez dago dudarik Rafa Rueda saltsa askotako perrexila dela. Iaz *Lauaxeta* olerkariaren omenezko diskoaren musika koordinatu eta gero, bakarkako bigarren lana argitaratu berri du. Lan berrian aurrekoan baino kanta poperoago eta lasaiagoak jaso ditu bizkaitarrak. *Saredun eskua* titulupean Gaztelupeko Hotsak diskoetxeak kaleratu du diskoa.

JON GURRUTXAGA

Argazkiak: Iñigo Azkona

PILT ROCK TALDEAN egin zen ezagun Rafa Rueda. Mungiarra geldirik egoten ez dakien horietakoa da, ordea. Txuma Murugarrenen diskoen ekoizpen lanak egin ditu eta Kirmen Uribe idazlearekin, Mikel Urdangarin abeslariarekin, Bingen Mendiazabal musikariarekin eta Mikel Valverde marrazkilariarekin batera *Zabarregia txikiagia* agian proiektuan ere parte harte zuen. Horrez gain, iaz *Lauaxeta* olerkariaren omenezko obra musikala koordinatu

zuen eta Mungiako herriak interpretaturiko opereta konposatu. Hori guztia gutxi balitz, orain bere bakarkako bigarren lanarekin datorkigu musikari bizkaitarra.

Saredun eskua

Aurreko lanaren ildotik pop abestiez osaturiko diskoa da *Saredun eskua*. Aurreko bakarko diskotik (*Kea*) honetara, elektrikotasuna murriztu da. Lan berrian Rafa Ruedak ondo-

Rafa Rueda

Popean eroso

ko musikariak izan ditu alboan: Rufo Urbina baterian, David González baxuan eta Mikel Azpiroz c3 hammondean, north electroan eta sintetizadoreetan. Hamar kantak Nafarroako Azkarate herri ttipian kokatzen den Katarain estudioan grabatu dituzte Jonan Ordorikarekin. *Kea* Metak zigiluak kaleratu zuen eta bigarrena ere beraiekin argitaratzeko asmoa zuen Ruedak, baina urte hasieran ateak itxi zituen Irungo diskoetxeak. “Abendu amaiera aldera deitu zidaten diskoetxea ixtera zihoazela esanez. Otsailean estudioan sartzeko prest nuen guztia eta kolpe gogorra izan zen. Alabaina, zortea izan nuen Gaztelupeko Hotsak diskoetxeak epe laburrean

proiektuari baiezkoa eman baitzion”, azaldu digu Ruedak. Ez da mungiarrek Katarainen grabatzen duen lehen lana, *π*ltren azken diskoa ere bertan grabatu zuen. Azkarateko parajeak gustuko ditu bizkaitarrak eta Jonan Ordorikak bere estiloa aski ongi ulertzen duela nabarmendu du: “Kimika oso ona daukagu eta norbera hain ongi dagoenean ez dago gauza berriak bilatzeko beharrik”.

Estreinako bakarlana gitarran oinarritu zuen Ruedak. Ordura arte jorratu gabeko estiloa, popa, landu zuen. Bigarren lan honetan bere burua askoz ere seguruago ikusi du bizkaitarrak, bai musika egiterako orduan eta bai abesterako orduan ere. “Aurreko lanarekin

konparatuz taldea estilistikoki aldatu egin dut, bi gitarra egon beharrean orain gitarra bakarra eta teklatura dago. Eta horrek sonoritate berezi bat ematen dio diskoari. Teklatuaren presentzia lan berriari bestelako koloreak emateko aprobetxatu dugu”, diosku. Dena den, Mikel Azpirozek ez du teklatura jo pop eta rockean hammond organoa jotzen den moduan. “Teklatua gitarra erabiltzen dudana filosofia berarekin erabili nahi nuen. Horrela, aurretik Mikelekin berba egin eta soinu monofonikoak gustuko nituela komentatu nion. Izan ere, hammonda normalean koltxo edo oinarri moduan erabili izan da gehiago”, esan digu Ruedak.

Intsektuen ehiztaria

Rafa Rueda beti identifikatu izan da bere instrumentu edo arma bereziarekin intsektuak harrapatzen dituen ehiztariaren irudiarekin. Horra hor diskoaren tituluaren arrazoia, *Saredun eskua*. “Intsektuen ehiztariak gauza txiki eta bizidunen bila dabil-tza beti. Horixe da, hain zuzen ere, nik bizitzaren filosofian bilatzen dudana. Alegia, eguneroko gauza txikiei garrantzi gehiago ematea. Horregatik oso erromantikoa iruditzen zitzaidan intsektuen ehiztariaren irudia bizitzan eduki beharreko jarrera bezala”, diosku Ruedak. Kontzeptu horretan oinarritu du diskoaren diseinu guztia mungia-

rrak, bai musika, bai liburuxkako marrazkiak, bai hitzak. David González baxujolea izan da diseinuaz arduratu dena. Erdiko akuarela, berriz, Mikel Valverderena da. Ipuinetako marrazkiekin parekatzerik ere bada *Saredun* eskuaren diseinua, naturaren elementu anitz agertzen baitira.

Idazleen letrak

Lehenengo bakarlanean mungiarri ezinbestekoa iruditu zitzaion bai musika bai hitz guztiak berak idaztea. Norbere buruaren aurkezpena zen eta biluzik agertu nahi zuen bere “bertute eta akats guztiak”. Bigarren lan honetan hainbat kanta idatzi baditu ere, beste

asko euskal idazle anitzen eskuetan utzi ditu. Edorta Jimenez, Unai Iturriaga, Jon Benito, Gotzon Barandiaran eta Kirmen Uribe izan dira diskoan parte hartu duten idazleak. “Idaztea gustatzen zait, baina gehiago disfrutatzen dut musika egiten. Beraz, hain idazle onak lagun izanda aukera hori aprobetxatu egin behar nuela iritzi diot. Gainera, kimika handia egon da gure artean. Normalean idazle batekin lan egitean, musikariak melodia bat ematen dio eta hark testua idazten du jasotako pautak melodikoaren arabera. Hilabeteetako lana izan ohi da”. Rafa Ruedak idazle bakoitzarekin bilera bat egin eta kontzeptua zein zen azaldu ostean oso epe laburrean jaso zituen hitzak. Elkar ulertzea erabatekoa izan da musikari eta idazleen artean eta emaitzarekin asebeteta gelditu da: “Gainera, kasualitatez kanta ezberdinetan hainbat hitz eta kontzeptu errepikatu egiten dira, idazleek bakarka egindako lan bat izan beharrean taldean egindakoa izango bailitzan”. Aurretik idazleekin lan egindakoa izanik horrelako gauzak gutxitan gertatu ohi direla uste du mungiarriak eta estiloan ere antzekotasunak igarri dituela onartu du, kontzeptua argi eta garbi ulertu zuten seinale.

Rocketik Popera

Pilt taldearekin rock estilo gogorra jorratzen egin zen ezagun Rafa Rueda. Euskal rock eszenan zeresan handia izan duen taldea izan da orain hirukotea den banda mungiarra. Haatik, betidanik izan du Ruedak pop estiloa jorratzeko grina: “Piltrekin diskoak grabatu eta zuzenean jotzen izan naizen aroetan batzuetan taldearentzat aproposak ez ziren kantak irteten zitzaizkidan, eta horiek beste proiekturen baten baitan ikusten nituen. Banuen estilo hori jorratzeko gogoia gainera. Beraz, kanta multzoa bildu nuenean bakarkako lehen diskoa grabatzera ausartu nintzen”. Bigarren lan honetako abestiak, berriz, preseski bakarkako bigarren diskoa grabatzeko sortu ditu mungiarriak.

Elvis Costello, Prefab Sprout, Paul McCartney eta Lloyd Cole bezalako bakarlari eta taldeen kutsua aipatzen da diskotxearen promozio orrian. Badu nortasun propioa Rafa Ruedak. Sortzen dituen doinu eta melodiak ez baitira euskal musikan gehiegi entzuten. Lan interesgarria da pop-rocka maite duen ororentzat. ■

Ongi etorri Gatazka, gero arte Likiniano

ALVARO HILARIO PEREZ
DE SAN ROMAN

Argazkiak: Iñigo Azkona

1992KO BARTZELONAKO joko olinpikoak eta Sevillako Expoa Espainiako Estatuak garatu zuen modernizazio prozesuaren mugariak dira. Birmoldaketa edota nagusi zen errepre-sioa ikuskizun horiek estalita geratu zen. 80ko hamarkadan jaio ziren hainbat eremu eta mugimendu murriztu edo desagertu ziren; indartsuak izan ziren herri mugimenduen (feministak, nuklearren eta militarismoaren aurkakoak, gaztetxeak edota irratir libreak, esaterako) gainbehera etorri zen. Gauzak horrela, aipatutako mugimenduetan ibiliak ziren batzuek orduko erronkei aurre egiteko egitas-mo berri bati ekin zioten. Euskal Herrian, artean baliagarriak zirelakoan, praktika auto-nomoak berregiteko, birsortzeko, lubaki berria zulatu zuten: Felix Likiniano kultur elkarte. Aurreko ekimenak agortutzat eman eta kultu-raren eremua lantzea deliberatu zuten. Han hemenka sakabanatuta zebiltzan pertsonak eta beharrak elkartzeaz gain, galdutako eremuak eta azpiegiturak ordezkatzeko balio izango zuen lokala zabaldu zuten Bilboko Iturribide

Bilboko Likiniano Kultur Elkartek bukatutzat jo du duela hamabost urte hasitako bidea. Asko dira, ideia zein praktika autonomoak bultzatu nahian, sortu eta babestu dituen ekimenak. Plazaratutako eta sustatutako argitalpen, disko eta maketa, jaialdi, eztabaida eta jardunaldi ugariak dira esandakoaren lekuko. Aurrerantzean lan hori ez da etengo, beste belaunaldi batek segituko baitu urratutakoa jorratzen, Gatazka kolektibo jaio berriak.

kalean; handik autonomiaren memoria histori-koa berreskuratzen ahaleginduko ziren (argi-talpenak), baita sormen independentearen hainbat proiektu sortzen eta babesten (DDT disketxe eta banaketa alternatibo taldeak ekoiztutako lanak kasu). Halaber, talde zein pertsonen arteko harremanak azkartzea zuten helburu. Autonomia abiapuntu bazuten ere, ezkerreko sentsibiltate guztientzat zabalik egon da *Liki* urte hauetan guztietan. Horrexe-gatik jarri zioten Likiniano izena: berarengan bat egiten zutelako XX. mendean Euskal Herrian protagonista izan ditugun prozesu politiko askatzaileek eta aurrerakoiek (anarkis-moa eta ezker abertzalea, bi esatearren).

"Likiniano giro hartan sortu zen, giza mugi-menduak indartsuak zirenean", baieztatzen du elkarteak kidea izan den Julenek. "Garai haie-takoek beraien burua kritikatu zuten; hain hur-bil zuten kanpañismoa arbuia zuten, eta berria izango zen beste zerbait egiteko jauzi kualitatiboa eman zuten" —segitzen du hasta-penetako testuingurua azaltzen—; "eta lokala izatea beharrezkoa zen, elkar ikusteko eta materialak mugitzeko sikiera". Asko izan ziren Iturribide kaletik pasatu zirenak. Marc Legas-seren *Euskal anarkista baten mintzoa* izan zen elkarteak argitara eman zuen lehenengo libu-

rua, Zer Bizio? bilbotarrek ahalbideratu zuten aurreneko maketa, eta Ume gaiztuak eta Potrotaino taldeek zabaldu zuten diskoen zerrenda.

1995eko abenduan, elkarte Zazpi Kaleetara jaitsi zen, Erronda kalera. "Lokala bera sortzea, berari gure ekinez eustea, lorpenetako bat izan da", dio Julenek; "sekula ez gara sistemaren ohiko bideetatik ibili; ez gara inongo alderdiren edo sindikaturen menpe egon eta ez dugu inolako diru laguntzarik eskatu. Autonomo hitza, beraz, praktikaz bete dugu. Autogestioa posible dela egiaztatu dugu: ekonomikoki bideragarria izan da *Liki*". Argitalpenak garrantzitsuak izan dira Likinianoren ibilbidean. *Likinianoren altxorra* bildumak, adibidez, hogeit bat titulu ditu. "Lokala askorentzako erreferentzia izan da; topagunea bera ere arrakastatsua izan da, baita bestelako materialen banaketa ere", dio Julenek.

Likiniano elkarte bertan behera uzteko zergatien bila, akatsak zeintzuk izan diren, egiteke geratu dena kontatzeko eskatu diogu. "Azken urteotan barrura begira egon gara; beste borroketan zeudenekin harremanak sortzeko, kontu berriak proposatzeko ez gara gai izan. Azken batean, dendak jan gaitu; besteen zako erreferentziari eutsiz ez dugu beste gauzetarako astirik izan. Ezin izan dugu gure lan propioa sortu". Elkarriketa amaitzeaz dagoela, irribarretsu, diosta Julenek: "Etap bat amaitu da, eta oraindik ere zelan egingo dugun ez badakigu ere, beste zerbait egingo dugu; ez gara etxean geratuko".

Gatazka Likinianon

Larunbata; arratsaldea hasi baino ez da egin eta, momentuz, jende gutxi dago egungo Gatazkan, Likiniano ohian elkarte berria aurkezteko panfletoak dioenez. Gari gaztea dut solaskide; gaztea baina hau ere eskarmentu handikoa. Gatazka kolektiboan dauden besteak bezala, ondo ezagutzen ditu gaurko gaztetxeetako zein musikaren bidezidorrak. "Egin dena aztertuta, eta hainbat kontuk espero zen beste oihartzunik izan ez badute ere, Likinianok zuen joera berdinari jarraitzeko asmoa daukagu; geuk ere autonomotzat jotzen dugu gure burua; gauzak egiteko era horiek merezi dutela pentsatzen dugu, horrela egin izan dugu egon garen taldeetan. Bestalde, norbanako autonomia ekonomiko, soziala eta politikoa aldarrikatzen dugu". Aurrekoek egindako beste gauza askok iraungo du Gari-aren ustetan: "Garrantzitsua da lokalarekin

Autonomia

60ko eta 70ko hamarkadetako Italian eta Alemanian jatorria du mugimendu autonomoak. Hierarkietan sostengatutako sistema kapitalistari aurre egiteko guztiz ezberdinak diren ereduak sortzearen aldekoa da autonomia; hala, alderdi komunisten abangoardiak ukatuz, batzarretan eta kontsensuan oinarritutako ekimenak hobesten dituzte autonomoek. Era-kunde bakar bat eraiki beharrean, antzeko praktikak dituzten arlo ezberdinetako taldeen arteko koordinazioa proposatzen dute.

segitzea, ideiak eta materialak elkartrukatzeko funtsezkoa baita. Beste hainbat tokitan ildo jakin batekoak elkartzen diren bitartean, gurea sentsibiltate politiko zein sozialen bidegurutzea dugu, eta horri zor zaio lokalaren beraren eraginkortasuna". Garik dioenez, jendarteko harremanak areagotzeko prest daude, eta jarrera politikoa hartu bitartean, tresnak aurkeztzen ari direla. "Gatazkak dakarren ideien elkartrukatzeko hori, komunikazio hori, hitzaldien, eztabaiden eta argitalpenen aurkezpenen bitartez bideratu nahi dugu. Horrez gain, ezin dugu ahaztu gurea lokal autogestionatua dela, ez duela zer ikusirik erakundeekin; beraz, hainbat talderen mesederako azpiegitura da lokala. Guk ez ezik, beste talde batzuek ere euren autonomiari eusteko aukera daukate, udal aretoak erabili beharrean. Bidea ibiliz egiten da; hau da, beraz, jarrera politikoa hartzeko moduetako bat".

Bisitariak agertzen hasiak dira. Bada denetarik apur bat: aspaldidanik etortzen direnak, inguruetatik noizean behin agertzen direnak, oporretan daudenak... Disko eta liburuen artean dabilta, beste lekuetan aurkitzen ez dutenaren bila. Bata ala bestea baduten galdetza hurbiltzen zaizkio Gariri. Badoaz. Euskararen aldeko apustua egingo dutela esan digu Garik: "Egia da gure artean garen guztiok ez dugula euskaraz egiten, baina euskara komunikazio tresna izan dadin nahi dugu. Euskara erabiltzea aukera politikoa da eta euskaraz egin denari lehentasuna eman-go diogu; deialdiak, esaterako, euskara hutsez egiten ditugu. Euskararen aldeko benetako jarrera izan nahi dugu, folklorismoetatik kanpo". Kontrakulturaren bozgorailu izan da Likiniano eta Gatazkak ere bide horretatik egingo du aurrera: "Oraindik ere bada alderik erakundeek babestutako kultu-

raren eta herri kulturaren artean; lehenak, gure ustez, ez dauka zentzu politiko edo kultural handirik, domestikatuta dagoelako. Gero zerbait esaten duen kultura dago, eta sistemarekiko zalantzak pizteko balio badu, hobesten dugu. Lagungarri izan nahi dugu sormen independente hori (zinema, literatura, musika, artea...) gauzatzen".

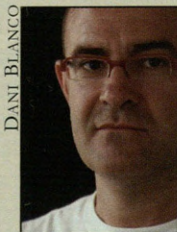
Bukatzeko, denda hutsa izatearen beldur ez den galdetu diogu: "Gerta liteke, baina hona etortzea, erosteko bada ere, hautapen politikoa da. Hemen ditugun gauza batzuk Corte Inglésen aurki daitezke, baina jendea hona dator. Erostea bera ekintza politiko bilakatu ahal dugu". ■

Ezpalak

KATIXA GARATE

Juan Ramon Makuso

(Errenteria, 1961) *Hiri gorazarre* (Elea) poesia bilduma plazaratu du. Idazleak hiria gainera gogoeta poetikoa egin du bigarren liburu hone-tan. Imanol Aginaga durangarrak egin ditu azaleko eta barruko irudiak.

DANI BLANCO

Parabellum

musika taldearen ome-nezko diskoa egin dute hemezortzi musika taldek. Boikot, Marea, Segismundo Toxicómano, Txapel, Macarrada eta Zirrosis dira horietako batzuk. Barakaldoko taldearen argazkiak, kartelak eta irudiak biltzen dituen DVDa plazaratu dute halaber.

Trapu Zaharra

Markeliñe eta Adic-tos & Logela antzerki eta dantza taldeek Vallado-lideko Nazioarteko VII. Antzerki eta Kale Arteen Jaialdian parte hartuko dute maiatzaren 24tik 28ra, Kalearte egitasmoaren baitan. Kale antzerkia bultzatzeko asmoz, Jauriartzak Valladolibideko jaialdiarekin egindako hitzarmenaren fruitu da Kalearte.

Jose Felix Diaz de Tuesta

Euskal Herria atzeritarren ahoan (Arrasate Argitan) liburua osatu du, 130 autorek (Boccaccio, Dante, Shakespeare, Huxley, Dos Passos, Brecht...) euskaldunez eta Euskal Herriaz esandako hitzekin.

Mikel Lertxundi

Ziortzako monasterioaren lorategian eta inguruetan jarri du erakusketa: *Oreaken bila*. Ekainaren 25a arte izango da eskulturak aire zabalean ikusteko aukera.

Jabier Muguruza

euskarazko kantu onenaren Espai-niako Musikaren Saria esku-ratu berri du bigarrenagoz.

Abenduak 29 diskoko *Bizitza* bizitza da kan-tua saritu dute. Aurrekoa 2002an jaso zuen.

Udako unibertsitate ikastaroak prest

UEUK, EHUK, Bergarako UNEDek eta *Hik Hasi* aldizkariak aurkeztu dituzte dagoeneko udan eskainiko dituzten ikastaro eta tailerrak. Mor-doska bat dira kulturari lotutakoak. Ekainean izango dira UNEDek antolatutakoak eta besteak beste, *Euskal kultura: merkatuaren eta nortasu-naren artean* izenekoa apailatu du. Uztailean izango da zer ikasi eta parte-katu UEUren eskutik. *Literaturaren xarma* tailer praktikoa ageri da eskaintzan, esaterako. *Hik Hasiren* egitarauan, *Haurrei ipuinak kontatzen eta irakurtzen trebatzeko ikastaroa* ageri da. EHUren programan, kultur kudeaketari nahiz dantza garaikideari buruzkoak topa daitezke.

Hasi da Bizkaiko Bertso Txapelketa

ESKUALDEETAKO TXAPELKETEKIN abiatu da 2006ko Bizkaiko Bertso-laritz Txapelketa. Zazpi eskualdetan banatu dute herrialdea eta eskualde bakoitzeko bertsolari guztiek izango dute parte hartzeko abagunea. Maiatzaren 6an izan zen lehen saioa eta ekainaren 3an izango da azkena. Horietatik eskualdeetako txapeldunak sailkatuko dira eta aurreko edizioetako finalistekin batera urrian jokatuko dituz-te kanporaketak. Finalaurrekoak azaroko azken bi asteburuetan eta abenduko lehenengoan izango dira. Finala abenduko hirugarren asteburuan izango da, Euskalduna jauregian. Hilaren amaiera arte Bilbon ere izango da bertsolaritzaz gozatzerik. Saiok izango dira larunbatero, Karmelo plazan, 13:00etan, *Udaberriko Bertso Saiok* eki-menaren baitan.

Antzerki egunak Hendaian

ANTZERKIAREN MAIATZA antolatu du Chimères antzerki taldeak hogeita bigarren urtez, hilaren 19tik 21era. Hamaika konpainiak

Cristina Iglesias eskultorearen hitzok jaso zituen Garak: «Nik uste dut oso zaila dela hirian biziko den artelan bat egitea, esanahia izango duena, inguruan bizitzea ahalbidetuko duena eta era berean jendearen bizitza atseginagoa egingo duena. Pieza onak daude, oso onak. Baina zaila da. Nolabait esatearren, errotonda guztietan jarriz hiria eskulturez betetzearen kontra-koa naiz».

Jose Luis Zumeta Berriari: «Bide-gabekeria asko dago artearen munduan, baina ez soilik Euskal Herrian, beste hainbat lekutan ere bai. Artista batzuk baino ez dira ezagutzera ematen. Marketi-nik eta babesik ez dutenak bes-teen itzalean geratzen dira. Artista asko geratu dira hemen besteen itzalean».

Joxe Mari Sors Elkarreko kudea-tzaileak Garari esanak: «Kontsu-mo irizpideak ari dira gailentzen, bestelako kultur baloreen kalte-rako. Herriararren erosteko ahal-mena duela 10-15 urtekoa baino handiagoa bada ere, liburuen kontsumoak ez du gora egin. Gure baloreak aldatuz joan dira: lehen estimatzen genituenak (irakurtzea, musika entzutea, lagunartean ibiltzea...) beste balore batzuek (bidaiatzea, ikus-entzunezkoak izatea...) ordezka-tu dituzte».

Kepa Sojo zinema zuzendariak zera adierazi zion Berriari: «(Eus-kal egileen ekoizpen gehienak komediak izatea) pozgarria da. Duela urte batzuk film labur guztiak oso tristeak ziren. Beti ETArekin eta bakardadearekin bueltaka».

Ipar Euskal Herriko musika Kalapita blogean

Azken sei urtetan Iparraldeko musika taldeen gaineko informazioa bildu du Thierry Biscary kantariak eta informazio hori guztia kalapitaria.blogspot.com blogean jarri du. Bertan ageri dira Iparraldeko talde eta bakarlari gehienek kontaktua, musika teknikariak datuak eta elkarte eta jaialdien gaineko informazioa.

Gipuzkoako dantzak sarean

Portugaleteko Elai-Alai Fundazioak Gipuzkoako dantzen gaineko webgunea osatu du (gipuzkoa.dantzak.com) Elgoibarko Haritz dantza taldearekin elkarlanean. Gipuzkoako dantza tradizionalen gaineko informazioa, argazkiak eta bideoak jaso dituzte.

Emakumeak plazara

Duela bi urte abiatu zuen Euskal Herriko Bilgune Feministak Plazara proiektua, emakume kultur-gileek sortzen dituzten lanek gizartean duten oihartzun eskasaz hausnartzeko asmoz. Hilaren 20an gaiari helduko diote Durangoko Landako erakustazokan. Besteak beste, Aiora Renteriak, Inma Erreak eta Oihane Pereak euren esperientziez hitz egingo dute eta eztabaida saioak izango dira ondoren.

Museoen Eguna

Ostegunean Museoen Nazioarteko Eguna ospatuko da. Bitxia da ospakizuna, ez baita artearen eguna, hura jasotzen duen eraikinena baizik. Euskal Herriko museoek egunarekin bat egingo dute, arte hutsarekin edota bestelako diziplinekin. Gasteizko Artiumek, adibidez, apirilaren 26tik maiatzaren 20ra bitarte ekitaldi ugari antolatu ditu; antzerki, zinema eta musika emanaldiak tartean. Izan ere, aldatzen ari dira museoak; orain ez dituzte erakusketak bakarrik antolatzen. Ez legoke gaizki eraikin hauek artista gazteen lanak erakutsiko balituzte, egun honetan bederen. Maiatzaren 19tik 21era Areetan egingo dute Getxoarten badute artista gazte horietako batzuk ezagutzeko parada.

(Angeluko Jabron Rougeren txotxongiloak, Le Petit Théâtre de Pain, Belgikako The Promotoves...) hartuko du parte eta hogeita hamabi emanaldi eskainiko dituzte, horietatik hogeita hiru doakoak. Aurten bi eszenatoki berri gehituko zaizkio Hendaia-ko Caneta portuko karpari eta Les Varietes zinema gelari: Behereko eta Irandatz auzoak.

Japoniako animazio zinema Iruñean

LAUGARREN URTEA du Iruñeko Anime japoniar zinema jaialdiak. Hilaren 20a arte manga eta anime zinemako hamahiru film proiektatuko dituzte Iruñeko Civicen aretoan. Besteak beste, Mamoru Oshii, Rintaro eta Katsushiro Otomoren pelikulak emango dituzte. Horiez gain, aikido eta japoniar ezpata erakustaldiak antolatu dituzte.

www.sutagar.com

Sutagar

'JAINKO HILEN UHARTEAN'

DISKO BERRIA KALEAN

KONTRATAZIOA 619116974

JO TA KE EKOIZPENAK

kontzertuan!

MAIATZA 19 IRUÑA
x artsala

MAIATZA 20 MADRID
x caracol

MAIATZA 27 SILLEDAROCK
x silleda, pontevedra

EKAINA 2 BARCELONA
x gusarock

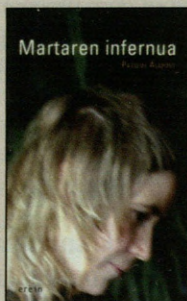
EKAINA 16 LEIOA
x plazan

EKAINA 17 URRUÑA
x plazan

UZTAILA 1 AMOROTO
x pilotalekuan

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Martaren infernua

Pasqual Alapont

EREIN

142 orrialde
11,70 euro

Tratu txarrak biko harremanean

Koro Navarrok euskaratu duen Pasqual Alaponten eleberri hau irakurle gazteei zuzendua dago eta neska batek bere bikoteki-deengandik jaso behar izaten dituen tratu txarrak azaltzen ditu edonor inarrosteko moduan. Mutil atsegin eta sentibera iruditu zitzaion Martari Hector, ezagutu zuen unean. Neska, bere aurreko bikotekidearekin zuen harremana hautsi berri zen, eta oraindik ez zeukan inorekin berriro hasteko gogo gehiegirik, baina ikusirik Hectorrek berarekiko azaltzen zuen miresmena eta maitemina, harekin ateratzea onartu zuen eta

poliki-poliki mutilaz txoratu ere egin zen, jakin gabe nolakoa izango zen handik aurrera bizi behar izango zuen infernua. Marta bere lagun guztietatik aldentzen ahalegin du zen Hector, baina zorionez ez zuen erabat lortu. I

Legazpiko euskara beti bizi dadin

Legazpiko Burdinola elkarteak bertako kultur ondarea ikertzea eta ezagutaraztea ditu helburu, eta hamaika lan egiten ari da hori sustatzeko. Azkenengoa, Martin Ugarte *Saletxeri* hil zenetik 10 urte betetzen diren honetan eskaintzen dioten *ZingiZango* hau. Legazpiko hizkera 42 umorezko egoeratan azaltzen duten komikiez, bertako euskararen lexikoa erakusten duen sailez, gaitzizen zahar eta berriez eta dagoeneko erabiltzen ez diren antzinako *eskuerearen* zenbait hitz biltzen dituen atalez osatua dagoen liburuxka da *ZingiZango*, Legazpiko euskara ezagutzeko hurbilketa moduko bat. Batez ere gazte jendeari zuzenduta dago, Olazabal, Domingo Agirre eta Haztegi ikastetxeetan ari diren neska-mutilei. Horregatik zerbait arina, irakurterraza eta erakargarria egiten saiatu dira oraingoan Burdinolakoak. I

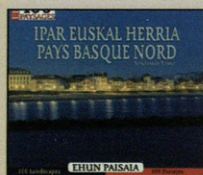

ZingiZango. Legazpiko euskara

Batzuen artean

BURDINOLA ELKARTEA

76 orrialde
Doakoa

Ipar Euskal Herria. Ehun paisaia

Santiago Yaniz

SUA

128 orrialde
18,50 euro

Ipar Euskal Herria Santiago Yanizen ehun argazkitan

Ipar Euskal Herriko mendi, ibai, baserri, herri eta hiriei urtaro bakoitzaren joan-etorrian Santiago Yaniz argazkilarri bilbotarrak ateratako irudi ederrekin osatua dago Sua argialetxeak plazaratu duen liburu hau. Bertan ikus daitezke, besteak beste, Barkoxekoak bezala beste herri askotako baserri eta inguruak; Aloseko dorrea, Abadiako gaztelua, Miarrizteko itsasertzea, Atharratze lanbropean zein eguzkiak berotzen duenean; Auñamendi, Ori, Iparla eta beste gailur ugari; Sokoako gotorlekua, Iratiko oihanaren aberastasunak, Baiona gauez eta egunez, Larrungo kremailera-trena, Holtzarteko arrolak, Ilarritako harrespilak, Aldudeko harana eta Hendaiaiko Dunbarriak. Azalpenak euskaraz, gaztelaniaz, ingelesez eta frantsesez daude. I

Hans Christian Andersen gogoan

Galtzagorri elkarteak plazaratzen duen haur eta gazte literatura aldizkariaren 12. zenbakian, Hans Christian Andersen idazle dani-markarra eta bere obra izan dituzte bereziki gogoan, bai Seve Callejaren *Odensera gutuna* izenburuko artikulu samurrean, bai *Tres cuentos de hadas* liburuarekin 2004an Espainiako Haur eta Gazte Literaturako Saria eskuratu zuen Gustavo Martín Garzori egindako elkarrizketan, eta baita Emilio Aragon aktore, aurkezle eta musikari ezagunak musikatu eta Patxi Zubizarretak moldatutako *Berunexko soldadutxo*a eskaintzerakoan ere. Baina bada beste-rik, jakina. Adibidez, Xabier Olasori *Pupuan trapua* poesia liburuarekin Euskadi saria eskuratzegatik ematen dioten zorion beroa; edo irakurle hainbaten iritziak jasotzen dituzten literatur erreseina eta kritikak; edota, Carlo Frabettiren artikulu zirikatzailea. I

Behinola

Batzuen artean

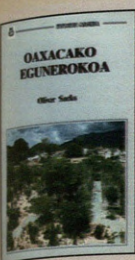
GALTZAGORRI ELKARTEA

62 orrialde
8 euro

Oaxacako jendea, kultura eta naturaren gainean

Oliver Sacks Neurologiako irakasle da Albert Einstein Medikuntza fakultatean eta New Yorkeko Medikuntzako unibertsitate-eskolan. Baina horrez gain botanika zaleen Amerikako Iratze elkarteko kidea ere bada, eta hain zuzen haietako batzuekin Mexikon dagoen Oaxacara egindako bidaiak sortu zion zirrara azaltzen du Gaiak argialetxeak kaleratu duen liburu honean. Oaxacako bio-aniztasun ikaragarriak eta zapoteken, azteken eta maien matematika, astronomia eta arkitektura sofistikatuak deskribatzen ahalegintzen da Oliver Sacks, eta baita txunditu zuten beste hainbat gauza ere:

Tenochtitlán hiriko komunikazio sare harrigarriak eta tabako, txokolate eta kakao kulturak adibidez. **I**

Oaxacako egunerokoa
Oliver Sacks

GAIAK
176 orrialde
18 euro

Tantak EHUko hezkuntza aldizkariaren azke zenbakia

Euskal Herriko Unibertsitateak plazaratzen duen *Tantak* hezkuntza aldizkariaren 34. zenbakian, besteak beste, *Gaitasun morala eta ezagutza sozio-pertsonalaren azterketa ertain eta unibertsitateko laginetan* landu dute Santiago Palacios eta Gurutze Etxezarretaren artean; *Sozializatzeko-estiloen garapenak* Paula Elosua, Begoña Arrieta, Begoña Unanue eta Alazne Aizpitarteren artean; *Irakasleen arteko desberdintasunak fokaketa komunikatiboan* Beronika Azpillagak; eta *Gau gorri pelotari, goiz gorri errotari* Txema Preciadosek. **I**

Tantak

Batzuen artean

EUSKAL HERRIKO

UNIBERTSITATEA

128 or. / 7,81 euro

ALBERTO LADRON ARANA

«Suspensezko thriller bat da. Ezustekoak eta zirrara ditu ezaugarri»

Nolakoa da Arotzaren eskuak?

Suspensezko thriller bat da. Ezustekoak eta zirrara dira nobelaren ezaugarri nagusiak. Anek ikertzen duen misterioak bere erroak iraganean dituen arren, ez nuke nobela historikotzat sailkatuko, argumentua gaur egun gertatzen baita.

II. Mundu Gerrak beti du nolabaiteko lekua zure idazlanetan. Zergatik?

Oso une historiko interesgarria deritzot, eta nire ustez halako garai nahasi batean istorioa girotzeak aberastu egiten du argumentua, eta erakargarriago egin. Hala ere, *Xake Mate* edo *Eguzki Beltzaren sekretua* ez bezala, *Arotzaren eskuak* gaur egunean dago giroturik eta II. Mundu Gerra iraganeko erreferentzia moduan besterik ez da agertzen.

Nola osatu duzu zure azken lan hau?

Dokumentatzeko erruz erabili dut Internet: bai pertsonaiek erabiltzen dituzten armak, autoak, tresna elektronikoak eta abar deskribatzeko, bai nobelan agertzen diren tokiak aukeratzeko. Adibidez, Frantziako Metz hiriko turismo bulegoak informazioa bidali zidan hiriarri eta bertako posta bulegoari buruz, eta Maginot Lerroa ikertzen duen erakunde batek aholku oso baliagarriak eman zizkidan. Gainerakoan, historia liburuak eta elkarrizketa zuzenak erabili ditut (sendagile eta abokatuekin, adibidez) nobelari sinesgarritasuna emateko.

Nobelako protagonista emakumezkoa da.

Alde batetik istorioak hala eskatzen zidan, eta bestetik, orain arteko nire protagonista guztiak gizonezkoak izan dira, eta aldatu nahi nuen. Erronka berri bati aurre egin nahi nion.

MIKEL SAIZ

Nobela, saiakera eta irudia batzen dituen liburua

Alberto Ladrón Aranak (Iruñea, 1968) hiru nobela —*Itzalaren baitan*, *Xake Mate* eta

Eguzki Beltzaren sekretua—plazaratuak zituen *Arotzaren eskuak* suspense eleberria aurkeztu aurretik. Ia ezagutzen ez duen aitonak herentzian utzitako etxaldean neska gazte batek egiten duen aurkikuntza izugarriaren ondorioak azaltzen ditu idazle iruindarrak. Irakurketan etenik egitea eragozten duen narrazioa da eta asko dira larridura sortzen duten uneak; amaia, bereziki, borobila du zentzu horretan. Hauxe da bere trama: ordura arteko ametsak porrot egin diotela-eta, bizimoduz aldatzea erabakitzen du Ane Duhaldek aitonaren herentziaren berri jakin orduko. Mendian galdutako etxe hartan jarriko da bizitzeko, eta gero gerokoak. Etxaldea txukuntzen hasten denean, ordea, bere aitona hiltzaile mal-

Arotzaren eskuak

Alberto Ladrón Arana

ELKAR

248 orrialde
17,25 euro

tzur bat izan zitekeen seinale guztiak dituen aurkikuntza egingo du. Egia ote? Galdera horren erantzuna jakiteko premiak aitonaren iraganean murgiltzera behartuko du. Frantziako Erresistentzian parte hartua zen gizona, baina, ba al du horrek zerikusirik Europako hainbat lekutan eta, are gertuago, Donostian berrogei urte berandua gertatutako hilketa lazgarriekin? **I**

egileari galdezka

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	...-saga, ziraldoka	Bailara	Arau	Belardia	Euskaraz eta kitto!
	Gizona	Hondo	Pilota jokaldi	Xake-... amaitu da	
	Goitinahi				
	Landako etxe				
* DEITURA	Bilatzeak				
Gipuzkoa-ko ibaia	Ez dute ikusten				
		Emakume izena		Ukatzeko	Gaia
		Erdal hizkia		Barneratu	
Itsuki		Bokala	Sufrea	E birritan	
* IZENA		Arrantza tresna	Selenioa	Gizon izena	
			Putreak		
			Lau zati bi		
Alemania-ko hiria					Bokala
Abar					Musika nota
		Bizkaieraz, bike	Har ezazu!		
		50	Kontsonantea		
Txori mota			Zeurea		

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Hegazti harraparia. 2.- Antolatu. Galdetzaile bat. 3.- Futbole, baloia sareratzea. Belar piloa. 4.- Bokala. Bits. Kontsonante errepikatua. 5.- Hegaztien mutur. Ekintza gaitzesgarri. 6.- Artsenikoaren ikurra. Leku, aurkientza. Röntgen. 7.- Zurezko zati aski luze, lau eta mehe. Pinu mota. 8.- Ukapen. Gaueko otordu. 9.- Biratzen dena, birakorra.

GOITIK BEHERA

1.- Gipuzkoako herria, Goierri. Zubiaren erdian. 2.- Garai, aldi. Osoro. 3.- Pluralean, lanabes mota. Leku horretan. 4.- Interjekzioa. Ontzi. Bokala. 5.- Hitz jokoen euskal hilaetekaria. Burdino-lak. 6.- Bokala. Moduak. Musika nota. 7.- Leherkari ezaguna. Gai bakun, metal zuri distiratsu. 8.- Ekialdean, zoaz. Gaixo. 9.- Ez eme. Intsektu mota.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Sudokua

9x9-ko laukian hutsik dauden gelaxkak bete behar dituzu 1etik 9ra bitarteko zenbakiak idatziz eta kontuan izanik zenbaki bakar bat ere ezin duzula errepikatu errenkada eta zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

			3	4				
	8	5						3
			2	5			1	6
		9	8					7
		4				5		
7					1	6		
4	7			8	2			
9						7	2	
				1	9			

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Pluralean, ortografia ikurra.
2. Olibondoaren fruitua. 3. Gizon izena.
4. Animalia otzan. 5. Karrika.

Kike Amonarriren umorea

Zezena

Urtez aberastutako emakumea izan arren, hilak pizteko modukoa zen. Sendagilea ere ohartu zen horretaz atea zabaldu eta aurrez aurre ikusi zue-nean; berotuta eta paratuta sentitu zuen bere burua. Emakumea kontsultara sartu, eseri eta hizketan hasi zitzaion:

- Mediku jauna, nire senarrarentzako erremedio bila natorkizu. Indarra galdu du eta nik garai bateko gizona berreskuratu nahiko nuke. Garbi esango dizut, nire senarra berriro ere zezena bezalakoa izatea nahiko nuke. Ezer egin al liteke?

Medikuak, segundu pare bateko isiltasunaren ondoren, irribarretsu:

- Saiatuko gara senarra zezentzen. Biluztu zaitez eta adarretatik hasiko gara.

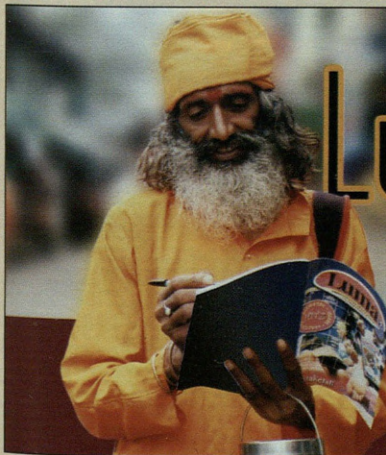
Soluzioak

A	R	A	K	A	R	I	B
I	A	F	A	R	I	U	K
R	E	L	E	R	O	H	O
R	I	K	I	A	S	T	O
O	K	O	A	Z	I	O	M
Z	A	P	A	R	A	V	A
A	T	A	M	E	T	A	G
R	N	O	R	E	R	A	T
A	Z	A	T	E	L	A	Z

4	6	3	9	1	7	2	5	8
8	2	7	5	3	4	1	6	9
5	1	9	2	8	6	3	7	4
9	4	6	2	1	3	5	8	7
6	2	4	9	7	3	5	8	1
5	1	9	8	6	4	2	3	7
3	4	7	2	5	8	9	1	6
2	8	5	1	9	6	4	7	3
1	9	6	3	4	7	8	9	2

Bost bider bost
1. Komak. 2. Oliba.
3. Mikel. 4. Abere.
5. Kalea.

A	E	R	U	Z	*	A	L	I	K	O	*
I	R	O	I	*	U	I	*	A	R	A	D
A	*	G	R	B	E	M	B	E	R	N	*
K	*	A	I	A	S	A	*	B	E	O	J
E	*	E	*	S	*	U	*	S	I	T	*
*	Z	E	*	E	A	N	*	A	I	O	*
K	A	T	E	K	I	L	A	B	I	I	*
E	A	L	E	G	O	R	A	G	A	*	
A	E	M	E	A	Z	I	G	*	*		
B	*	L	H	*	S	*	*	*	*	*	

Lumanonahi

HARPIDETZAK

943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

+ *lumato*
harrentzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: AINHOA LENDINEZ

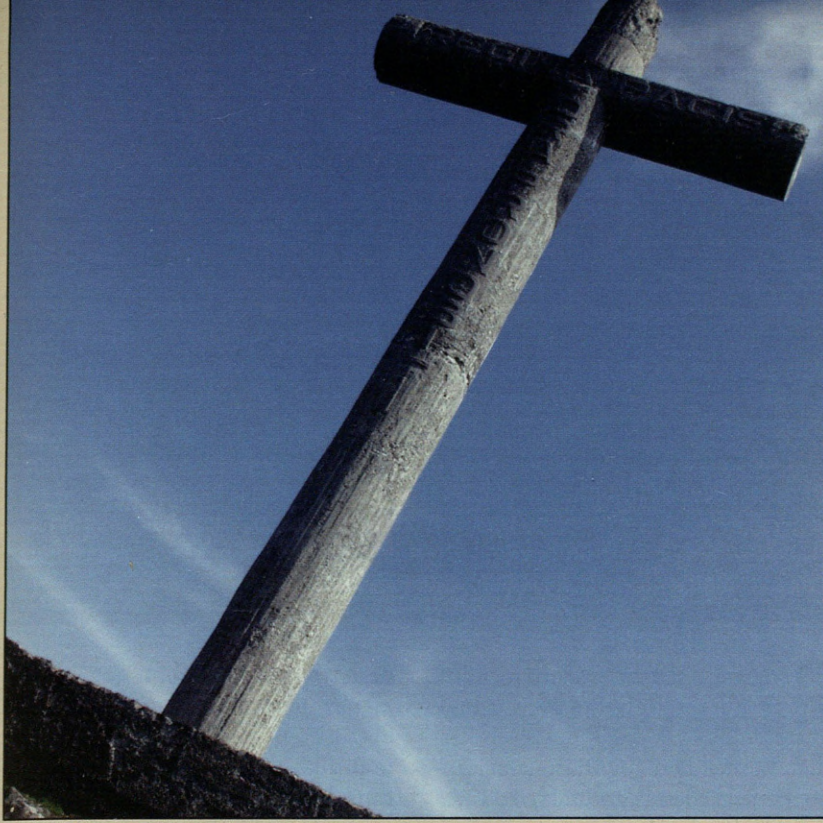
ARGAZKIAK: JOSU GARATE

Elgoibar (Gipuzkoa)

Karakatetik Euskal Herria ikusten da

Deba ibaiaren ahotik 13 kilometro eskasera, gipuzkoar senari doi-doi eutsi eta bizkaitarrei agur egiten. Halaxe azaldu izan da Elgoibarko herriaren kokapena. Ingurune malkartsuan, Karakateko parke naturalaren babesean eraiki dira Elgoibarko etxeak. Industriak egin du ezagun Elgoibar betidanik. Orain baina, berdeguneen eta mendien usaina dario.

Gurutzea Karakate mendikoa da. Tontor hori Munetakoa baino lehenago dago.

Euskal Herrian udal asko daude mendien magalean eraikiak. Elgoibar ere horietakoa da. Areago, mendien magalean baino gehiago, mendi hainbatek osaturiko zirkuluaren erdigunean dago. Ez zen alferrik sortu 1927an Plaza nagusitik, Foruen Plazatik, abiatuta Elgoibarko Itzulia deiturikoa.

Herriko zenbait koadrilaren artean pizturiko eztabaida batetik sortu zen egun mendi itzuli ospetsua dena. Mendiz Elgoibarri 12 ordutan itzulia ematea ez zela posible zioten batzuek, baietz bestiek. Alkateak, horren lekuko izan zela-eta, Elgoibarko Futbol Klubari lehia antolatzeari proposatu zion. 1927ko abuztuaren 7rako jarri zuten hitzordua parte-hartzaileek. Goizeko lauretan izan zen meza berezia eta bostak eta laurdenetan Antonio Arrillaga alkateak eman zion hasiera itzuliari.

Deba ibaia ardatz

Deba ibaia da ezkerreko argazkian ageri den Elgoibar herriaren ardatz nagusia, ur horien ezker-eskuinera antolatu baitute elgoibartarrek euren bizitokia. Hainbat auzok osatzen dute hiria: Altzola, Sallobente-Ermuaran, Aiastia San Migel, Idotorbe (San Pedro), Azkue (San Roke), Urruzuno eta Arriaga.

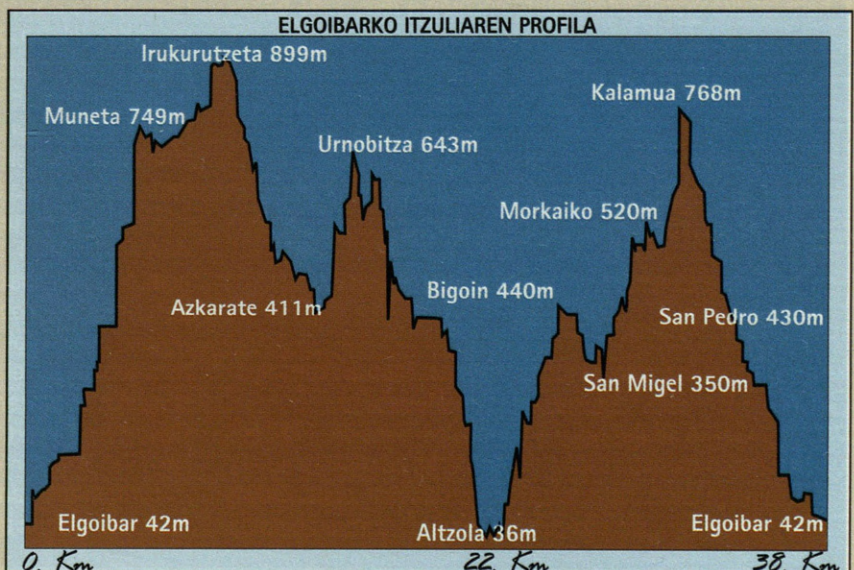
Horrela sortu zen Elgoibarko Itzuli ospetsua, eta ordutik urtero antolatu dute. Maiatzeko azken igandean ehunka elgoibartarrek egiten dute 38 kilometroko ibilaldia. Ingurukoak ere gero eta gehiago biltzen dira hitzordura, askorentzat lasterketa ere bihurtu baita. Hauxe da ibilbidea:

Elgoibar, mendiz mendi

38 kilometroko ibilbidea Foruen plaza dotoretik abiatuta egingo dugu. Karakaterantz joko dugu lehenik. 742 metro garai den gailurreraino ez dugu atsedean hartzeko betarik ia batere izango, maldan gora egitea, beste

biderik ez dugu eta. Gora iritsita, ordea, nekeak uxatzeko moduko parajea begietsi ahal izango dugu. Aizkorriko mendilerro ikusgarria atzean, Anboto inguruak ezkerrean. Eta nola ez, gure ibilbidean jomuga izango ditugunak: Kalamua, Morkaiko eta Bigoin parean, eta eskuinalderago Urnabitza. Baina oraindik goiz da, eta bide luzea dugu egiteko. Horregatik, gehiago luzatu gabe, goazen aurrera. Karakateko bizkarraldetik Irukurutzeta gaineraino egingo dugu. Aurretik baina, Kortazar/Munetak (749m) emango digu arreta mendizaleoi, tumulu eta dolmen ugariko eremua baita. Atxolin ingurura zaldi eta ardiek lagundurik, zuhaitz eta loreekin egingo dugu bidea. Horiek zaintzen dituzte Karakateko parke naturalaren sekretu hauek guztiak.

Belar gozoko bidean aurrera egin eta, ia maldarik batere igo gabe, Irukurutzetara iritsiko gara. Baina lasterka kuku egin eta mendebalderako bidea hartuko dugu, Azkarate gainera jaisteko. Honezkero, ordu eta erdiz ibili gara eta tartean hamaiketakoa prest izango dugu lehen anoa-postuan. Beherako bidean, Azkarateko gaina izango da gure muga, hemendik aurrera berriro gora ekingo diogu-eta. Urnabitza (643m) gainera bide sastrakatsuan egingo dugu aurrera. Arnasa hartu eta Altzolarako bide lasterra hartuko dugu. Hainbat baserriren atarrietatik igaroko gara bidean. Errepidea igarota, Altzolako bainuetxetik gora ekingo diogu berriro. Malda handiko zatia dator orain eta Altzola-

Nazioarteko Folklore Jaialdia uztailen

SAN BARTOLOME eguneko Soka Dantzari eutsi nahian hasi ziren garai bateko elgoibartar dantzariak. Horrekin batera, ordea, euskal dantzak eta Euskal Herriko kultura eta folklorea herritarrei helaraztea izan dute helburu. Horretarako, Elgoibarko dantzariak ez ezik, Eibarko eta Debakoak ere biltzen dira sarri Elgoibarrera. Urtean zehar makina bat saio izaten dira Haritz Euskal Dantzari taldearen eskutik. Besteak beste, aipatzekoa da Nazioarteko Folklore Jaialdia. Uztaileroko hitzordu bihurtu da eta Elgoibarko dantzariez gain nazioarteko hainbat talderen emanaldiak izaten dira. Aurten esaterako, Argentinako Ballet konpainia eta Koryakiko Ballet Nazionalea (Kamchatka) izango dira bisitari.

Horrezaz gain, ospetsua da oso abuztuaren 24an Elgoibarko jai nagusietan egiten den soka-dantza. Euskal dantza tradizionalan, elementu aberatsa da soka-dantza. Elkarri eskutik helduta dantzatzeko dira neska-mutilak. Jasotako datuen arabera, Elgoibarren, 1931-37ko errepublika garaian dantzatu zen lehenengoz, nahiz eta XIX. mende amaieran dantza honen zantzurik ere topatu duten batzuek. Gipuzkoar eta bizkaitar erak uztartzen dituen dantza-moldean aritu ziren orduan elgoibartarrak, Pujana maisu handiaren gidaritzapean. Herritar gehienak biltzen dituen emanaldia izaten da ordutik Elgoibarren. Iraila inguruan bestalde, San Migel auzoko jaietan izaten da dantza-saioa.

ko urarekin ezatarria freskatzea baino sendabide hoberik ez dago!

Bigoin (440 m) gainera malda pikoa dugu egiteko. Eguerdi partea ere izango da hona iristerako eta egun eguzkitsuetan sargori izaten da. Baina hortik aurrera asfaltozko bidean lasaituko ditugu hankak, San Migel auzoan (350 m) berriro mokadutxo bat jan eta indarrak hartzeko. Azken igoyerari ekin aurretik, San Migel auzoko pilotaleku ederrarekin eta baserri dotoreekin gozatu ahal izango dugu. Morkaiko

(520 m) eta Kalamua (768 m) mendiak ditugu hurrengo helmuga. Orduak aurrera doaz eta oinak nekatzen hasi dira. Bi mendion gogortasuna inguruko ikuspegi ederrak gozatuko du. Kalamuatik alfonbra berde gozoan egingo dugu beheara, San Pedro gainera (400 m). Saturiotik (50 m) Eibartik datorren bideari jarraiki, Foruen plazaraino joango gara berriro. Hemen hasi dugu ibilbidea eta hemen amaituko dugu.

Elgoibarko itzulia lehenengoz egin zutenean, alderantzizko norabi-

dean, 8 ordu eta 6 minutu behar izan zituen lehen mendizaleak. Egun erronka handitzat dute batzuek, mendian ibili zale direlako egiten dute beste batzuek. Nolanahi ere, urtero hitzordu berezia da Elgoibarko mendi itzulia. ■

Kale barrokoetara itzulia

ARKITEKTURA ikusgarriaren erakusgarri da herriaren erdigunean, udaletxeak eta San Bartolome elizak osatzen duten monumentu multzoa. Horren osagarri dira inguruan dauden udal pilotalekua eta portikodun etxe antzinatiko bat.

San Bartolome eliza: XVII. mendekoa da. Latindar oinplanoko gurutzea, gurutzaduradun kupula eta erretaula neoklasikoa ditu. Horma ertzak eta kontrahormak eraikitzeke harri landua erabili zuten. Aurrealdearen erdian dorre barro-

landuzko balkoiak daude. Monumentu izendatuta dago. Eraikinaren zabalera osoa hartzen duten burdina landuzko balkoi zabalek dotoretu egiten dute aurrealde osoa.

Altzolatarren dorretxea Nafarroa plazan dago, San Frantzisko eta San Bartolome herriko kale nagusiek bat egiten duten lekuan. XVI. mendeko hiri dorrea da. Arku zorrotzak, leiho konopialak eta bestelako arkitektura elementu deigarriak ditu. Ertzeetan garitoiak ditu edergarri eta ate nagusi dotorearen gainaldean harrizko teilatu-hegala. Etxe honi buruzko lehen berriak XIV. mendekoak dira. Egund Elgoibarko kultur etxea da.

Elgoibarko Foruen plazara biltzen dena harridurak hartuko du agian, lurtean, harri griseko harlauzeekin batera, tarteka, gorri distiratsukoak ikusiko baititu. 1989an plaza egokitzeke egin ziren azken obretan deskubritutako Olaso dorretxearen hondarren aztarnak dira horiek. Garai batean Olaso dorretxea zena non zegoen eta haren horniek nolako sendotasuna zuten islatzeko jarri ziren lauza gorriok. Hori horrela izanagatik, Olaso hileriko portikoa ez da bigarren mailako artelana, antzinako San Bartolome elizaren hondar bakarra baita.

Hirigunetik kanpo, **Altzolako bainuetxea** dago. XIX. mendean ezagun egin zuten hango ur termal eta gaziek.

Kultur Etxea

Gorri distiratsuz markatutako

harlauzak 1989an plaza egokitzeke

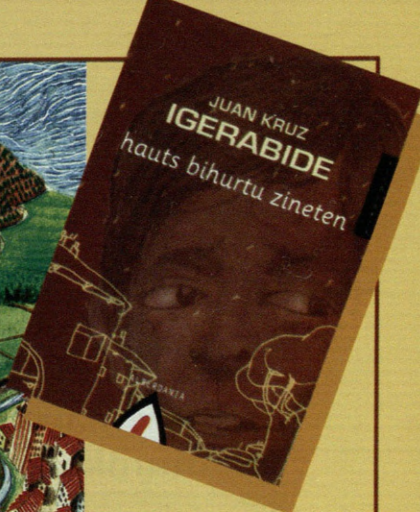
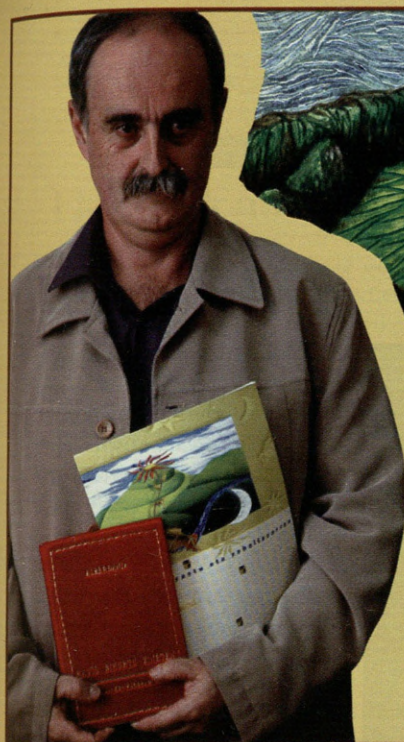
egin ziren azken obretan

deskubritutako Olaso dorretxearen

hondarren aztarnak dira

ko bat dago, eta alde banatara arkupea. Barrualdean, aipagarria da Erretaula Nagusia, estilo neoklasikokoa.

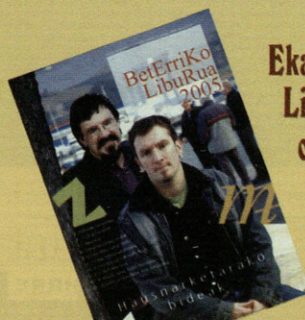
Elgoibarko udaletxea ere barroko garaikoa da, 1724 eta 1737 artean berreraikitakoa. Harlanduzko aurrealdea du eta bi solairutan dago banaturik. Beheko solairuak puntu erdiko bost arkuz osatutako arkupea du. Solairu nagusian burdina

Juan Kruz Igerabideren "Hauts bihurtu zineten"

2005

BetErriKo
LibURua
LiTeratuR
Aipamena

Ekainaren 16an kaleratuko da Beterriko Liburua aldizkariaren 30. zenbakia. Urte osoko harpidetza-saria 10 eurokoa da. Egin zaitez harpidedun!

Beterri-Aiztondo
Gerora Bidean

Gipuzkoako Foru Aldundia

Egungo euskal literaturaren berri izan nahi al duzu?

Jaso ezazu Beterriko Liburua aldizkaria etxean! Elkarrizketak, iruzkinak, idazlanak, gomendioak, proposamenak...

Beterriko Liburua literatur aldizkaria etxean jaso nahi baduzu, edo Epaimahai Orokorreko kide izan nahi baduzu, bidali ondoko orritxoak zure datuekin:

MANUEL LARRAMENDI KULTUR
BAZKUNA

44. posta kutxa, 20150

AMASA-VILLABONA

943 696 450

beterrikoliburua@topagunea.com

www.larramendi.org

☐ BetErriKo LibURuaren harPidedun izaN naHi dut

☐ EpaiMaHAi OrokoRreko KiDe iZan nAhi dUt

Deiturak

Izena Jaioturtea

Helbidea

Herria Posta kodea

Harremanetarako telefonoa

Posta elektronikoa

Jaioterria eta lurraldea

Kontu korrante zenbakia

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

KLIMATOLOGIA

Izurdeen arteko komunikazioa

IZURDE bakoitzak beste izurdeen kin komunikatzen denean sinadura pertsonala erabiltzen du, Floridako uretan Erresuma Batuko St Andrews unibertsitateko Vincent Janik biologoak adierazi duenez. Pinguinoek eta baleek seinaleak erabiltzen dituzte taldearen kohesioa mantentzeko, baina kasu hauetan animalia multzo osoa seinale berarekin izendatzen da. Txori-espezie batzuek ere antzeko sistema erabiltzen dute. Gizakiak izena erabiltzen da bata bestetik bereizteko. Antza, izurdeek gizakiaren antze-

ra jokatzeko dute, hau da ale bakoitzak bere "izena" erabiltzen du identifikatzeko.

Tursiops truncatus espezieko izurdeen txistua aztertu dute eta sintetizatu ondoren guztietan sekuentzia desberdinak topatu dituzte.

Gerora soinu hauek makina baten bidez emititu zituzten itsaso zabalean eta 14 aleko multzo batetik 9 soinuak igortzen ziren lekuerantz begira jarri ziren eta beste 5ek bere bidean segitu zuten. Honek zera adieraziko luke: izurde batzuentzat ezagunak zirela soinuak eta ez duela axola izurdea edo makina den soinu-igorlea. **I**

Osasuna

JABIER AGIRRE

Bihotza behar bezala elikatzeko

JAN-NEURRI mediterraneoaren mesedeak askotan aipatu ditugu. Gaurkoan gaixotasun kardiobaskularren kontrako borrokan egin ditzakeen mesedeak ikusiko ditugu. Gaixotasun kardiobaskularrak dira, hain zuzen ere, gurea bezalako gizarte garatuetan heriotza guztien % 40aren arrazoa. Eta aditu guztiek goraipatzen dituzte fruitu lehorrak gaixotasun koronarioetatik babesten gaituztelako. Eta baita zuntza ere, kolesterol maila gutxitzen duelako. Bestetik, gauza jakina da opilgintzako produktuetan, aurrekozinatuetan, patata frijitu industrialetan eta margarinetan dauden koipeak lotuago daudela arrisku kardiobaskularrarekin beste koipe batzuk baino. Beraz, gomendio orokor bezala, janari aurrekozinatuak, gantz industrialak eta zapore-indartzaileak baztertu, eta jan-neurri mediterraneo, koipe gutxi duten esnekiak, oliba-olioa, arraina, fruta eta berdurak, eta produktu freskoak bultzatu behar genituzke, gure bihotza zaintzeko.

Adibide soil batekin hobeto ulertuko delakoan, eguneroko dietara intxaur batzuk gehitzeak bihotza babesteko

nahikoak diren Omega 3 gantz-azido poli-intsaturatuak eransten dizkio. Horixe frogatu dute Australiako Wollongong Unibertsitateko ikertzaileek: intxaurrak egunero kontsumitzeak gaixotasun kardiobaskularrak izateko arriskua gutxitu omen dezake, batez ere 2. motako diabetesa duten gaixoetan. *Journal of the American Dietetic Association* aldizkari ospe-

tsuak argitaratu duen ikerketaren konklusioa zera da: "egunero zortzi-hamar intxaur kontsumitzeak koipe-mota horren eguneroko kopuru gomendatuak estaltzen ditu, bestelako kontrako eraginik ekarri gabe".

Intxaurraren eragin mesedegarriak pertsona diabetikoek berez duten gaitz kardiobaskularrak jasateko probabilitate handiagoari aurre egiten dio. Diabetesak esan nahi du odoleko azukre-maila behar lukeena baino askoz ere altuagoa dela. Odolean azukre gehiegi edukitzeak gorputzeko beste atal batzuk ere honda ditzake, horien artean odol-hodiak. Diabetikoentzako bezalaxe, intxaurrak gaixotasun kardiobaskularrei aurre hartzeko modu egokia dira gainerako biztanle guztientzat ere.

INGURUMENA

Ekotasak automobiletan

FRANTZIAN joan den asteaz geroztik automobil berrietan poluzio-maila adierazten duen etiketa azalduko da. "Energia etiketa" deritzo eta Atik Gra bitartean sailkatuko ditu automobila CO₂ren emisio-kantitatearen arabera. Etiketa hauek jada etxeko izozgailuetan ezartzen ziren eta hainbat automobil-ekoizlek, Renault eta PSA tarteko, jada ezartzen zuten bere ibilgailuetan.

"Plan Climat" delakoaren barneko neurria da aipatutakoa eta ibilgailu poluitzaileenak zigortuko ditu zergen bidetik.

Ademe deituriko Frantziako Ingurumen Agentziaren arabera, 2005ean saldutako ibilgailuek batez-beste gramo bat CO₂ gutxiago emititzen dute 2004an saldutakoekin alderatuz; 2005ean CO₂ren emisioa kilometroko 152 gramokoa izan da.

Oro har, gasolina automobilek partikulen aurkako iragazkia duten dieselekoek baino gehiago emititzen dute.

Gasolinazkoen artean gutxien emititzen duena Toyota Prius (104 g/km) da eta ondoren Citroen C1, Peugeot 107 eta Toyota Aygo (109 g/km). Beste muturrean lau bider lauak daude eta hauei ezarriko zaie, hain zuzen ere, ekotasa handiena. ■

Lau bider lauak dira CO₂ gehien emititzen dutenak eta Frantzia ekotasa handiena ordainduko dutenak.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Usaina atzapar egiten

HEMEN da beroa. Udaberriaren su artifizialak amatatu dira. Txintxo txintxo kolore guztiak banaka banaka loratu dira: zuriak, horiak, ubelak... eta usainak datoz.

Mendiz mendi Larraula bidean ginela begiz jo batera jo bestera, sasiakazia (*Robinia pseudoacacia*) zuri, loretan, aurtengo udaberria apartekoa iruditzen zaiola aipatu zidan lagun batek. Zuhaitz honek sustraitik landare berria emateko duen erraztasuna dela eta sasiaren moduan multzotan

hazten da. Sasiakazidia, egundoko izara, urrutira nabarmen. Sekula ez omen du honelako lorealdirik ezagutu, lagunak. Halako batean sasiakaziak bertan bertan genituela begiak ez, sudurrak esan zigun. Sudursabaia asetuta, zenbait goragalea sortzeraino gozoa da askaziaren lorea. Lore batzuk hartzeko inguratu eta erleen eta liztorren festa! Arkazia hutsezko ezta laster kenduko diote eutzari. Asteasu igaro behar eta han ikusi genuen toki jakinetan besterik ikusten ez den lore arroseko sasiakazia (*Robinia hispida*); kolore berezia du bai... baina usain zipitzik ere ez!

Xumexeago basoko eta itxiturretako sasi eta sastraketan atxaparrak (*Lonicera periclymenum*) laharri gaina hartu dio eta lore luxeak eskaintzen dizkigu. Akiarenaren aldean usain fina du honen loreak, fina eta gozoa. Atxaparra ikusten dudanero umetu egiten naiz. Egun errotanda bat dagoen tokian herriko plazaren atzean lahar-hesi batean hazten zen atxaparrari loreak kendu eta polinizatu behar zuten intsektuen gozamenarako prest zuen ezti ttantta lapurtzen genion. Orain ere ahal dudanero...

Sasiakaziaren lore gozoak albardatu eta entsaladan jatera jarri gara etxe aurrean eta beste usain gozo bat. Ahoan ditugun loreena baino usain okaztagarriagoa, baten batentzat. Jasmina (*Jasminum officinale*) aldamean dituen beste landareen soinean gora hor doa eta hegora, eguzki gozora begira oparo loratu da. Laster dugu usaina etxe guztian.

Usainak atzapar egiten ari dira. Usainak beroa behar du. Uff! hemen dela...

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Nuria
Lopez de Gereñu

«AHTrekin Europako garraio eredura hurbilduko gara»

Eibar. 1969. Ezkonduta. Bi seme-alaben ama. Zumaian bizi da. Telekomunikazio-ingeniaria. Gipuzkoako Landa ingurunearen diputatua eta EAEko legebiltzarkidea izana. EAJko kidea eta Eusko Jaurlaritzako Garraio eta Herrilan sailburua da egun. EAEko azpiegiturek berebiziko garrantzia izaki, AHT izan dugu elkarriketaren ardatza. Bizi eta luze aritu gara.

Eibar hizpide abiatu dugu solasaldia: “Eibarren jaioa naiz, enpresen sorleku eraginkorrean, eta txikitatik ezagutu dut gizartearekiko konpromisoa. Politika ere gaztetatik ezagutu dut, ezagutzen nautenak ez dira harritzen politikan ari naizela ikustean, politikaren grina txikitatik daramat nirekin”. Eusko Jaurlaritzako sailburua izaki, boterearen erakargarritasuna edo erotika aipatu diogu segidan: “Erotika pertsonen sortzen dute, ez botereak edo politikak”. Zazpi gizonen eta bost emakumeen osatuta dago Jaurlaritza. Politikako goi-karguetan emakumeen leku gero eta nabariagoa azpimarratu diogu: “Ordezkaritzari dagokionean aldatzen ari da, emakume gehiago ikusten da erantzukizuneko

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Iñigo Azkona

karguetan, baina oraindik asko falta da normaltasunera iristeko. Lan ordutegia begiratu besterik ez dago, gizonen neurriera egin dago”. Edonola ere, Euskal Ya proiektuaren protokolo eta sinadura ekitaldiak –Espainiako Gobernua eta Eusko Jaurlaritzaren artekoa– utzi zuen argazki esanguratsua gogoratu digu: “Bost pertsona ginen eta haietako lau emakumeak. Eta sinadura ez da, esaterako, kultur ekimen bati buruzkoa izan. Ogasun, Garraio eta Sustapen Ministerioetako ordezkariak ginen sinatzaileak. Berdintasunaren

legea ez da bete kasu honetan, emakumeok gehiago izan gara”, diosku irribarretsu.

Gobernu karguetan emakume gehiago izatean aldatuko al da politika?

Hasteko gizonak eta emakumeak diferenteak gara, lan egiteko modu ezberdina dugu, beraz, esperantza horrekin ere ari gara. Hala ere, emakumearen erronkak gizonak ez imitatzea izan behar luke, hau da, ez gaitzen gizonen moztututako emakumeak izan, eta hori gizonen inguratua egonda, ez da erraza.

Landa ingurunearen garapen diputatua izan zinen Gipuzkoako Foru Aldundian,

eta orain Garraio sailburua Eusko Jaurilaritza baino", esan digu EBko Gipuzkoa-ko Patxi Coira biltzarkideak orriotan.

Hori Ezker Batuaren aldeko propaganda egitea da, EAEko Gobernuan daudelako eta ez Diputaziokoan. Baina dena esan behar da, ezta? Diputazioko aurrekontuak Ezker Batuarekin hitz egin ondoren onartu ziren, eta EBren aldeko botoa jaso ez arren, euren abstentzioarekin onartu ziren. Horrek zerbaite esan nahiko du, ezta?

EAEko azpiegiturak —errepideak, trenbideak, itsas portuak...— hizpide. Eraikuntza hauek eredu politikoa neoliberalari erantzuten diotela esaten da...

Nork esaten du?

... egungo ekonomiaren ereduak baldintzatuta daudela esan nahi dut, eta eredu nagusia neoliberalak dela.

Herri guztien helburua bere ongizatea ziurtatzea eta bermatzea da. Garatzen diren azpiegiturak ongizate hori mantentzearen aldekoak dira. Ingurumenaren iraunkortasuna hiru arlotatik begiratu beharra dago horregatik: ingurumenaren ikuspegitik, giza politikaren ikuspegitik eta ekonomia politikaren ikuspegitik. Iraunkortasunak hiru alderdi horiek ikusi eta zaindu behar ditu, bestela, adibidez, Euskadin —EAEen garbi adierazteko— ez guke daukagun ongizate maila izango. Esan nahi dut, Euskal Herrian garatzen diren politikak Europako politikaren norabidean garatzen dira eta, oro har, politika horiek aipatutako hiru ikuspegietatik egin dira.

Eredu ekonomiko neoliberalak ongizatearen gizarte eredu bermatzen duelakoan zaude, nolabait.

Hori politika sozialaren eztabaida da. Lana eta aberastasuna nola banatu eztabaidatu behar da, jakina, guztiz ados nago. Baina aberastasuna banatu ahal izateko, sortu egin behar da. Hemen bizi garenok, badakigu ondo bizi garela, baita ongizate horretan bizitzen jarraitzeko erantzukizunez jokatu behar dugula ere. Eredu edo kontzeptzio egokiena zein den? Neo-liberala den edo ez... Nire ustez, ditugun zerbitzuak izaten jarraitu nahi badugu aktibitate ekonomiko sendoa behar dugu, zerga bilketa eta oreka mantendu behar ditugu, eta hori gauzatzeko aipatutako hiru arloak landu beharra dago.

Azpiegiturretan AHTren proiektua da aipatuena, erraldoia dela diote sektore batzuek...

Proiektu handia. Ez ditut onartzen erraldoiak dituen konnotazioak.

“Ingurumenaren iraunkortasuna hiru arlotik begiratu beharra dago: ingurumenaren ikuspegitik, giza politikaren ikuspegitik eta ekonomia politikaren ikuspegitik”

Ondo da. Nola uztartu daiteke Europako garraio sistema Arku Atlantiarretik eta Eurohiririk pasatzerakoan?

Hasteko, herriaren garapena ziurtatu nahi badugu, bere azpiegituren egituratzeari erantzun behar diogu, herria bertebratu behar dugu, alegia. Euskal Y edo AHT herri hau antolatzen eta garatzen dator, eta proiektua ez dator Europatik, proiektua Europarekin batera garatu behar dugu. Europako garraio sistema jasangarriarekin bat egiteko proiektua da euskal Y, lehenago aipatutako irizpide horien barruan garatua izango dena. Azpiegitura honen alde eginez garraio jasangarriaren alde ari gara. Ezin duguna da, batzuetan Europari begira egon, eta bestetan ez. Azpiegitura honek Europaren babes osoa dauka, eta Europako garraio eredu Euskal Herrikoa baino jasangarriagoa da.

Adibidez?

EAEen merkantzien garraioa %80a erreperidetatik doa eta Europan %44a. Europan merkantzien garraioa trenaren edota itsas garraioaren bidez ziurtatuta daukate. Alemanian, ibaietako garraioa erabiltzen da, guk ez dugu aukera gehiegirik ibaitik garraiatzeko, eta beste aukerak garatu behar ditugu. AHTren bidez Europan erabiltzen ari den eradura gehiago hurbilduko gara.

Trenbidearen 194 kilometrotik 99 tuneletik doa, 17 km bide-zubi dira. Proiektuaren aurkako taldeek txikizioa aipatzen dute, inpaktua izugarria izango dela...

Nik ez dut inoiz esan azpiegitura honek ingurumenaren inpaktua izango ez duenik. Gizakiak edozein azpiegitura erakitzean eragiten du, denak dauka eragina. Zer egin behar da, ordea, orain arte egon garen bezala egotea eta soluziorik gabe jarraitzea. Garraio sarean daukagun arazoei segituko guke: gure erkidegoa paseko lurraldea da, Arku Atlantiarrean oso garrantzitsua, erreperidatzen gabe ditugu eta trafikoa handituz doa. Horrek gero eta denbora gehiago galtzea, siniestralitatea eta kutsadura dakartza. Egoera honi erantzuteko euskal Y behar-beharrezkoa da.

3.300 milioi euroko aurrekontua duena, eta 6.000 milioi eurora irits daitekeena.

Ezin dena da azpiegitura eraginkorra garatu nahi izatea, ingurumenaren inpaktu ahalik eta txikiena izatea eta merkea izatea. Noski, azpiegitura garestia da. Eragingarria izan dadin diseinatu dago, herri honen bertebrazioa gauzatzeko eta Europako trenbide zabalari lotzeko eta adaptatzeko. Ingurumena zaintzea garestia da, Gipuzkoan trenbidearen %66 lurpetik joango da. Zer nahi dugu ingurumena zaindu edo txikitu? Beraz, ez dugu batzuek dioten txikizioa egingo.

300 kilometro orduko joan daiteke. Hemen, orografia dela eta, abiadura hori ezinezkoa da. Merkantzia garraiatzeko edo bidaiariak eramateko izango da AHT?

Proiektua gizarte osoarentzat da. Guretzat egokiena litzateke bi sare egitea: merkantzia garraiatzeko eta bidaiariak eramateko. Baina, noski hori ere ez da nahi. Proiektua optimizatu nahi dugu, Y grekoa da gure

beharretara hobekien egokitzen dena, daukagun orografia daukagu eta horregatik gure konpromisoa AHT 220an joatea da. Abiadura ezberdinak hartuko ditu, merkantziak edo bidaiariak doazen arabera, horregatik mistoa da. Europako abiadura handiko sarera egokituko da, baita gure orografiara ere.

Pasaia Superportu delakoa hizpide jarraian.

Pasaia portua esan nahi duzu.

Kanpo aldeko portua, nahi baduzu.

Hori zehaztu nahi nizun. Portua beharrezkoa da...

Itsas portuak ez dira Eusko Jaurlaritzaren eskumena, baina portu horren alde ere egingo dugu. Estatua ez bada prest, Euskal Yren kasuan bezala, saiatuko gara moduak bilatzen. Berez, portua enpresa handia da, beste enpresa askoren lanak ondoan dituela. Pasaia kanpo aldeko portua ez da XX. mendekoa izango, etorkizuneko portua izango da.

Beste portu handi bat Baionako eta Bilbokoaren artean.

Oso portu ezberdinak izango dira. Trafiko ezberdinen garraioak kudeatzeko portuak dira hirurak. Garapen jasagarria helburua izanda, guk hiru

portuak, ingurumena errespetatuz eta oreka mantenduz.

AHT itsas portuekin eta hiriburuekin lotzea da beste zereginetako bat. Iruñearekiko lotura barne?

Gure asmoa, hasteko, EAEko hiru hiriburuak Espainiarekin eta Europarekin lotzea da, halaber, azpiegituren sare sendoa eraiki nahi dugu portuetaraino. Trena da bultzatu beharreko garraio sistema eta Nafarroako Gobernua horretaz jabetu da. Iruñetik ere trenbide bat lotu nahi da Euskal Y grekoari, Altsasun lotuko litzateke Yarekin. Horren alde ere lanean ari gara. Finean, AHTk ez du esparru babesturik ukituko, Aralar edota Urbasako parke naturalak errespetatuko dira. Parametro horiekin sare egokia izango genuke.

“Pasaia portua itota dago inguruan jende asko bizi delako. Nola nahi duzu egoerari eustea eta ezer egitea, hazteko aukera ez badauka?”

“Nik ez dut inoiz esan Euskal Y azpiegiturak ingurunean inpakturik izango ez duenik. Gizakiak edozein azpiegitura eraikitzerakoan eragiten du, denak dauka eragina”.

... nolakoa? Pasaia ingurua ikusita, zergatik ez da lehenago antolatu?

Pasaia itsas portua itota dago: inguruan etxeak direlako, jende asko bizi delako... Nola nahi duzu egoerari eustea eta ezer egitea, hazteko aukerarik ez badauka? Inguru zaila dauka batetik, eta bestetik, bokalearen arazoa du: sakonera eta zabalerarengatik ez dago itsasontzien maniobra egiterik. Ez da zuzena batzuek esatea ez dela ezer egin, portu honi aukera eman ziezaiokeen hazkuntzaren aurka ibili eta gero.

garraio sistema nahi dugu bultzatu: trenbide sarea eta itsas garraioa —ahalik eta merkantzia gehien garraiatzeko— eta errepide sarea. Garraioa errepidetik atera nahi dugu CO2aren arazoa saihesteko eta errepideetako ibilgailuen zirkulazioa arintzeko.

Portura iristeko bi tunel egingo omen dira. Inpaktua ez da txikia izango.

Beste lekuetan bezala. Europako iparraldean egiten diren portuak nola egiten diren begiratzea besterik ez dago. Herbeheretan adibidez, itsasoari irabazitako lekuetan eginak daude

Aireportuak azkenik. Hondarribikoa luzatuko al da?

Interes orokorreko aireportuak Sustapen Ministerioari adskribatua den AENak (Espainiako Aireportuak eta Airetiko Nabigazioaren Erakunde Publikoa) gestionatuak dira. Hondarribikoa horrelakoa da. Gu egungo eredu zentralistaren aurka gaude eta berau aldatzea eskatu dugu behin eta berriz. Estatuko erkide autonomikoe-tako erakundeek ez dute berauen kudeaketan aritzeko aukerarik, eta ekimen pribatuari ez zaio aukerarik eman. Beraz, gure herriko azpiegitura hauetan parte-hartze handiagoa eskatzen dugu.

Galderari dagokionez: Hondarribiko aireportuaren luzera eragozpen edo muga inportantea bada ere, badagobeste bat eta ez da ia aipatzen: Estatu biek 1994an sinatu zuten hitzarmen batek bertako hegaldaldi kopurua mugatzen du, eta ez besteak baino txikiagoa delako. Hitzarmen hori aldatu beharko litzateke. ■

Txintxirri ikastolak du lekukoa

Ibilaldia 2006 Elorri-
on izango da maiatzaren 28an,
Batzen gaituena lelopean. Jai
horren antolaketa buru-
belarri sartuta dabil Elorrioko
Txintxirri ikastola.
Publikazioaren auziak
sortutako gatazkak eta
ondorioz sortutako krisia alde
batera utzi eta etorkizunera
begira daude, ilusioz. Ikastola
hurbila, bizia eta berritzailea
izan asmoz.

ZIHARA ENBEITA

Argazkiak: Iñigo Azkona

1968AN SORTU ZEN Elorrioko Txin-
txirri ikastola. Haur eskolako gela bat
zabaldu zuten Parrokiko Misiolarien
mojen komunitateak utzitako egoi-
tzan. Bizpahiru lekutan egon ondoren
marianisten eraikuntza bat, Txintxirri
jauregia, salmentan zegoela jakin eta
berau erosi zuten. Bost gurasok ber-
matutako diru maileguarekin erosi
zuten Elorrioko ikastolaren egoitza
berria. XVIII. mendeko jauregia dela
diote batzuk, XVII.ekoa beste batzuk.
Ez dago datu zehatzik. Hori bai,
Txintxirri Jauregi eder hori da gaur
egun ere ikastolaren aterpe.

Historia luze bezain gorabehera-
tsua izan du Elorrioko ikastolak.

Txintxirri ikastolako ikasleak.

Babeslea: Bergarako Udala

Bergarako Udala

**Bergarako Udala,
euskarazko komunikabideen alde**

Ez da lehen aldia Txintxirri ikastolak Ibilaldia antolatzen duela. Ikasleen argazki hau 1999ko Ibilaldia baino aste batzuk lehenxeago ateratakoa da.

Publikatzea zela eta, 1993an gatazka handia egon zen barruan. Ikasleen erdia edo gehiago ikastetxe publikora joan zen. Hala ere, ikastolak bere ibilbidea jarraitu zuen. Iñaki Erroz zuzendaria orduan heldu zen Txintxirri, baina orduko berri badu: "Oso garai gogorak izan ziren. Horren ostean ikastola birjaiotze eta indar berritze prozesu batean murgildu zen". Krisialdi horretatik ateratzeko edota ikastolari birjaiotzen laguntzeko langileen konpromisoa handia izan zen. Orain ere hala da. "EFQM inkesta asko egin dira eta behin eta berriro agertzen da langileen inplikazioa ez dela normala. Neurri handi batean soldatarekin ere ahaztu gara". Baina

ez bakarrik langileena, gurasoen konpromisoa ere garrantzitsua izan zen, betiko ikastolaren aldeko apustua egin ez. "Hasieran gela batzuetan oso ume gutxi genituen". Hala ere, urte gutxitan gora egin du ikasle kopuruak eta zenbait kasutan hirukoiztu ere egin da. "Ikasleen banaketa era piramidalean daukagu". Haurtzaindegian ume asko daude, baina krisialdiko umeak DBHn daude oraindik. Hor ikasle kopurua txikia da.

Aurrera begira

Ikastola sortu zeneko filosofia mantentzen den arren, aurrera begira dago Txintxirri ikastola. XXI. mendean kokatu nahi du bere burua. "Zer da batzen gaituena? Lehen zerk batzen gintuen eta aurrera begira zerk batuko gaitu. Hezkuntza proiektua berriro nahi dugu Ibilaldiaren aitzakiarekin". Ikastolaren betiko ezaugarri nagusiei —euskara eta euskal kultura zabaltzea, kooperatiba izaera, naturarekiko sentiberatasuna, ikasleak baino pertsonak hezteak...— beste batzuk gehitu dizkiete urte hauetan. Hala nola, EFQM kudeaketa sistema, etorkinen trataera, teknologia berrien aldeko apustua... *Batzen gaituena* da Ibilaldiaren aurtengo leloa eta horiek dira Txintxirri ikastolakoak batzen dituen zenbait ezaugarri.

Ikastolaren helburu nagusietako bat kalitatezko hezkuntza euskalduna

eskaintzea da. Horrekin batera, ikasleak baino pertsonak hezi nahi dituzte euren osotasunean. "Balore egokiekin hornitu eta bizitzarako prestatzea". Bizitzarako prestatzeak hainbat kompetentzia garatzea esan nahi du, Euskal Curriculumaren ildotik. Konpetentzia horiek ikasgaietan eta ikastolaren hezkuntza proiektuaren bitartez lantzen dira. Ikastolak baditu ezaugarri jakin batzuk egituraketan, izaeran zein antolaketan.

Batzuk aipatzearren, ikastola kooperatiba da eta horrek arlo guztietan dauka eragina. "Funtzionamenduan, partaidetzan, komunitate sen horretan zerikusia dauka. Demokratikoak izaten saiatzen gara. Ikastola txikia da, baina oso hurbila". Aniztasunak ere pisu handia dauka ikastolan. "Aniztasunak aberasten gaituela behin eta berriz esaten dugu". Jarraipen hurbila ere egiten dute ikastolan eta hori da euren "altxorretako bat". Ez dute ikastola erraldoia izan gura. Gurasoek haurrak Txintxirrira eramateko arrazoi nagusietako bat hori baita Erroren esanetan: hurbiltasuna.

Naturarekiko konpromisoa ere ikastolaren ardatzetako bat da. Begiratzea baino ez dago ikastolaren kanpoaldean dagoen negutegi edota lora-tegia.

Eleaniztasuna ere garrantzitsua da Txintxirrin. Hau da, hizkuntzen trataera. "Ikastolen elkarteak badauka metodologia propioa ingeleza lantzeko". Zelan ez, euskara eta euskal kultura mantentzea ere bada ikastolaren zeregina. "Heritik mundura eta mundutik herrirako pasabide hori egitea. Geurean oinarrituta eta mundura zabalik".

1999an lehenengo Ibilaldia

1999an antolatu zuten lehenengo Ibilaldia Elorrioren *Loran gago* lemapean. Ordukoan Durangoko Ibaizabalekin batera antolatu zuten. Krisialdi ostea zen eta, beraz, neurri handi batean atzera begira egin zen. "Genuen krisialdi potolo horrek sortu zituen hutsuneak (ekonomikoak eta abar) gainditzea zen helburua. Zuloak estaltzeko egin genuen. Biziraupena ziurtatzeko". 2006ko Ibilaldia bestelakoa da. Askoz baikorrago egoteko motiboak badituzte eta indartsu daude. "Hain momentu zailak bizi izan ditu-

Boteiloia

Ibilaldietan eta antzeko jaietan boteiloia arazo bihurtzen ari dela ikusita, horren inguruko lan bat egin dute Txintxirriko arduradunek ikasleekin. Hausnarketa egin dute eta berau zabaldu dute beste eskola eta ikastoletara. "Guk ez dugu boteiloiarekin amaituko. Hala ere, prebentzio lana eta publizitate kanpaina txiki bat prestatu dugu". Helburua ikasleei pentsaraztea da. Jendea zertara joaten den Ibilaldira. *Kontraesanen bila* jarri diote izenburua. "Ea eragin txikiren bat lortzen dugun".

26+

BBK26+ txartel berria
Bizitza asko 26 urte
bizi eta gero. Informatu
zaitez www.bbk.es orrian

+ deskontuak
zinematan

+ deskontuak eta
gonbidapenak
kontzertu eta
ikuskizunetarako:

maiatzak 26

JOAQUÍN SABINA

ekainak 3

REVOLVER

+ QUIQUE GONZALEZ

ekainak 10

ESTOPA

+ Verdi-ren AIDA,
Luxorreko
makroproduzioa.

+ Eta gainera deskontuak hizkuntzetan,
bidaietan, hoteletan...

BBK26+, plusgorria

gunez, oso indartsu bihurtu gara. Orain ez gaude hutsuneei begira”.

Aurtengo Ibilaldiaren helburuak ere bestelakoak dira. Ainhoa Apaola-za Ibilaldiko arduradunaren esanetan hiru dira nagusiki. "Lehenengoa herria ikastolara hurbiltzea. Ikastola bera ere herrira zabaltzea. Bigarrena guztion arteko elkarlana bultzatzea eta azkena etekin ekonomiko ahalik

Aurreikuspenen arabera
leku falta izango dute
laster eta oraingo
egoitzaren atzealdean
eraikin berri bat
egin nahi dute

100.000 pertsona bilduko dituen jaialdia antolatzeko zelako gaitasuna daukagun erakusten dugu” dio Errozek.

Proiektu bizia

Hainbat proiektu daude martxan ikastolan. Adibidez, 0-6 bitarteko umee-kin metodo berriak eta prebentzio metodoak lantzen ari dira. Hor kokatzen da Padovan metodoa. Beatriz Padovan pedagogoa eta logopeda brasildarrak sortutako metodoa da. Madril, Bartzelona zein Brasiletik hainbat aditu joan dira Elorrioko ikastolara, euren esperientzia transmititu asmoz.

Eleaniztasunaren proiektua ere martxan dago. Hezkuntza proiektua bera ere berritzen eta egokitzen ari dira. “Arautegi demokratiko eta denon artekoa egiten” ere bai. Agenda 21ean ere sartu dira. Etorkinen mintegian ere buru-belarri. Errozek esan digunez, “etorkinak etorri dira eta gero eta gehiago etorriko dira. Adibidez, senegaldar pare bat etorri ziren iazko urtean. Denak harrituta daude euskara zein erraz ikasi duten ikusita”. Maila ezberdinen arteko harremana ere lantzen dute. Askotan lau eta bost urtekoen gelak batzen dituzte. “Elkarreragin hori baliatzen dugu askotan pedagogikoki”. “Ikastola honek kutsu berezia dauka” dio Errozek. “Oso familiartekoa da eta oso berritzailea”. ■

EFQM

Txintxirri ikastolak Zilarrezko Q-a lortu zuen 2003. urtean. Zilarrezko Q saria, Eusko Jaurlaritzak ematen duen saria da, erakunde publikoetan (osasungintza, hezkuntza) eta pribatuetan (enpresak, banka eta abar) egiten den kudeaketaren kalitatea aintzat hartuta. Sari hori lortzeko Euskalit Kalitatea sustatzeko Euskal Fundazioak egindako kudeaketa hori ebaluatu behar du. Ebaluaketa EFQM (Erabateko Kalitate Kudeaketa Sistema) ereduaren arabera egiten da. 1996an ezarri zuen Txintxirrik EFQM eredu. Eredu honek hiru zutabe nagusi ditu: bezeroen asebetetzea, etengabeko hobekuntza eta partehartzaile guztien inplikazioa. Ikastolako zuzendariak argitu digu datorren urtean Urrezko Q-a lortzea dutela helburu.

eta handiena ateratzea eraikuntza hau XXI. mendera egokitzeke”. Batzen duten dirua zertan erabili izango dute dudarik gabe. Errozen esanetan, aurreikuspenen arabera leku falta izango dute laster eta oraingo egoitzaren atzealdean eraikin berri bat egin nahi dute. Era berean eraikina jauregia denez, berrikuntza lanak ere egin beharko dituzte. Jauregia izateak alde txar hori dauka.

Teknologia berrietan ere aurrera egin nahi dute eta horretarako ere beharrezko dute dirua. Irabazi asmorik gabeko elkarte edo erakundea diren arren, dirua beharrezko dute Errozen esanetan.

Ibilaldia antolatzek esfortzu handia dakar berekin, baina langile zein gurasoak buru-belarri dabilta lanean. Hamazazpi talde sortu dituzte gurasoe-kin.

Ikastola txikia da, 90 familiak osatzen dute. “Ikastola txikia izanda

2006an ere

BIZKAIKO FORU ALDUNDIA

IBILALDIA

rekin bat

Bizkaiko Foru
Aldundia

Diputación Foral
de Bizkaia

Bero-beroan

Montenegrok autodeterminazio erreferenduma egingo du hilaren 21ean

Datorren igandean egingo da autodeterminazio erreferenduma Montenegron. Caldera oso zehatza da –“Montenegro burujabetza osoa duen estatu independentea izatea nahi al duzu?”– eta lehia ere oso handia; inkesten arabera, emaitzaren mugan egongo dira independentistak. Arrakasta izateko Europako Batasunak inposatu-tako bi baldintza gainditu behar-k dituzte: batetik, partehartzea %50etik gorakoa izatea, eta beste-tik, independentziaren aldekoek botuen %55 baino gehiago lor-tzea. Inkesten arabera, parte har-tzea %80tik gorakoa izango da, baina independentziaren aldeko-ak jarritako mugaren inguruan ibiliko ei dira. Hirugarren Mundu-ko deskolonizazio prozesuekin zerikusirik ez duen autodetermi-nazio erreferenduma dela azpi-marratzen dute autodetermina-zioa eskubide unibertsal gisa ikusten dutenek. Prozesuan harri-garrietakoa zera da, iaz izanda-ko erreferendumetan estatu asko-tan parte hartzea %50etik beherakoa izan denean, Europa-ko Batasuna parte hartze baldin-tzak jartzen aritzea.

Barcina eta Joxe Abaurrea

“Oposizioko zein politikari fitxatuko zenuke?”, galdetu berri diote *Diario de Noticias*-en Yolanda Barcina Iruñeko alkateari”. “Guk beza-la pentsatuko balu Joxe Abaurrea fitxatuko nuke. Bere txispagatik, bere imaginazioa eta bere lan ahalmenagatik. Behin esan nion: zer pena Batasunan zaudela eta ez UPN-n”.

«Ha llegado el momento de materializar los compromisos en el proceso democrático»

«El acuerdo deberá ser una formulación consensuada en torno a la territorialidad y la autodeterminación»

«El proceso no podrá seguir adelante si continúan los ataques de los aparatos de los estados»

En una entrevista concedida en exclusiva a este periódico, ETA asegura que «ha llegado el momento de materializar los compromisos en el proceso democrático», e insta a poner en marcha ya ese proceso. En la entrevista, realizada a dos miembros de ETA –en la imagen junto con el director de GARA, Joxe Jauregi–, estos subrayan que la clave está en ese debate democrático que debe realizarse en Euskal Herria. ETA afirma que estamos en el punto de pasar de un marco de imposición a otro democrático, pero advierte que «si los ataques de los aparatos de los estados prosiguen será imposible seguir adelante en el proceso». Junto con la entrevista, realizada en euskara y presentada en un cuadernillo central especial,

Zapateroren txandaren atarian hitz egin du ETAK

Gara-ren elkarrizketa behar zen unean etorri bide da, Espainiako Kongresuak ETArekiko elkarrizketa aukera onartu zuenetik urtebetera eta Zapaterok elkarrizketa hori ofizialtzeko epe laburrean berriz Kongresura joko duenean. Ez dago berrikuntzarik elkarrizketaren edukian, baina bere su-eten iraunkorraren erabakiaren zergatia luze jorratzen du eta gaur egun bere ustez klabea non den zehazten du: “Autodeterminazioa eta lurraldetasunaren inguruko formulazio adostua lortu behar da”. Hainbeste hitz egin den prozesuaren atzerazintasunaz ere argi mintzatu da: “Estatuetako aparatuen erasoek jarraitzen badute prozesuak ezingo du aurrera egin”. Espainiako eskuinaren medioek, mehatxua eta prezio politikoaren gakoak azpimarratu dituzte Zapaterori erabakiak zailtzeko, eta Espainiako Gobernuak “prezio politikorik ez dagoela” eta baikortasuna azpimarratu ditu elkarrizketatik. Luze, malguago eta interpretazioari atek irekiz hitz egin du ETAK, baina ohiko diskurtsoa egin du edukiei dagokienez, “etxeok” bederen non dagoen ondo jabetzeko moduan.

Zer da...

CIDETEC

Teknologi elektrokimikoen zentroa, 1997an sortu zen sektore elektrokimikoaren sektore industrialei zein administrazioari eta orokorrean gizarteari zerbitzua emateko. Energiaren, gainazalen tratamenduen eta material berrien alorretan dihardu. Miramongo Parke Teknologikoan dagoen euskal zentro teknologiko honen helburu nagusia enpresen maila teknologikoa handitzea eta finkatzea da, baita euren lehiakortasuna hobetzea ere, teknologia elektrokimikoetan oinarritutako prozedura eta produktuak abian jarritz. Helburu hauek

betetzeko bere bezeroen esku- ra ikerketa eta garapenean jar- duera-eskaintza zabala jartzen du, aholkularitza tekniko zein trebakuntza eta hedapen jar- duerak. Plan estrategikoan, CIDETEKek zazpi bide berri jorratuko ditu: bateriak, erre- gaizko pilak, estaldurak, sen- tsoreak, material intelligen- teak, nanoteknologiak eta biomaterialak.

55 lankide ditu eta bi bekadun, eta 2004an 69 proiektu egin zituen eta hiru milioi euro fak- turatu.

Daniel Udalaiz

Espetxe zigorra Asier Basaberentzat

BILBOKO ZIGOR ARLOKO AUZITEGIKO epaileak erabaki du Asier Basabek sei hilabeteko espetxealdi zigorra bete beharko duela, kondena irauten duen bitartean hautetsia izateko desgaitasuna berezia izango duela eta prozesuak eragindako kostuak berak ordaindu beharko dituela. Basabe gernikarra istripu bateko lekuko izan zen eta epaiketan euskaraz deklaratzeko eskatu zuen. Aukerarik ez zitzaion eman eta gatzelariak deklaratzeari uko egin zion. Agintaritzari desobeditzea leporatu diote. Orain arte hizkuntza eskubideak aldarrikatzea falta moduan hartu izan dute epaitegietan eta orain zigor penal bilakatu dute.

Epaileek, Pegenaute eta Villanueva auzipetzeko frogarik ez dagoela erabaki dute

NAFARROAKO LURRALDE AUZITEGIKO epaileek erabaki dute Hizkuntza Politikako zuzendari nagusi Pedro Pegenaute eta Hezkuntza zuzendari nagusi Fermin Villanueva auzipetzeko nahikoa frogarik ez dagoela. Euskara Kultur Elkartek prebikazioa leporatu zien, 2001ean euskararen erabilera komunikabideetan sustatzeko dirulaguntzen banaketan.

Leblanc EEPekin

TOURREKO 12. ETAPA Kanbon izango da. Bada denbora Euskal Herrian Euskaraz-ek Jean-Marie Leblanc Tourreko zuzendariari euskara erabiltzeko eskaera egin ziola. Leblanc-ek ez zuen erantzun. Orain, Euskararen Erakunde Publikoko presidente Max Brissonekin eta Kanboko alkate Vincent Brurekin bildu da. Protokolo bat prestatuko omen dute euskarak tokia izan dezan Kanbon.

Bizkaia / Vizcaya eta Gipuzkoa / Guipuzcoa

EAJK ESKAERA EGIN ZUEN Madrilgo Legebiltzarrean, Gipuzkoa eta Bizkaia bi lurraldeotarako izendapen ofizial bakarrak izan zitezten. Eskaera erretiratu egin du ordea, PSOEk eta PPk ekimen hori ez dutela babestuko esan ondoren. EAJK atzera egitea erabaki du PSOE eta PPren ezezkoarekin gehiengorik lortzerik ez duelako, nahiz eta gainerako alderdi guztiek aldeko jarrera erakutsi. Alavaren ordez Araba erabiltzea ez da proposatu Alava/Araba izendapen ofiziala onartua baitago. EAJK proposatutako antzeko ekimenen bidez onartuta daude Girona (Gerona lehen), Lleida (Lerida), A Coruña (La Coruña) eta Ourense (Orense).

Fagor Arrasateko bazkideen laguntza Seaska eta saharar emakumeentzat

Fagor Arrasate kooperatibako bazkideek aurtengo beren irabazien %3 Seaskari eta Saharako El Aium errefuxiatu kanpamenduko emakumeentzat ematea erabaki dute urteko batzar nagusian. Horren arabera, proiektu bakoitzak aurtengo 55.000 euro jasoko ditu. Erabakia urrutirago doa, datozen bi urteetan ere diru laguntza portzentaia bera errepikatuko litzatekeelako, Fagor Arrasatek bere salmenten %3 irabaziko balu. 500 bazkideetik gora dira Fagor Arrasaten, eta batzar nagusietan gai desberdinak bozkatzen direnean, gai bakoitzak parte hartze maila desberdina izaten du. Kasu honetan, 300dik gora bozka jaso ziren eta horietatik %85ek baiezkota eman zion erabakiari. Proiektua aitzindari da Arrasateko kooperatiba munduan, diru hori ohikoan bazkideek poltsikoratzen dutelako. Fagor Arrasate kooperatibako langileek bi norabidetan bideratu nahi dute beren elkartasuna: batetik, Euskal Herri mailan, eta bestetik Euskal Herritik kanpora. Komunitate espiritua indartuz, azpimarratu nahi dute, halaber, ez dela bakoitzaren dirua, bazkide guztien diruarekin landutako proiektuak baizik.

Aiako Harriko Parke Naturala: Ibilbide Gidatuak

IBILBIDE GIDATUAK	IRTEERA	IRAUPENA	EGUNAK*
Añarbeko haritzia	Susperregi	3 ordu	Maiatzak 20-Ekainak 24-Uztailak 15-Abuztuak 3/19-Irailak 9
Aizpitarteko haizuloetako aztarna prehistorikoak	Barrengoloia	1:30 ordu	Maiatzak 27-Uztailak 1/20-Abuztuak 5/24-Irailak 16
Añarbeko pagadia	Susperregi	3 ordu	Ekainak 3-Uztailak 6/22-Abuztuak 10/26-Irailak 23
Malbazarko hezegunea, anfibioen bidetik	Barrengoloia	2 ordu	Ekainak 10-Uztailak 8/27-Abuztuak 12/31-Irailak 30
Ibaietako basoa	Barrengoloia	2 ordu	Ekainak 17-Uztailak 13/29-Abuztuak 17-Irailak 2

* Bisita hauek Euskaraz izango dira.

AIAKO HARRIKO PARKE NATURELEKO INFORMAZIO BULEGOA LISTORRETAN (ERRETERIA):

- Infogunea:** Apiriletik Irailera, biak barne. Larunbatetan eta Uztaila/Abuztuko ostegun eta ostiraletan: 10:00-13:00/16:00-18:00. Igandetan: 10:00-13:00. Parke Naturaleko informazio orokorra: fauna, flora, habitat naturalak, ibilbideak, babes eremuak, araudia,...
- Irteera Gidatuak:** Apiriletik Irailera. Pertsonako 2 euro. Aldez aurretik komenigarria da erreserba egitea, gutxienez bi eguneko aurrerapenez, ondorengo telefonon: 696 133 751. Taldeei aste osoan zehar erreserbapena.

Errenteriako Udala

BASOA
FUNDAZIOA

kutxa

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Famili plangintza nesken kalterako bihurtu denean

Indian, Txinan eta Hego Asiako beste zenbait herrialdetan neska eta mutil jaioberrien proportzioak 8:10 izateraino okertu dira azken urteotan. Populazioaren hazkundera kontrolatu nahia eta antzinatik datorren neskekiko mespretxua, biak elkartu dira fenomeno berri honetan.

INDIAKO KLINIKA BATERA inspektore batekin egindako bixita kontatu du Carla Power idazleak *The New Statesman* astekari britainiarrean. Ikerketara joanda, ezustean harrapatu dituzte mediku eta zainzaileak Hyderabad-eko ospitale batean. Eskatu dituzte haurdunaldia kontrolatzera joandako emakumeei egiten zaizkien eskaner eta gainerako analitiken dosierak, horien arrastorik ez dagoela baieztatu dute eta legearen baimenarekin ikuskatzailerak eskanerra prezintatu du.

But what if it's a girl (Eta neska baldin bada zer?) darama izenburu Powerren artikulua. Hasieran kontatu duen inspektzioa 1994an Indiako gobernuak plazaratutako legearen arabera egin ahal izan da: lege honek medikuei debekatzeko die haurdun dauden emakumeei jakinaraztea beren errailetan daramaten umekiaren sexua. Horrekin gobernuak zerbait egin nahi du jaiotzen diren mutilo eta neskatzen kopuruen arteko desoreka leuntzeko.

Xifrek erakusten dute bromatarako gaia ez dela: 1981ean Indian 962 neska jaio ziren 1.000 mutileko; 1991n proportzioa 945:1.000 zen eta 2001ean 927:1.000. Mutilen konparazioan gero eta neska gutxiago jaiotzen badira, abortu bidez horiek suntsiarazten diren seinale da. Indiako kopuru handietara joz, milioika. Aipatu ditugun proportzioak gainera India osoa hartuta daude eginak. Badira eskualdeak

askoz desoreka handiagoa daukatenak: 1991n ez omen zegoen Indiako eskualde bakar bat 800:1.000 baino gutxiagoko kopururik ematen zuenik, eta 2001ean aldiz 14k gainditzen zuten —azpitik— hori.

Gai arantzatsua da, edonork ikus dezakeenez. Hasteko, emakumeen eskubideen defentsan sexu aukeraketaren kontra ari diren militanteen argudioak eta abortuaren kontrakoak bereizi behar dira, eta ez da beti hain erraza. Bestalde, ez da Indiako aferra bakarrik: Hego Korea eta Txinako iturri ofizialek onartzen dute haietan neska eta mutiko jaioberrien balantzea 855:1.000n dagoela, eta badira aditu independenteak horiek benetan 826:1.000n daudela diotenak. Txinaz ari garela, 1990ean ratioa 901:1.000 omen zen, eta Hainan, Guangdong eta beste zenbait probintzietan hori 769:1.000raino apaldu omen da geroztik. Txinan fenomeno honek laster ekarriko dituen ondorioak ez dira bromakoak: 2020an Txinan 33 milioi "guang guan" edo mutilzahar egongo dira batzuen ustez, eta beste batzuen ustez 40 milioi.

Emakumeen eskubideen aldeko ekintzaileek salatzen dutenez, arazo hau ez da fenomeno berria, aspalditik ari da gertatzen Indian, Asiako beste zenbait herrialdetan bezala. Orain ultrasoinuzko eskanerrez eta beste analisi sistemez erraza da emakumeak

Ondoko irudiak jasotzen du Indiako film baten promozio afixa. Hain modan dagoen Indiako zinema industriak —Bollywood izenaz da ezaguna munduan— erabiltzen dituen balio eta topikoak erakusten ditu. Urre-kolore, luxu, kanta azukrezko eta dantza deigarri hornituta, istorio erromantikoak saltzen dituzte Bollywoodeko filmek. Promozioko irudiko gizon gazte ederra —filmean kantari eta dantzan azalduko dena— bi emakume politen maitasunen artean erabaki ezinik ageri da, eta Asiako "matxokeri" az betetako obra bat iragartzen digu. Fimotako printzesa xarmagarriek kontraste latza egiten dute errealtatearekin: neska gutxien jaiotzen diren lekuak Delhiko auzo aberatsenak dira.

barruan daraman fetoa arra ala emea den ezagutzea. Abortua bera lehen baino errazagoa eta azkarragoa den bezala. Baina emakumeen aldeko militanten aburuz, oraingo abortu selektiboak nesken kontrako bazterketa ziklo oso baten barruan kokatu behar dira Indian: txikitatiko bazterketa, umetako ezkontzak, dote sistema, familia barruko bortizkeria, "ohore garbiketa" deitutako hilketak... "Neska izatea jaiotzatiko akats moduan ikusten da" definitu dio ekintzaile batek idazleari.

Hala ere, antzinako usadioetan ainguratutako gizartearen jokaeratik askoz urrutirago doa azken urteotan Indian eta Asiako eskualde horretan jaiotzen ari dena. Umeki emeen akabatze sistematikoa gertatzen ari da liberalizazio ekonomikoa, teknologiak eta populazioaren kontrola hedatu diren garaietan. Erabaki politikoek ere izan dute eragina. Txinan, 1950etik 1970era, gobernuak langile emakumezkoak behar zituenen, umeki emeen abortua eta nesken infantizidua sekula han ezagutu zen kopururik apaleneraino jaitsi omen zen, *Journal of Population Research* aldizkariak argitu zuenez. Eta aldiz, 1979an haur bakarraren politika famatua martxan jarri zenetik, nesken kopurua etengabe joan da eroriz, atzetik suntsiketa selektiboa dagoelako dudarik gabe.

Emakume faltaren krisia

Indian ere 1970etik aurrera familia txikiaren aldeko propaganda egin zen.

Abortua orduan legeztatu zen. Eta modan jarri ziren familia txikiak... neskak suntsituta. Batetik, gobernuak emakumeari bultza egiten zion haur gutxi egin zitzaizkion, bestetik gizarteak mutikoak sortzera behartzen zuen; eta bi eskariei erantzuteko modu bat baizik ez dago.

1990eko hamarkadatik datoz Indiak bizi dituen beroaldi ekonomikoetako urteak. Hamabost urteotan zabaldu dira Mendebaldeko korporazioentzako lan egiten duten azpikontrata, ongi samar bizi diren herritarrez osatutako klase ertaina, autoen kontsumoa... eta aberatsentzako klinika sofistikuak. Hemen bezala, haurdun dauden emakumeekin erabiltzeko eskanerak gauza arrunta bilakatu dira. Indian, Txinan eta Hego Korean. Berrikitan *Lancet* aldizkariak Indiako sexu-aukeraketan ikertu zuen, eta ohartarazi zuen hori askoz nabarmenago gertatzen dela erdi mailako

hiritarren artean landa-eremuetako baseritarren artean baino. Zenbat eta ikasketa handiagoak eduki, emakume horrek orduan eta gutxiagotan edukiko du bigarren haurra neska. Delhin bertan, auzorik aberatsenak omen daukate sexu-ratiorik kaxkarrena. "BMW bat ekarrarazi dezakeenak, nola ezingo du bada ekarrarazi mutiko bat?" komentatu du Carla Powerrek.

Aukeratzaren hasita, mutikoak abantaila asko eskaintzen ditu, abizenaren segida bermatzea barne. Gurasoek semearengan dute beren zahartzarorako itxaropena. Alaba bat jaiotzen denerako haren ezkon-sarian pentsatu beharra daukate, eta lehen bezala orain familiak sarritan zorpean sartu behar du alaba bat ezkontaraziko badu. Neskatzaren birjintasuna ere zaindu beharko da, eta ez da broma. Alde askotatik begiratuta, alaba bat

sortzea buruhaustetarako baizik ez da.

Badira ikertzaileak ohartarazten ari direnak sexu-desproporzio larri hauen ondorioez. Powerrek liburu bat aipatzen du, Internet bidez hemendik ere eros daitekeena: *Mutilzabarrak: Asiako populazioan gizonezko gehiago egoteak segurtasunean dituen ondorioak*, Andrea den Boer eta Valerie Hudson-ek idatzia. Hauek uste dutenez, bikotekiderik aurkitu ezingo duten milioika gizonezko horiek kriminalitatea asko ugalduko dute Txina eta Indian batik bat, ondoko urteetan.

Indiako ekintzaile batzuen iritzian ondorio horiek nabaritzen omen dira jadanik. Oraindik emakume-gizon oreka hobea dagoen estatuetara jotzen omen dute gero eta gehiago estatu desorekatuagoetako gizonezkoek emakume bila. Gero eta sarriago entzuten dira, antza, emakume trafikoaz ari diren albisteak. Trafiko hori hain da larria leku askotan, ezen eta estatu batzuetan hori oztopatzekeko Gobernu Kanpoko Erakundeak ere sortu baitira.

Gobernua urteotan, hasieran esan dugunez, sexu-hautaketaren kontrako kanpaina ari da. Baina arrakastarik gabe orain artean. Delhin bertan 845:1.000 zen proportzioa 2003an, eta orain 814:1.000ra jaitsi da. Emazte militante batek Carla Powerri esan dionez: "Neskek emakumeen sabeletan hiltzen dituzte leku batzuetan, eta gero leku horietako gizonak beste estatu batzuetara joango dira sabeletik bizirik atera diren neskei min egitera". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarearik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Jose Ignazio Ansorena

Gauez saguzarrak ederrez

Jai egunetan goizean goiz alborada jotzen dugu danbolinterook eta jende ugaria topatzen dugu bazterretan. Turistak, mezetara doazenak, zerbait erostera, korrika egitera, mendira edo ordu horien bake eta lurrin berezia sentitzera. Beste asko gurekin esnatzen dira edo esnatu berritan leihora ateratzen zaizkigu. Denei esker oneko begirada aise antzematen zaie.

Gaueko kondarrak, aldiz, gau pasa egin eta gero, etxerako bidea aurkitu ezinez dabilta. Gehienetan, ordu horietan errendi eginda egoten dira, guztiz jota. Eta ageri agerikoak izaten dira. Hurreratu baino nahikoa lehenago badakigu nola joan zaien gaua.

Politenak bikote gazte solteak izaten dira. Maiz aurreneko topaketa errentagarria pasa dute eta –ai, gaztetasuna!– hainbat saio eta gero oraindik ere beste baterako prest daudela sumatzen dugu. Hauek ere esker oneko begirada agertzen digute. Zertzelada erromantikoa jartzen baitiogu beren gau eder horri. Baina ondotik katu zorritsu zahar bat pasatuz gero, hari ere eskerrak emango lizkiokete. Ez da harritzekoa.

Hainbat bikote edo lagun taldea direnean desberdina izaten da. Gehienetan apalak badira tartean eta harrokkoren bat edo beste ere bai. Beren arteko erlazioetan, talde dinamikaren espektro guztia ager daiteke. Normalena hauxe da: harroxoak urrutitik besoak altxatzen ditu eta dantza imintzioa egiten ohi du. Txistulari petralok, ordea, jai goiz arruntetan zortzikoa jotzen dugu, euskaldunok asmatutako erritmo aldrebesa, eta hurbildu hala konturatzen da ezin diola erritmo horri erraz jarraitu.

Orduantxe iristen da kinka larria. Ridikulua egin eta nola burua atera? Batzuk, jatorrak, barretxo bat egin eta "aupa", "hori, hori" edo antzeko batekin konformatzen dira. Horiei irribarretxo batekin ordaintzen diegu. Beste batzuk, aldiz, harrokeria ezin kontrolatu eta... Hortxe hasten da lan arriskuen A fasea. Gehiegi gerturatu aurretik, esaldi hotz bat erortzen zaie:

– Alde! Gau osoa inbertitu eta ez duk busti ahal izan, txoropito horrek!

Gehiagora joan nahi badu, bestelako bideak baditugu noski. Ez ditut hemen zehaztuko, haatik, ez delako etsaiari armak erakustea komeni.

ALBERTO ELOSEGI

Gauak milaka urteetako kulturen bi ezauzgarri desberdin izan ditu. Tankera magikoa –Jesus gauez jaio zen Belenen, izarren mezuak, ilargiarenak...– eta izu askoren eragile izatea. Nolako animalia beldurgarriak agertzen ziren gure aurrekoen gaueko ipuinetan! Lapurrak eta gaizkileak ere gauez zebiltzan lanean bete betean. Gau lana esaten zitzaion Nafarroan kontrabandoari.

Argi indar artifizialak gaueko beldur gehienak uxatu ditu. Psikologoek eta psikiatrek magia galduarazi diote gauari. Nonbait erregresioa deitzen den fenomenoa gertatzen da ordu txikietan. Gure psikearen garapeneko atzeko fase batera itzultzen gara. Eta horregatik edozein kontu txatxurekin egiten dugu barre eta edonolako memelokeria irensteko prest agertzen gara. Horregatik ere maiz, pasatako gaua gogoratzean, errepikatzen den esaldia: "Ez genuen ezer egin, baina zenbat barre egin genuen".

Baina ohitura berri batek egin dio gauari kalterik handiena. Gauaren erabilpenaren arrunkeriak, banalizazioak. Gure gazteak asteburu gauez ateratzen dira lagunarte bustira. Eta goizak lotan ematen. Nori egiten dio mesede ohitura berri honek? Tabernariei eta bestelako sustantzien saltzaileei noski. Aukerako erosleak ez du begi zorrotzeta gauez izaten. Momentuko premiak ere ez dio exijentzia maila altua jartzen uzten.

Gazteak arrisku gisan sentitzen duten helduei ere, oro har, mesede egiten die: "Txitategi berezian, zerratuan dabiltzala umetxo horiek. Gizarte honek oraindik ez du eta lekuri gauez txoro horientzat".

Eta kalte? Gazteei argi eta garbi. Gauaren behar itsua jartzen dielako begi aurrean. Gauaren ederra ezagututa nago. Ez hainbeste tabernetako gauak, bestelakoak baizik: mendikoak, itsasokoak, elkarte batean hitz-aspertuetakoak... Eta badakit gau batzuen truke ia dena eman daitekeela. Baina

goiz apartekoak ere badituz oroimenean. Hamaiketako oroigarriak, eguerdi ohoretsuak eta arratsalde paregabeak bizi izan ditudan bezala.

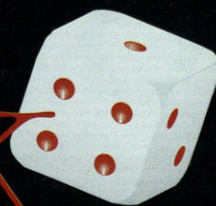
Gaueko kondarrak topatzen ditugunean, bururatzen zait iruzur galanta egiten ari gatzazkiela gure gazteei. Inoizko gauaren dardara kilikagarriaren orde, gehiegizko gehiegiaren salmenta merke ustela egiten diegula. Estraperloa. Zoritzarrez, ez alor horretan bakarrik.

Kontuz, gazteak! Gure amona Euxebi zenak esaten ohi zuen: "Gauez saguzarrak ederrez". ■

Argi indar artifizialak gaueko
beldur gehienak uxatu ditu.
Psikologo eta psikiatrek magia
galduarazi diote gauari. Nonbait
erregresioa deitzen den
fenomenoa gertatzen da
ordue txikietan

ASTE HONETAKO

zozketak

Lurdes Leria Studio

Harpidedun batentzat
ile-apainketa eta estetika saioa

La Salle etorbidea, 8
Andoain GIPUZKOA

Tel. 943 300 360

1

Uztartza Aterpetxea

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Herriko plaza, 1
Aduna GIPUZKOA

2

Inguru Abentura

2 lagunentzat egun erdiko
espeleologia saioa

San Juan kalea, 18
Albeniz ARABA

www.inguruabentura.com

3

Matteo jatetxea

Afaria

2 lagunentzat

Iturria bidea, 2°
Oiarzun GIPUZKOA
www.restaurantematteo.com

4

Erlea gure sendagile

4 liburu opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

ARGIÑANO JATETXEA

- Ramon Iriondo Bergara (Hernani)

GUIKURI NEKAZALTURISMOA

- Ima Eguen Balanzategi (Berriz)

SU TA GAR

- Julen Zelaieta Iriarte (Bera)
- LEALDE (Ispaster)
- Irati Lujua Etxenike (Etxalar)
- Maria Isabel Rodríguez Iriarte (Santurtzi)
- Eneko Etxebarria Uriarte (Igorre)

MIRANDAOLA BURDINOLA

- Leire Sagastizabal Bidarte (Arrigorriaga)
- Ramon Andrinua Lazkano (Bilbo)
- Talaia Hondarribiko eskola (Hondarribia)
- Miren Agur Meabe Plaza (Bilbo)

MUNDUKO IPUINAK ETA GARTXOT

- Lourdes Gauna Aduriz (Sodupe)
- Xabier Zendoia Aizpurua (Zumaia)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

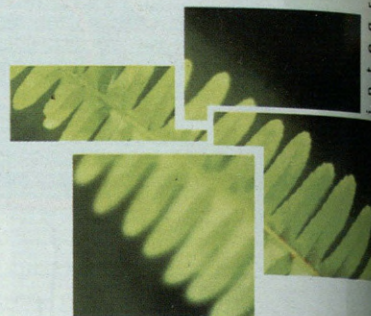
Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

aztarnak

2000
s.l.

soluciones ambientales

- ▶ Enpresa gaztea, modernoa, dinamikoa eta serioa.
- ▶ Kolektibo ezberdinak barneratzen dituen.
- ▶ Ibilgailu moderno eta espezifikoak bilketa selektiboa egiteko: Konpaktadoreak, kontenedore igogailuak eta iraulki-kamioia. Ibilgailuak atzitzeko sistemaz hornituak.
- ▶ Ingurumena eta kalitatezko sistema, gure ohiko jardueretan barneratuak.
- ▶ Guregana iristen diren proiektu ezberdinak aurrera eramateko gaitasunak, errendimendu emaitza handiak bermatzen ditu.

aztarnak

2000
s.l.

Iribar, 2 C-35 (PAE Neinor)

20018 Donostia-San Sebastián

Tel.: 943 31 75 48 / Fax: 943 31 75 97

e-maila: aztarnak2000@aztarnak2000.com